
6
9MB
6

[illegible]

DE VITIS
REBVSQVE GESTIS
PROPHETARVM DEI, AC
Sanctarum Mulierum veteris Testamenti, libri duo planè aurei,
A'
Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, Græcarum literarum Regio Interprete, paulò ante eius obitum conscripti, núncque primùm typis excusi.





LVTETIÆ,
In officina Federici Morelli, vico Bellouaco, ad vrbanam Morum.
M. D. LXV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.



PETRO DANESIO
VAVRENSI EPISCOPO
G. Genebrardus Bened.



vo ſunt, Præſul ampliſſime, quæ me in perpetuam Ioachimi Perionij, viri optimi & doctiſſimi, admirationem rapuerũt, quorũ etiam nota iucundam eius recordationem ab omnibus bonis coli & obſeruari video, Eloquentia, & rerum cognitio multiplex. Alterum cum altero ita ab adoleſcentia coniunxit, vt ad omne politiorum diſciplinarum genus ab infantia, ne dicam barbarie, in qua ſquallidæ ante id tempus per multos annos iacuerant, vindicandum, diuina (vt aiunt) virgula ſuppeditatus eſſe videatur. Ex quo enim Arabes, homines potiùs ſtiuæ quàm literis nati, quorum animis vera Dei reli-

gio aut nunquam, aut non perdiu, instillari potuit, Mineruæ sacra mysteria contrectare ausi sunt, dici non potest, quantam barbariem, vt ingenio sunt fero, inculto & agresti, in totum orbem terrarum induxerint. Qui enim toto illius ætatis ambitu scripserunt Hebræi, Græci, Latini, non modò sibi malè, verùm etiam nouè & peregrinè dicendi licentiam assumpsêre. Ac, vt præteream Medicinam & Mathematicas, quæ totis illis seculis pro Hippocrate & Galeno, Auicennam & Rasin: pro Euclide & Ptolomæo, Algazelem & Albagtenium coluêre: quam tum putas fuisse veræ philosophiæ formam? quam speciem? quod decus? Plato, Aristoteles, Cicero, Seneca, & reliqui nitidi scriptores, in puluere nec lecti, nec intellecti volutabantur, vt non mirum sit, tot præstantium ingeniorum monumenta, quæ non ita pridem à Clemente, Eusebio, Arnobio, Lactantio, citabantur, penitùs breui tempore intercidisse, aut magna ex parte mutila atque mendosa ad nos peruenisse. Legebatur in scholis Auerroïs, & Commentatoris nomen obtinebat: Halis, sophistæque si-

miles, qui etiã noſtros eiuſmodi captionibus,quantumuis ab eis diuiſos toto orbe,ita ceperant,vt illos ignorare,eſſet neſcire omnem philoſophiam. Hoc philoſophãdi genus, vbi ſemel inter homines irrepſiſſet, ad Theologiam ſenſim tranſlatum, Eccleſiam ſponſam Chriſti in tot támque repugnantes ſectas ita diſſecuit, vt iam veteris & noui Teſtamenti propoſitiones in mille formas à quibuſdam rerum nouatoribus mutatæ ſint. Habendæ igitur gratię viris doctis & probis,qui quod donum à Deo acceperant, in vtilitatem Eccleſiæ,rémque publicam,totum contulerunt, vt eiecta Hagare ancilla, in ſuam hæreditatem Saram, quæ nobis veram & ſinceram doctrinam ſignificat, reſtituerent. Inter hos ſedulam, &, quod citra aliorum reprehenſionem dixerim, præcipuam operá poſuiſſe noſtrum Perionium, idque iam omnes Academias, quas nulla inuidiæ labes infecerit, communi ſuffragio comprobaſſe, exiſtimo. Mirè ſauciatam philoſophiam, vt antea dictum eſt, ex bonis græcis bene Romanam fecit: nec primas tantùm lineas duxit, ſed viuos etiam colores ſic appoſuit,

vt cęteros ad ornatiùs ſcribendum de iiſdem rebus non modò non excitarit, ſed etiam planè perterruerit. Quod idem cùm in ſacris literis moliretur, primùm Topica theologica conſcripſit, vt quæ in ſcholis minus eleganter tractabātur, melius ad Dei ſcripturam poſſent exigi. Deinde veterum Theologorum Dionyſij, Iuſtini, Origenis, Baſilij, Damaſceni, & ſimilium, qui Græcè ſcripſerant, varia Opera Latino ſermone diſertiſſimè expreſſit. Denique ipſum Dei verbũ Theologiæ fontem, & quaſi principium, variis libris eadem dicendi fœlicitate complexus eſt. Monoteſſaron, id eſt vnum ex quatuor iis, qui Euangelia ſcripſerũt, de vita rebúſque Domini noſtri IESV CHRISTI, generis hominum conſeruatoris, edidit. Ab eodẽ extat liber de Mariæ virginis Chriſti matris, & Ioannis eiuſdem Baptiſtæ & præcurſoris, vita. Item hiſtoriæ de vitis geſtíſque Apoſtolorum, Patriarcharum, & quas nunc in lucem prodire voluimus, Prophetarum Dei atque ſanctarum Mulierum veteris Teſtamenti. Nec dubito quin reliquum æui, ſi eum nobis diutiùs fatum ſiue Pro-

uidentia Domini commodasset, rebus describendis Ecclesiæ noui Testamenti fuisset similiter deuoturus. Iam enim veluti viam vniuersæ terræ sibi impendentem præsentiens, totus deinceps in his esse volebat, quæ ad solidam animi pacem tranquillitatémque pertinerent, & se mortalem ad piam mortem instruerent. Quod vel ex his opusculis intelliges, in quorum altero non tam diuinorum vatum facta, quàm doctrinam, ità dilucidè explicat, vt qui Prophetas versaturus est, nullum ad intelligendum aut maius aut expeditius cõpendium, quàm huius prælectionem, habeat. Quare priuatim facto periculo, Reipub. interesse putaui, si eiusmodi diutiùs tineis & blattis relinquerentur: iisque decursis, mihi laudandam esse piam Iacobi Christiani præstantissimi Theologi Parisiensis, & auctori, dum ille viueret, coniunctissimi, voluntatem, quòd Exempla apud se deposita cum publico communicata cuperet: & inuitandum Federicum Morellum, vt quam diligentiam præbuisset in aliis doctis scriptoribus vindicandis, eam nostro Perionio impenderet. Tuo ve-

rò nomine diuulgatum volui, vt hominem elegantiſſimum & ſapientiſſimum, Præſul eloquentiſſime & doctiſſime, tua authoritate ab improborum criminationibus defendas, ac Prophetarum, in quos quatuor Hebræorum Commentarios Latinè parturimus, vitam réſque præcipias. Vale.

* *

DE PROPHETICA Facultate nonnulla ex Hebræis & Christianis ſcriptoribus.

ANTEQVAM *vitæ réſque actæ Prophetarum explicentur, ne Perionius noſter, qui in illorum numero, Iſraëlem, Moſem, Dauidem, & ſimiles qui futura prædixêre, non poſuit, temerè carpatur, de Prophetiæ facultate pauca diſſerere nobis commodum viſum eſt. Non enim idem eſt, certam futurorum præſenſionem habere, & Prophetam eſſe, cùm modus in animi qualitatibus ſpeciem mutet. Alioqui Diui, qui iam claro æterni illius ſpeculi conſpectu perfruuntur, Prophetarum nomine cenſendi eſſent: cùm præſertim multos venturarum rerum euentus limpidiſſimè contemplentur, ac ſi permitterentur, certò reſpondêre poſſent. Videamus igitur quam ob rem Iacob, Dauid, Iob (non enim is rectè Prophetis annumeratus eſt) propriè Prophetæ non ſint: contrà Eſaias, Ieremias, Ezechiel, maximè propriè hanc appellationem ſortiantur. Nimirum diuinarum reuelationum tria ſunt diſtincta genera. Prophetia illa eſt ſpecies, quæ aut in ſomnis fit, aut in vigiliis quidem, ſed cùm humanos ſenſus vates amittit, & diuinos conſequitur, vt Cicero*

loquitur 2. de Diuinat. sentítque quasdam imagines, per quas rerum arcanarum & diuinarum conscius efficitur. Tale quid significabat Aristoteles, cùm ex omnibus diuinandi generibus, solas diuinationes, quæ per furorem & per insomnium existerent, reciperet. Quod etiam confirmat liber Numerorum: Cùm propheta, inquit, vester fuerit Domini, in visione ei me patefaciam, in insomnio eum alloquar. Proinde similitudinum & visorum frequens apud Prophetas mentio. Vidi Dominum sedentem in solio; vidi, vidi, &c. Et apud Ioannem, Fui in spiritu Dominica die, & audiui post me vocem magnam, &c. Reuelatio verò quæ contingit integris sensibus, nec sopitis somno vel extasi, quoniam sine visis fit, Prophetia non est, sed potiùs numen, afflatus, illapsus, inspiratio Dei. Hinc illam non Nebuá, sed Rúah haccódes Hebræi nominant. Talis erat Dauidis, Iobi, & aliorum, quos Agiographos appellamus, & quorum mentibus, cogitationibus, & linguis, spiritus Domini sine vllis spectaculis & imaginibus insidebat. Vt de se Dauid, dum extrema loqueretur, inquit: Spiritus Domini locutus est in me, & sermocinatio eius in lingua mea: vt illum propterea sacræ literæ virum Dei appellent. Huius sententiæ astipulatores habeo, He-

Num. 12.
Esa. 6.
Apocal. 1.
2. Reg. 23.
2. Para. 25.

bræorum quidem Rabbi Mosē, Ben Maimon libro Nebuchim, R. Abraham initio commentariorum in Ionam, R. Tybbon in sua Physica, R. Dauid præfatione in Psalmos, R. Leui, libro de præliis domini: Nostrorum verò, Augustinum, Caßiodorum, & Nicolaum. Est & aliud genus, quod ἐπιφάνειαν .i. apparitionem, Græci dicunt, cùm verè oculus corporeus re quadam extrinsecus subiecta mouetur atque afficitur. Sic enim tres homines se Abrahamo obiiecerunt: sic Moses rubum ardentem conspexit: sic Apostoli Mosem & Eliam transformatos contuiti sunt.

Istius generis esse visiones Danielis recentes Hebræi contendunt. Neque enim eum accensent Prophetarum catalogo, (in quo à Nostris, atque adeò veritate, dissentiunt) etsi futura præsensisse fateantur. Fortasse quoniam, vt est in eius libro, sedebat in porta, hoc est, iuridicundo præerat, nec docebat populum. Quia autem spiritu Dei afflante, illum scripsisse non dubitant, eius librum inter Agiographos referunt, quasi vtriusque reuelationis, & huius, quam illapsum diximus appellari, & ἐπιφανίας fuerit particeps. Quanquam dißimulandum non est, Prophetiæ vocem latiùs sæpè in Scriptura accipi pro diuinæ voluntatis interpre-

tatione, translatione ex eo ducta, quòd quemadmodum Propheta, reuelatione Dei homines futurorum monens, de illius erga ipsos proposito concionatur: ita sacrorum interpres, & vt vocat Magnus Dionysius, ἱεροφάντωρ, Dei verbum, consilia atque mysteria populo enuntiat,
2. Pet.1. *quod non rectè fit sine Domini reuelatione & spiritu. Exēplum habeo in promptu apud Mo-*
Exod.7. *sem: Aharon (inquit) frater, erit propheta tuus, nempe voluntatis consiliorúmque tuorum interpres disertißimus: ac, sicuti antè dixerat, oris vice tibi erit. Quam loquendi formulam imi-*
1. Cor.14. *tatus videtur Paulus, dum ait: Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, ad exhortationem, ad consolationem. Nam in ἀνακεφαλαιώσει, in prophetiæ locum interpretationem sufficit. Cùm vnusquisque (inquit) vestrum, psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet, omnia ad ædificationem fiant. Præterea Prophetiæ nomen ad cultum & laudatio-*
1. Cor.11. *nem Dei extenditur, vt cùm Apostolus scribit, mulierem laudantem, aut prophetantem, id est, Deum laudantem non velato capite, deturpare caput suum. Huic enim affine est quod legitur*
1. Reg. 19. *apud Samuelem, Misit Saul nuncios vt comprehenderent Dauidem: repererunt autem cœ-*

tum prophetarum prophetãtium, præsidente Samuele. Ad quem locum R. Kimhi, Prophetantes dicit laudantes, secundum Chaldæam paraphrasim: videlicet, hymnos & laudationes Deo dicebant, in spiritu sancto.

Verùm, vt ad institutam de visionibus propheticis disputationem redeam, haud dissimile est, quod nostri Theologi post Augustinum contra Adamantium, de triplici visione disputant. Vnam esse dicunt sensus, cùm corpora aut sentimus, aut sentire videmur, quo modo Baltazar scribentis hominis manum vidit, Moses ignem in rubo. Alteram imaginationis & phantasiæ, cùm rerum seu corporum imagines contuemur, vt euenire solet in mentis excessu seu extasi, vel in somno, vbi non corpora, sed rerum imagines conspiciuntur, vt B. Petrus vigilans, linteum quadrupedum, serpẽtum, atque volatilium plenum, Rex verò Ægyptiorum dormiẽs, vaccas & spicas graciles spectauit. Postremam intelligentiæ, quando neque corpora, neque simulachra corporum cernũtur, sed quadam mentis serenitate subleuatus animus ad Deum, & substantias separatas, media sapientiæ luce ingreditur. Quo modo Paulus sensum omnem & imaginationem supergressus puro mentis adiectu ad diuinorum & cælestium Cap.18.

contemplationem in tertium cælum raptus ferebatur. Similiter & Moses, cum quo aduersa facie Deus cõgressus est, nempe absque medio, vt Abben Ezra interpretatur, non Angelo interposito, nõ alia re. De his ita etiam philosophatur

In 19. cap. Exodi. *R: Isaac, Diuersitas, ait, est visionum propheticarum. In vno facultas intelligens æstimãtem vincit: in altero, existimatio intelligẽtiam. Vincente existimatione visiones, & species sunt tãtùm vmbratiles, vt cùm Zacharias videt candelabrum planè aureũ, & hominem insidẽtem equo rufo, stantem inter myrtos, subsequẽtibus equis rubeis, grandineis & candidis. Quod de cæteris eius generis visionibus eodem modo sentiendum est. Intelligentia autẽ superiore, visiones solidæ sunt & veræ, vt cùm Ezechiel cernit quadrigam, & tres mundos, Angelicum, Cælestem, & Elementarem. Cæterùm contemplationis Mosáïcæ alia ratio est. Is nullam vidit similitudinem siue vmbratilem, siue solidã,*

Num. 12. *dicente scriptura, Aduerso ore colloquar cum eo, & in aspectu, non in ænigmatibus. Iam, opinor, intelligis, quorum, quámque diuinorum hominum vitas describere Auctor instituat. Lege & perfruere.*

PRIVILEGII SENTENTIA.

REGIA auctoritate cautum eſt, ne quis alius, præter Federicum Morellum, duos hoſce libros de vitis rebúſque geſtis Prophetarum Dei, ac ſanctarum Mulierum veteris Teſtamenti, à Ioachimo Perionio Henrici Gallorum Regis interprete conſcriptos, ante ſexennium, ab hac prima editione, excudat, néue vendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata multabitur. Priuilegium Pariſiis irrogatum ac conſignatum, pridie Cal. Mart. Anno M. D. LIX. ſubſcriptum de conſilij ſententia,

DE LVC.

PROPHETARVM DEI, QVORVM vitæ lib. 1. deſcribuntur, Catalogus.

SANCTARVM MVLIERVM, QVARVM vitæ altero libro continentur, Index.

DE VITIS REBVSQVE GESTIS PROPHETARVM DEI, Liber à Ioachimo Perïonio Benedictino Cormœriaceno ſcriptus.

IOB PROPHETÆ VITA.



OB Propheta, qui etiam Iobad, vt ſeptuaginta Interpretes extremo libro ipſius, aut de eo ſcripto, narrant, appellatus eſt, fuit caput quintæ familiæ ab Abrahamo, vt iidem eodem loco tradunt. Abrahamus enim Iſaac, Iſaac Eſau, Eſau ex Baſemath vxore, Iſmaelis filia, Zaram, Zara Iobad, qui etiam Iob vocatus eſt, procreauit. Is etſi inter ſceleſtos facinoroſóſque homines verſabatur, habitabátque in regione, quæ Auſotis, ſiue Hus dicebatur, in finibus Idumeæ: tamen nihil ab eis vitij, nihílque mali quaſi contagione contraxit, ſed ab ineunte ætate vitium declinauit, & virtutem ſecutus eſt, eo animi propoſito, vt nunquam ab officio diſceſſerit, amiſſis etiam iis omnibus, quæ hominibus chariſsima ſunt, facultatibus, ac li-

beris, corporéque toto sic vlceribus affecto, vt ne amici quidem, eum cernere sustinerent. Quæ quoniam præclarissima sunt, valéntque ad maiorem eius laudem, quàm si modestè se in rebus tantùm secundis gessisset: ego, vt omnes in aduersa fortuna, & rebus aduersis propositum sibi in hoc homine clarum exemplum habeant, constitui sigillatim hæc omnia exponere. Et quoniam non est magna laus, nec virtus singularis, si quis paruas aut mediocres opes amittat, & casum illum forti animo ferat: hoc intelligẽdum est, Iob non obscurum hominem fuisse, aut exiguas mediocrésue habuisse facultates. Fuit enim Rex secundus regionis Edom, cùm in Belæ, siue Balach primi regis locum successisset. Prædiues autem fuit, vt illis temporibus, quibus hominum opes in gregibus armentísque positæ erant. Itaque diuinis literis, quæ eum locupletem fuisse loquuntur, ei septem milia ouium, tria milia camelorum, quingenta iuga boum, quingentásque asinas, & maximam familiam fuisse mandatum est. Ante quàm dico quónam pacto hæc omnia ei crepta sint, quóque animo eorum amissionem tulerit: narrabo quomodo se gesserit rebus secundis. Cùm Rex ac princeps, vt dixi, esset, tantísque facultatibus præditus, tamen nec principatu & auctoritate ad suorum aut alie-

norum iniurias vt superbus, nec bonis ad libidinẽ abutebatur. Tãta enim æquitate ius dicebat, vt cùm ad portã vrbis procedebat, & in area ei sedes parabatur, omnes qui eum audiebant & videbãt, cùm ei senes cõsurrexissent, principésq; atque optimates desiissent loqui honoris causa, beatum eum esse ducerent, eiq; testimoniũ dicerent liberationis pauperũ clamãtium et pupillorum, quibus patrocinium cõstitutum erat in nemine. Causam quã ignorabat, diligenter inuestigabat, ne si illa ignorata sententiã tulisset: et alteri faceret iniuriã, & sibi dedecus pareret. Quẽ verò erga pares aut superiores se præstaret, siue in causis & controuersiis quæ illi cum eis erant, siue aliis in negotiis, hinc intelligi licet, quòd nunquam declinauit iudicium cum seruo vel ancilla, si quando cum ipso disceptare voluissent. Tanta porrò in omni vita benignitate, & commiseratione, quæ cum eo à prima ætate creuerat, fuit præditus, vt nunquam solus sine pupillo frustum panis ederit, nunquam pauperibus quod petebant denegauerit, nunquam viduam moratus sit, nunquam hominem sine veste perire viderit, aut deesse tunicam pauperi, nunquam denique peregrinũ foris manere passus sit, sed viatori fores suas semper patêre voluerit. Itaque & oculus cæci erat, & pes clau-

di, & pater pauperum. Quæ etsi magna sunt, tamen mirari desinemus, si contemptum diuitiarum qui in eo fuit, cõsideremus. Neque enim in auro posuit robur suum, aut fiduciam spémque collocauit: neque multis opibus, cùm eas nactus esset, lætatus est. Alias virtutes eius exponam. Non solùm amicos diligebat, sed etiam hostes & inimicos, sic vt nunquam rebus aduersis eorum gauisus sit, nunquam in eos dixerit. Pudicitia autem ea erat, & castimonia, vt si mulier animum ipsius vnquam decepisset, aut ipse insidias parasset ad ostium amici sui, quò minùs scortum alterius vxor sua esset, non recusaret. Ea verò integritate animi, innocentia vitæ, & æquitate in omnes, vt si deflexisset de via, & rem alienam vidisset vnquam appetendi animo, aut rem aliquam cuipiam eripuisset, optaret quæ sereret esse aliorum, ac perire familiam suam. Atque hæc optabat, aut potius hanc conditionem proponebat iis qui coarguere vellent, non prima ætate aut media, vel rebus secundis, sed iam senex, & rebus aduersis, in quibus inuidi, quòd potentiam metuere iam non possint, multa comminisci solent. Neque hoc de superiore vita intelligebat, & reliqua mutauit propositum, sed in miseriis iacens, dum spiritum duceret, constanti animo nunquam se ab inno-

centia vitæ discessurum esse, nunquam de mendacio cogitaturum, nũquam ex ore suo verbum iniquum exiturum profiteretur. Atque ita se ille erga proximos gerebat. Deo autem quem se præstabat, dicendum est. Rebus prosperis tot ac tantis, quæ sæpe beatos & potentes à Dei metu, cultu, ac religione detorquere solent, nunquam solem, aut lunam, vel stellas, aut terram, vt solebant ij apud quos & inter quos viuebat, veneratus est, sed solum & verum Deum tanta religione, vt cùm Arabissam vxorẽ duxisset, ex qua filios septem, filias tres suscepisset, filiíque inuitatis sororibus suo quisque die conuiuia darent alij aliis, ipse veritus ne quid Deo peccassent, aut ei animo maledixissent, soleret, cùm dies in orbem transissent, eos accersere, & ad rem diuinam præparare, primáque luce totidem hostias, quot erant, immolare. Sequitur, vt de miseriis, in quas eum Deus non pro sceleribus suis, sed eius patientiæ probãdæ, aliísque declarandæ, proponendæque ad imitandum, causa, incidere tantas passus est, quantas nemo complecti animo potuisset, dicendum esse videatur. Satanas quidem in eum inuidia flagrauit tãta, nocendíque libidine adeò cæcus fuit, vt testimonium illum innocentiæ, virtuti atque religioni danti Deo, credere noluerit: sed illis eius tantis

virtutibus, quasi non veris, sed temporis tantùm causa, id est, propter res secundas, cultis, extenuatis, id ita denique ipsum experturum esse dixerit, si facultates, quibus abundaret, ei eriperentur, atque ex beato miser fieret. Deus qui athletæ sui virtutem fortitudinémque cognitam & spectatam haberet, Satanæ fecit bonorum eripiendorum liberorúmque interficiendorũ potestatẽ. Ille data facultate, cùm maximus natu liberorum cæteris prandium daret, Sabæos impulit, vt impetu facto boues arantes, & asinas omnes in agris raperent, bubulcósque omnes interficerent præter vnum, qui calamitatẽ ei nunciatum venit. Quem cùm audiret, alter interuenit, qui oues tactas de cœlo, & pueros consumptos igni diceret: quo etiam loquente, ingressus est qui camelos omnes à Chaldæis ablatos, puerósque interfectos præter vnum se nunciaret: ísque finem dicendi nondum fecerat, cùm quartus nũcium superioribus tristius nũciauit, mortis liberorum omnium, qui cùm in maximi natu ædibus cœnarent aut pranderent, ruina domus oppreßi fuissent. Quid Iob inter tot & tantas, támque crebras clades fecisse aut dixisse, aut quo eas animo tulisse existimamus? Forti eas animo tulit, discissa veste, tonsoque capite se proiiciens humi, Deum veneratus est, háncque vocem

misit maximæ fortitudinis & constantiæ indicem: Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nudus eodem reuertar. Dominus dedit, Dominus abstulit: Sit nomen Domini benedictum. Clarum est hoc, & à posteritate notãdum, fortis patientísque animi exemplum: sed quod sequitur multò est & clarius & illustrius. Satanas qui hæc damna omnia Iob dederat, eis cõtentus non fuit, (eum enim à constantia animi miseriis certis deiectum vinci posse iudicabat) sed multò grauiora procurauit. Nam cùm Deus illum iactantem se obiuisse orbem, interrogasset, num Iob seruum suum considerasset, virum probum ac religiosum, quíque retineret innocentiã suam, quem tamen illius impulsu frustra oppreßisset calamitatibus: respondit, pro inuidia sua, quæ satiari nisi exitio non potest, cutem alienam pro cute sua hominem & facultates suas solitum dare, conseruandæ vitæ causa: quod cùm fecisset Iob in liberis ac bonis suis, nõ magnæ ei laudi dandum esse, nec mirum, si ipsum non negasset, aut vexasset maledictis. At si corpus eius affligeret morbo, tum denique ipsum ab eo maledicta accepturum esse. Deus, qui athletã suum non superatum iri malis corporis, sed victurum aduersarium sciret, eius libidini corpus ipsius dedidit, vetans ne quid in eius siue animum, qui

sui arbitrij est, siue in vitam moliretur. Hac ille accepta potestate, prima quaque hora totũ corpus Iob vlcere infecit & afflixit eiusmodi, vt ne particula quidẽ integra remaneret. Ipse quid in hac calamitate fecerit aut dixerit, operæprecium est cõsiderare, & cognoscere. Vt primùm sensit malum, quasi expulsus, & ex vrbe & domo, in sterquilinio sedens, testa saniem excutiebat. Vxor autem, quæ ei sola ex tam magna familia relicta, consolationis causa, videbatur, cùm eum tanta animi constãtia hanc miseriam summam ferre cerneret, non hoc fortitudini tribuens, sed stupiditati & lẽtitudini, illum quòd etiam simplicitatem retineret, obiurgauit, monuitque vt Deum maledictis vexaret, atq; ita moreretur: siue, quẽadmodum alij interpretantur, vt supplex ab eo peteret, vt à vita migraret, ne langueret diutius. Ipse, qui se ad res aduersas forti animo tolerandas præparasset, eam placidè stultarum ritu loquutam esse dixit: si enim bona à Deo accepissent, cur mala non ferrent? Quod verbum si in simili parique rerum statu vsurparemus: neque ita molles, & effœminati essemus, neque de Dei prouidentia quereremur. Nec verò dubium est, quin eius dolorem illa vxoris auxerit oratio. Cũ enim in mœrore, aut miseria versamur, si ij qui cõsolari de-

berent, non dico, ab officio discedunt, hoc prætermittentes, sed aliquid faciunt aut dicunt alienum ab officio: tum profectò, tum inquam, cumulus hoc ipso accedit ad dolorem superiorem. Sed vehementius etiam eum auxerũt tres amici illius Eliphaz Themanorũ rex, Baldad Suhitarum, & Sophar Naamathitarum. Ii enim cùm accepto tantæ illius calamitatis nũcio, magnis itineribus vnà constituto die ex loco, quem communi profectioni constituerant, eius consolandi causa venissent, primúmque id quod officij erat, eminus eum ita malè affectum conspicati, non cognouissent, deinde propius accedentes cum clamore lachrymas edidissent, discißisque vestibus puluerem doloris declarandi causa capitibus aspersissent, sedissentque cum eo septem diebus totidémque noctibus, nec verbum vllum præ dolore, quem eum ferre videbant, facere potuissent: tamen cùm ipse loqui cœpisset, atque illi vicißim respondentes, aut differentes, primùm quæ ferret, pro sceleribus suis ferre obiecissent, deinde audacem & temerarium dicerent, qui se Deo compararet, vellétque iudicium cum eo subire, postremò arrogantem appellarẽt, quòd de se diceret, tãtásque virtutes sibi tribueret, quas nullas aut falsas esse ex iis quæ tolerabat, intelligi posse dicebant: vicißim eorũ sen-

tentiam ita refellit grauißimis ponderibus sententiarum, cùm illos qui consolãdi causa venissent, & leuandi doloris, sibi arena grauiores videri dixisset, vt nihil habentes quod dicerent, tandem obmutuerint. Eliu verò illis tacentibus partim Iob excusauit & defendit, partim accusauit. Quæ illorũ de Iob sententia Deus quàm sibi displiceret, duobus modis docuit: primùm cùm non scelerum causa de illo à se sumptũ supplicium dixit, sed vt Satana superato, consequeretur gloriam: deinde cùm Eliphaz Themanorum regem obiurgauit, quòd non verè dixisset, vt Iob: ob eámque causam expiãdi sceleris causa sumerẽt, ipse & socij duo, septem tauros, ac totidem arietes, & se ad Iob conferrent, quẽ pro eis cùm immolarent hostias precantem se audiret. Quod cùm & illi & Iob fecissent, Deus illis, Iob precibus adductus, ignouit. Qua in re Iob & amor ac charitas eluxit, qui pro malè de se existimantibus, & in se dicentibus, precatus est, & gloria maxima, qui contemptus non solùm ab alienis, verùm etiam à suis, dignus est habitus, quîcum Deus in colloquium veniret. Nec verò illius eiusmodi tolerantia & patientia hãc vnam gloriam cõsequuta est, sed quæ Dei concessu Satanas ei simpla eripuerat, ei dupla restituta sunt omnia, oues, cameli, iuga boum, &

asinæ. Vixit etiam post has miserias centum & quadraginta annis fœlix & beatus, generauítque septem filios, & filias tres. Qua quidem in duplicata rerum copia & abundantia, non morosus & difficilis, superbúsque ac seuerus in eos qui ipsum rebus aduersis neglexissent, aut contempsissent, illos aditu, colloquio, salutatione indignos iudicās, aut prætermißionem officiorum obiiciens, aut vlturum se iniurias promittēs: sed commodos mores retinens, fratres, sorores, propinquos, eósque omneis, qui ei aliqua de causa noti erant, venientes, cùm mutata ei omnia in melius accepissent, comiter excepit, & accepit ab eis exigua munera, id est, ab vnoquoq; ouem vnam, & inaurem auream vnam, quibus tum, vt omnes intelligunt, carere potuisset, sed accepit, ne rebus prosperis elatus, ipsos contemnere videretur. Sermo ab illo cum amicis habitus, quoniam in libro qui eius nomine inscriptus extat, continetur, non necesse habui eum hoc loco exponere. Hoc tantùm satis erit intelligi, eum ab illo habitum esse magna ex parte, de humanæ vitæ miseriis, de Dei prouidentia & potentia, de vita sua superiore, quam præclarā sanctámque egisset, de improborum suppliciis, de præmiis bonorum & gloria. Prædixit etiam multa de generali corporum resurrectione, quæ illius ser-

monis particula me maximè impulit, vt eum in Prophetarum numerum aſcribens, eius vitam inter Prophetarum vitas ſcriberem: quam propterea primam poſui, quòd multis ſeculis cæteros anteceſſerit.

SAMVELIS PROPHETAE VITA.

SAMVEL *Vates ſiue Propheta, Elcana Annáque parẽtibus, ita natus eſt. Cùm Elcana ipſe vxores duas, id quod tum licebat, accepiſſet, Annam, & Phenennam, Phenenna quæ liberos peperiſſet, Annæ vt probrum obiiciebat ſterilitatem. Anna, quæ diuini conſilij ignara eſſet, æmulæ conuiciis malediĉtíſque permota erumpebat in lachrymas, nec capiebat cibum, quotãnis ſtatis diebus, quibus Elcana domo, id eſt, ex monte Ephraimo, in Silo, vbi Dei arca locata erat, ſolenne iter venerationis, ſacrificiiq; cauſa faciebat cum liberis & vxoribus. Is cognita doloris mœroríſque Annæ cauſa, eam conſolari cœpit, cùm illi ſe decem liberis meliorem eſſe dixiſſet. Illa, etſi leuamentũ doloris tantum ex hac viri cónſolatione ſenſit, vt cibum caperet, tamen intelligens Deum vnũ eſſe, qui ſibi planè dolorẽ adimere poſſet, cum lachry-*

mis votum nuncupans, eum ibi rogare secum in animo cœpit, vt se respiceret, sibíque daret filiũ, quem ipsi per omne tempus ætatis consecraret. Heli qui quòd labra mouërem videbat, nõ vocẽ illius exaudiebat, temulentam eam putaret, partim obiurgabat ipsam, partim monebat, vt vinum quo madêret, concoqueret: cùm ea negare, se vino ad illud diei tempus vsam, cœpit: se enim miseram Deum precatã esse tristi animo. Cùm Heli ei beneprecatus, illam ita dimisisset, vt quod optaret ac peteret, consequeretur: vterque veneratus Deum domum rediit, atque paulò pòst Anna Dei munere concepit, peperítque Samuli hũc, cuius vitam scribimus. Triennio pòst, cùm ablactatus esset, eadem & voti, quo se obstrinxerat, memor, et beneficij quod acceperat à Deo, illũ cum hostiis solennibus Deo obtulit, seque Heli sacerdoti mulierem esse, quæ pueri illius impetrãdi causa Deum nuper rogasset, ob eámque causam illum ei cõsecraret, indicauit. Nec solùm Deo puerum consecrauit, sed multis etiam verbis ei egit gratias, maximísque illum, ac verißimis extulit laudibus. Relicto puero, qui semper Deo ministraret, ipsa cum viro domum rediit. Ibi Samuelis ita gratum Deo officium fuit, vt eum ad munus vaticinationis prædictionísque rerum futurarum, quam

prophetiam vocamus, à prima ætate hoc modo vocauerit. Heli sacerdos liberos duos Ophni & Phinees, quoniam senex erat, sacerdotes, quod tum munus apud Iudæos instituto diuino summa potestate & auctoritate valebat, præfecerat. Ii in illo munere, ea quæ immolabãtur, sibi contra Dei imperiũ sumebant, & præterea rebus venereis vtebantur. Quod cùm Heli pater eorum resciuisset, verbo tantùm, non re, eos correxit. Itaque istam eius in liberos indulgentiam Deus, ita ingratam atque adeò exosam habuit, vt per prophetam, cuius nomen non est proditum literis, ei significauerit, fore, vt duo eius liberi, Ophni & Phinees, vno die morerẽtur, quòd plus eis, quàm sibi, honoris tribuisset: excitarétq; sibi sacerdotem fidelẽ, qui in omnibus quæ faceret, sibi morem gereret. Hanc vatis prædictionem paulò pòst sequuta est Samuelis creatio. Cùm enim penè puer in templo, haud procul à latere Heli sacerdotis, dormiret, ter à Deo vocatus est: expergefactúsque, cùm ab Heli se accersitum putaret, toties se præsto esse respondit. Heli qui rem ignoraret, toties eum dormitum remisit, sed tertiò cùm illum à Deo vocatum esse cognosceret, iußit eum dicere Deo, se paratum esse ad audiendum, itaque loqueretur. Hæc dicenti Samueli, Deus ea omnia comme-

morauit de Heli, quæ ei per vatem, vt iam dixi, prædixerat. Non imperauerat ei Deus, vt Heli hæc omnia exponeret: sed ab illo verbis quibusdam, quæ iurisiurandi religionem continebãt, vt ita dicam, adiuratus, exposuit. Hinc fama longè latéque peruagata est, fidelem Dei prophetam esse Samuelem. Heli autem nec ita multò pòst mortuo, præterea sacerdos fuit & iudex, qui summus erat apud Hebræos magistratus. Eum summa cum integritate gessit, totius populi cõfessione & testimonio. Cùm enim constituto, vt petierat, rege, in conspectu omnium liberè loquendi fecisset potestatem, num bouem cuiusquam abstulisset, aut cuiquam asinum eripuisset, aut aliquem calumnia vel vi oppressisset, aut munus à quopiã accepisset, vt si quis testificaretur, ipse redderet: omnes negauerunt, eiúsque rei produxerũt testem Deum. Quæ quidem vox, vt digna est omnibus, qui publicum aliquod munus & negotium gerũt, sic vtinam ab illis verè vsurparetur cum populi testimonio, & confessione coniuncta. Eundem se in administrando gerendóque põtificatu præstitit. Nam cùm sit pontificis sacrũ facere, precaríque Deum pro populo, eius preces populus ita semper & Deo acceptas, & sibi vtiles sensit, vt ad extremum, cùm ei ipse exposuisset, quàm grauiter, pe-

tens sibi dari regem, Deum offendisset, tum populus ab eo maiorem in modum supplex petierit, vt pro se Deum rogaret, ne moreretur: ipse tum, illo multis verbis confirmato, hanc vocem pontifice dignissimam miserit, Deus prohibeat, ne tam grauiter sibi peccem, vt pro vobis precandi finem faciam, docendíque vos viam ad virtutem ferẽtem. Sed de his sigillatim aliquid dicendum est. Deus quidem quotiescunque populum suum, id est, Israëliticum, cõtempto se ad deorum cultum religionémque verti cognouit, eius auocandi & abstrahendi causa, hostes semper ei parare solitus est, qui illum opprimerent, vt vel malo coactus, neglecta, spretáque deorum religione, imploraret fidem suam. Id quod sæpe à me demonstratum est in libro, quem scripsi de Vitis Patriarcharum. Hoc etiam consilio Palæstinos Heli sacerdote in illum concitauit, quòd deos peregrinos, maximéque eum qui Astaroth dicebatur, coleret atque retineret. Illi autem concessu Dei ob tale crimen triginta milia peditum, duósque Heli filios Ophni & Phinees interfecerunt, capta etiã Dei arca, quam præsidij causa ex Silo in locum, in quo pugnandum erat, portandam curauerant. Anno verò vicesimo post arcam captam, cùm restituta esset à Palæstinis propter clades, quibus opprimebantur,

bantur, quęcunque in locum suum eam transtulissent: Samuel qui causam calamitatis, quæ accepta erat in bello, intelligeret, vniuersum populũ admonuit, vt si planè ex animo ad Deum redirent omnes, iam deos peregrinos & Astaroth de medio tollerẽt, Deóque animos suos præpararent, & solum eum colerent: sic enim fore, vt ipsos è faucibus ac potestate Palæstinorum eriperet. Assensi sunt omnes Samueli, deiectísque & sublatis peregrinis diis, in iis Baalim & Astaroth, Deum solum coluerũt. Hinc in Masphat eos omnes iußit conuenire, vt pro ipsis Deum precaretur. Eò cùm venissent, haustam aquam in conspectu Dei effuderunt, ieiunióque illo die seruato, se Deo peccasse profeßi sunt. Palæstini cùm primùm Iudæos eò conuenisse intellexissent, in eos venerunt præfecti, infesto exercitu, tantáque ex eo apud Iudæos sequuta trepidatio est, vt statim cum Samuele egerint, vt nullum faceret rogandi Dei finem, quoad à Palæstinis essent liberati. Ipse lactẽtem agnum vstum integrum primò immolauit Deo, deinde eum pro Israele precatus est. Deus autem illum apertè audiuit. Nam cùm, illo sacrum faciente, Palæstini in Iudæos impetum fecissent, Deus eos fragore tonitrui exterritos Iudæis cædendos tradidit. Hac clade ita repreßi afflictiq;

sunt, vt nunquam postea viuo Samuele in Iudæorum fines ausi sint irrūpere: hinc vrbes quas ceperant, malo coacti, vt pacem cum Iudæis facerent, reddiderunt. Atque hæc ipse munera quādiu per ætatem licuit, sustinuit. Cùm autem senex iudicandi munere fungi non posset, liberos suos Ioelem & Abiam Iudices creauit. Ii cùm patrem non imitarentur, sed ob iudicandum pecuniam & munera acciperēt, maiores natu Iudæorum ad eum adierunt, petētes, vt quoniam senuerat ipse, liberíque sui eum non imitabātur, regem sibi daret & cōstitueret, quo iudice vterentur. Samuelem vox ista offendit, ob eámque causam Deum sibi consulendum censuit. Deus illum facere iußit, quod petiissent: neque enim eum ab illis, sed se abiectum repudiatúmque esse, ne ipsis præesset. Saulémque Cis filium, quem regem vngeret ac crearet, indicauit. Eum cùm inuenisset, quoniam maximum quemque ab humero magnitudine corporis superabat, vniuersum populum monuit, vt videret, ei quem elegisset Deus similem esse neminē. Populum autem, cùm vitam clamore nouo regi se optare significasset, regni lege recitata, mandatáque literis, ac reposita in tabernaculo, dimisit. Hinc beneficiorum diuinorum, quæ & ipsi & patres eorum semper neglexissent, commemoratione,

eis exposuit, quàm graue scelus admisissẽt, cùm regem petiuissent. Quod quò faciliùs intelligerent, fragores auditi sunt, & effusa pluuia eius rogatu, sicuti illis fore prædixerat: qua tam noua re & inusitata perterriti, egerunt cum illo, vt Deum rogaret, ne morerentur, quòd se petendo regẽ graue scelus admisisse faterentur. Ipse multis verbis, vt bono animo essẽt, neque timerent, hortatus est. Eos enim grauiter quidẽ peccasse, non tamen Deum deserere oportere, sed colere eum omni animi studio & contentione, spreto contemptóque peregrinorum deorum cultu, qui cùm inanes vaníque essent, illos malis liberare non possent. Sic enim fore, vt ipsos Deus non desereret, propter nomen suum magnũ, cùm præsertim iureiurando confirmasset, eos sibi populum esse facturum. Quòd si pergerent peccare, & illos, & regẽ ipsorum, esse perituros. Saul rex paulò pòst contra Dei præceptum, cùm Samuel intra septimũ diem, quo se adfuturum dixerat, non venisset, Iudæíque metu Palæstinorum innumerabilium, qui ad prælium venerãt, dilaberentur, hostias immolauerat, cùm Samuel ipse interueniens grauiter eum obiurgauit, prædixítque illi regni sui adesse terminum, atque in eius locum successurum virum, qui Deo gratus foret. Iterum ipse Sauli ob eandẽ causam, finem

regni, aut interitum potius, vt vates Dei nunciauit. Amalecitæ Iudæis ex AEgypto decedentibus restiterant, quorum iniurias cùm per Saulem vlcisci Deus instituisset, Samuelem ad eum misit, qui imperaret, vt comparato ingenti exercitu, Amalecitas résque eorum omnes penitus deleret. At ille Agag regi capto pepercit, armentáque & greges, ac res omnes quæ alicuius precij erant, reseruauit. Hinc Deus Samueli dixit, ægrè se ferre ac pœnitere, quòd Saulem, qui præcepta sua contemneret, creasset regem. Ex his Dei verbis, réque quam Saul perfecerat, tantum animo dolorē cepit Samuel, vt reliquam noctis partē in clamore precibúsque consumpserit: prima autem luce magnis itineribus ad Saulem cōtendit, quem cùm seuerè obiurgaret, commemoratis Dei in ipsum beneficiis, quòd iterum Deo non paruisset, ísque contrà obedisse illi se contenderet, ac tantùm reseruasse populum opima spolia, vt ex iis immolaret Deo: ipse Deum non victimas optare dixit, sed velle potius obediri sibi ac præceptis suis: Meliorem enim esse obedientiam, quàm victimas. Itaque hoc intelligeret, ac sibi persuaderet, quòd ipse abiecisset Deum, à Deo etiam se abiectum esse, ne regia iam potestate præesset. Cùm Saul se peccasse fateretur, & Deo & ipsi, metu populi, rogarétque

illum, vt peccatum suum etiam ferret, ac reuerteretur secum, adorandi Dei causa: negarétque Samuel id se esse facturum, quòd præceptum Dei contempsisset, ob eámque causam illum Deus contemneret, ne iam rex Iudæis præesset: apprehendit summam pallij partem eius abeuntis, tanta vi, vt discissa sit: ex quo quasi augurio Samuel, discissum à Deo regnum ipsius dixit, eóque meliori traditum. Cùm ille iterum se peccasse fateretur, Samuelémque rogaret, vt sibi honorem tribueret in conspectu principum ac populi sui, redirétque secum, vt Deum veneraretur: eum sequutus est, regémque Agag obesissimum discerpsit, cum his verbis, Vt gladius tuus matres liberis priuauit: sic inter mulieres erit sine liberis mater tua. Inde Samuel domum in Ramatha rediit, nec ex eo die vidit Saulem, cuius tamen vicem & casum dolebat. Dolentem Deus obiurgauit, quærens quousque illum lugeret, quem ex regno expulisset. Itaque oppleret cornu oleo, vt ipsum ad Isai Bethlehemitanum mitteret, cuius filium regem ipse delegisset. Cùm rogaret, quî ire posset, quin à Saule cùm resciuisset, quàm primùm occideretur: viam rationémque docuit, qua facilè illius furorẽ vitaret. Ita deniq; bonæ spei plenus diligẽter & officiosè mandatum Dei curatum perrexit, Daui-

démque regem vnxit à Deo sibi declaratũ & ostensum. His præclarè sanctéque gestis omnibus, Samuel in Ramatha domi suæ, in senectute sanctissima, à vita migrauit: quod cùm accepissent Iudæi, vniuersi conuenientes eum luxerũt, ibíque sepelierunt. Si ordinem sequimur eorum, quæ primo libro Regum scripta sunt, ante Saulis mortem, regníque Dauidis principium, siue initum ab eo regnum & magistratũ, excessisse è vita videbitur: Sin rationem habemus eorum, quæ priore libro Paralipoménωn prodita sunt memoriæ, Dauidem & Samuelem videntem, id est, prophetam, ducentos duodecim ianitores qui ibi enumerãtur, delegisse, id quod viuo Saule fecisse non videntur, non ante Saulis mortem discessit à vita.

NATHAN PROPHETA.

NATHAN *Propheta fuit Dauide rege, ex tribu Thoc, vt ait Epiphanius, qui etiam scribit eum Gabathanum fuisse, ac prænouisse graue flagitium quod Dauid rex cum Bersabee admissurus erat, magnísque itineribus ex Gabath Hierosolyma, Regis à tali facinore arcendi causa venientem, impeditum à facinoroso*

homine, qui hominem interfecerat, quẽ nudum humi iacentem cùm inuenisset, eius sepeliendi causa ibi mansisse, ne à feris deuoraretur: eundémq; illa ipsa nocte cognouisse, à Dauide illud admissum esse flagitium, ob eámq; causam cum mœrore in Gabath rediisse: atque vt primùm Vrias vir Bersabee à Dauide interfectus esset, illum ad ipsum, quem reprehẽderet, missum esse à Deo. Atque hæc sunt, quæ de Nathan Epiphanius scribit. Quæ autem de eo literis diuinis mandata sunt, ipse dicam. Dauid rex arcam Dei maximo cum honore ac veneratione, adhibitis omnium generum instrumentis musicis, adiunctísque triginta milibus delectorum hominum, primùm domũ Obededom, propter repentinam Ozæ mortem qui eam attigerat: deinde cùm arcæ causa illi omnia prosperè euenire intellexisset, domum suam ducendam curauerat: paulò pòst idem, qui indignum existimaret, se in ædibus cedrinis habitare, arcam autem Dei sub pellibus, id est, in tabernaculo, Nathan in consilium adhibuit, eíque rem illam exposuit. Nathan primùm, qui nondum Dei consilium cognitum haberet, ei quod de re illa statuisset, faciendum esse censuit. Deinde nocte, quæ diem illũ sequuta est, Deus ei præcepit, vt ad Dauidem adiens illi exponeret, non ab ipso ædifican-

dam domum quam cogitaret, sed cùm excessisset è vita ab eius filio, cuius solium constitueret: quod cùm illi Nathan narrasset, ab opere, quod facere instituerat, destitit, Deóque pro summis ipsius in se beneficiis, maximas, pro eo ac debuit, egit gratias. Iterum Deus illum ad Dauidem in planè dissimili causa misit. Nã cùm ille stupro Bersabee illato, Vriam eius virum in bello interficiendum curasset, collatione hac per illum ei sceleris sui grauitatem ita exposuit, vt se imprudens, cùm rem non intelligeret, ipse condemnauerit. Nathan Dei iussu illi narrauit, duos viros esse in vrbe vna, quorum is qui diues esset, abundarétque ouibus & bobus, abstulisset à paupere ouem, quam vnam haberet, hospitique, qui ad illum diuertisset, apposuisset in conuiuio. Itaque se ad illum venisse, vt quam in eum sententiam ferri vellet, intelligeret. Cùm Dauid ira incitatus in illũ, quem hoc perfecisse putabat, dignum eum morte, ac quadrupli iudicium in eum ferendum dixisset: Nathan, ipsum illum esse hominem cõfirmauit, quippe qui constupratam à se Bersabee accepisset vxorem, interfecissétque Vriam illius virum. Ob eámque causam nunquam ab eius familia malum absuturum. Eáque mala omnia & aduersas res, quæ ei paulò pòst euenerunt, prædixit. Grauiter se

Domino peccaſse tū deniq; Dauid ſenſit, et cō-feſſus eſt: quā eius pœnitētiam verā ſciēs Deus, Nathan iußit illi dicere, ob eam cauſam tranſlatum eſſe peccatum ipſius, eúmque non eſſe moriturum, ſed filium, qui ei natus eſſet, quòd hoſtes hoc eius ſcelere impulſi de Dei nomine & honore detraxiſſent. Quæ cùm Nathan dixiſſet, domum rediit, illa autem omnia quæ prædixit, conſequuta ſunt. Dauid ſumma ſenectute erat, ſic, vt veſtibus opertus, non caleret, Adonias eius filius ex Haggith, qui ex hoc mortem patris appropinquare ſciret, illo inſcio regnum occupauerat, neque eum pater cū reſciuiſſet, obiurgauerat. Nathan tamen ab illo ſtare noluit. Itaque Berſabee Salomonis matri auctor fuit, vt ſi ſibi ac filio conſultum vellet, adiens ad regem, eum admoneret, Adoniam eſſe, qui ipſo viuo & inuito regnum vſurparet, cùm iuraſſet, ſibi in regnum ſucceſſurum eſſe Salomonem: pollicitúſque eſt, ſe interuenturum, atque abſoluturum eſſe orationem, quam habere cœpiſſet. Illa prior intromiſſa, exponebat Regi quæ ad rem pertinebant, cùm Nathan adeſſe regi nunciatur. Ingreſſus, multis verbis rei indignitatem auxit, Salomonémque anteponendum, ſicuti ab ipſo acceperat, cenſuit. Quod cùm Regi iterum placuiſſet, Nathan dedit negotiū, & Sadoc ſa-

cerdoti aliisque tribus, vt Salomonem in mulam suam impositū, in Gihon deducerent, ibique Sadoc eū oleo vngeret: id quod quàm primùm cum omnium fausta acclamatione perfectum est. Atque hæc sola de eius vita inueni. Excessit autem è vita admodum senex, sepultúsque est in Gabath patria sua, vt Epiphanius scribit.

GAD PROPHETA.

GAD *Propheta iisdem ferè temporibus, quibus Nathan, prophetiæ munere & donatus & functus est. Quanquam semel eum ante illum ad Dauidem à Deo missum esse inuenio. Cùm enim Dauid Saulis conspectum vitandæ certæ mortis causa fugiēs, ad Achis regem Gethæorum venisset, ísque illum se insanire salutis causa simulantem cōtempsisset, atque inde in speluncam Odollam fugiēs princeps quadringētorum obæratorum delectus esset, & inde profectus in Maspha, quæ erat iuris ac ditionis regis Moabitarum, regem rogasset, vt vtrūque parentem suum apud ipsum manere sineret, quoad sciret, quid sibi Deus faceret, quo impetrato, maneret in præsidio: Gad Propheta hic, inde ei abeundum, & in Iudææ*

partem, quæ Iudæ eiúsque posteris in partitione obtigerat, veniendum censuit. Cuius ille, aut Dei potius consilio & imperio parens, in saltum Hareth se recepit. Iterum ad Dauidem à Deo missus est. Dauid suos omnes qui ferre arma possent, per Ioab magistrum militum recenseri iusserat, in quo cùm Dei voluntatem eius munere se offendisse intelligeret, & se peccasse confessus est, & rogauit Deum, vt transferret peccatum suum. Prima luce cùm surrexisset, Gad prophetam, qui, vt scriptum est, Dauidi res prædicere solitus erat, ad eum misit Deus, qui ei trium optionem daret, aut famis septem annorum in imperio suo: aut fugam hostium, qui eum tribus mensibus persequerētur: aut certè pestem trium dierum in suo imperio. Quæ cùm exposuisset, rogauit eum, vt responderet, quod illorum trium mallet, vt ei à quo missus esset, renunciaret. Pestem cùm maluisset, quòd diceret se malle in Dei manus, quàm in hominum incidere, quippe quoniam valde misericors esset: peste intra constitutum tempus septuaginta milia virorum mortua sunt. Fecerat Deus, vt ipse angelum cædentem & interficientem videret: quo quidem tempore vsus est voce rege dignissima. Se enim dixit qui peccasset, illos autem, qui oues erant & interficiebantur, nihil sceleris ad-

misisse: itaque rogare se illum, vt manum suam in se & in domum patris sui verteret. Quibus illius verbis impulsus Deus, ad eum Gad prophetam misit, qui ei præciperet, vt in area Areunæ Iebusæi aram ædificaret sibi. Extructa ara cùm Deo immolasset, tum & Dei ira deferbuit, & clades sedata est.

Ahias, siue Achias Propheta.

AHIAS, *siue Achias Silonita. Is, vt ait Epiphanius, prædixit Salomoni, fore, vt Deum offenderet, mulieresque ipsum à Deo abducerent & auerterent. Hieroboam etiam, vt idem scribit, reprehēdit, quòd si regia potestate praeesset, dolo ac fictè sequeretur Deum: eidémque prædixit, fore, vt pari bucularum aduersaretur Deo, & genus eius seruitute premeretur. Nos autem hæc pauca, quæ diuinis literis mandata sunt, de eo narrabimus. Salomon rex, Hieroboam Ephrathæum, cùm eum bonæ indolis esse perspexisset, tributis vniuersæ familiæ Ioseph præfecerat. Ei Hierosolymis egredienti Ahias hic amictus pallio nouo, in via obuiam factus est: arreptúmque pallium*

ſuum nouũ cùm diſcidiſſet in partes duodecim, Hieroboam monuit, vt partes decem ſibi ſumeret. Deum enim diuiſurum eſſe regnum Salomonis, eíque decem tribus daturum, illi autem tribum vnam reliquam futuram Dauidis cauſa: hæc verò Salomoni ipſi euentura eſſe, quòd peregrinos deos coluiſſet, nec Dei præceptis paruiſſet, Dauidis patris imitatione. Si in imperio, mortuo Salomone (neque enim eo viuo illũ decem tribubus imperaturũ) præceptis Dei parêret, ſicuti Dauid paruiſſet, illum ei nullo loco defuturum. Cùm autem Hieroboam iam rege, Abia eius filius ægrotaret, venit ei in mentem eorum quæ Ahias Propheta ipſi prædixerat. Itaque vxori ſuæ præcepit, vt mutata veſte, ne agnoſceretur, ad eũ in Silo proficiſceretur, conſultum quid puero eventurum eſſet. Illa paratis iis omnibus, quæ neceſſaria erant, ſe dat in viã. Ahias autem, qui præ ſenectute cernere non poterat, & patefecit vxorem eſſe Hieroboam quæ illum de filio conſultum venerat, & ſuggeſsit, quid illi reſponſi daret. Eam igitur ingredientem & nomine ſuo appellauit, & grauiter obiurgauit, quòd ſimulatè veniſſet. Prædixit etiã ei filij mortem, familiæque euerſionem propter Hieroboam viri ſcelera. Puer quidem in eius introitu, vt Ahias prædixerat, diſceſsit à vita:

Asa autem regem Iudæ, Baasa interfecto Nabad Hieroboam filio, domum eius euertit. Migrauit autem à vita Ahias in Silo, vt ait Epiphanius, atque haud procul à quercu, quæ ibi erat, sepultus est. Semeias, cùm defecissent à Roboam ad Hieroboam, vt Ahias Propheta prædixerat, tribus decem, ob eámque causam Roboam Hierosolymam profectus, ingentem exercitum vt illas reciperet, comparasset, missus est à Deo, qui Roboam vniuersisque iis qui ei parebant, vetaret, ne proficiscerentur, neq; bellum gererent cum fratribus suis Israeliticis. Itaque in suam quisque domum redirent: hoc enim à se esse perfectum. Parentes autem Dei præcepto, re infecta reuersi sunt.

IOAM PROPHETA.

IOAM *appellat Epiphanius Prophetam eum, quem scripta diuina commemorãt, ex Iuda, iussu Dei, in Bethel venisse, tũ cùm Hieroboam ad aram incẽdendi thuris causa staret. Is quidem primo suo aduentu in altare ex Dei mandato clamare cœperat, Altare, altare: Hæc ait Deus, Nascetur familiæ Dauidis filius Iosias nomine, & in te sacer-*

dotes excelsorum, qui nunc in te thura incēdunt, immolabit, & ossa hominum in te incēdet. Dixítque illud hinc intellectum iri, quòd tum altare discindendum esset, & cinis qui in eo erat effundendus. Hunc Prophetæ, aut Dei potius, sermonem ferre non potuit Hieroboam, sed porrecta manu in eum ex altari, circunstantibus imperauerat, vt illum comprehenderent, cùm repētè manus eius exaruit sic, vt eam ad se iam retrahere non posset. Vim autem Dei illam esse sentiens, prophetam rogat, vt pro se Deum precetur, vt sibi manum saluam & integram restituat. Quod cùm fecisset, restituta manu, prophetam, memor beneficij, rogat, vt secum pransum domum veniat, vbi munera à se sit accepturus pro beneficio. Ipse negauit hoc se facturum esse, etiam si dimidiam partem imperij sui daturus esset. Sic enim sibi in mandatis datum esse à Deo, ne etiam eadem via qua venerat, rediret. Itaque alia via reuersus est. Sed cùm susceptum cursum conficeret, propheta quidam senex, cui liberi sui ea quæ acta ab eo erant, narrauerant, in asino sedēs, eum sub terebintho sedentem assequutus, cùm rogāti, vt ad se capiendi cibi causa diuerteret, eadem de causa se facturum negasset, ad extremum confirmanti se etiam prophetam esse, cui Deus hoc in mādatis

dedisset, nimium credulus malo suo assẽsus est. Accumbenti enim vnà cum illo mensæ, Propheta, qui eum reduxerat, iussu Dei ei prædixit, quòd eius præcepto non paruisset, cadauer ipsius non illatum iri in patrum suorum sepulchrum. Itaque abeũtem, paulò pòst, leo interfecit. Quod cùm prophetæ illi seni nunciatum esset, confestim eò profectus est, integrúmque cadauer in asinum impositum domum suam tulit, sepeliuítque cum omni officio, rogans liberos, vt se, cùm excessisset è vita, ad illum sepelirent.

IEHV PROPHETAE VITA.

IEHV, *Hanani filius, Propheta Asa rege Iudæ, fuit. Eum ad Baasa Israelis regem Deus misit, qui ei prædiceret, quoniam quasi ex puluere ab ipso elatus, & præfectus dux Israeli, tamen Hieroboam imitabatur, suóque exemplo & iussu Israelem ad peccatum impellebat, fore vt illius res & memoria delerentur. Hæc autem Dei verba Baasa non solùm non eo animo quo debuit, accepit, verùm etiam Iehu Prophetam legatúmque Dei morte mulctauit. Idem Iosaphat regem Iudæ reuersum ex bello, in quo Achab auxilium*

xilium tulerat, grauiter obiurgauit, dixítque ob illud factum, eum ira Dei & odio dignum esse, sed opera bona in eo esse inuenta.

Azarias Propheta Obed filius.

IS ad Asa Iudæ regẽ, qui, quòd altaribus peregrinorũ deorum euersis, sublatóq; eorum cultu, populum suũ quærere ac colere Deum docuerat, cum suis Dei cõcessu ac munere ÆEthiopũ qui infesti irruperãt, infinitam multitudinem, cùm Deum precatus esset, vt sibi ac suis ferret auxiliũ, vicerat, iussu Dei venit anno eius imperij quintodecimo, nunciatum, quoniam ipse ac populus eius cum Deo fuissent, eúmq; coluissẽt, Deum etiam cum eis fuisse: prædictúmque, multis diebus in populo Israelitico nullũ Deum verum futurum, nullum sacerdotem, doctorẽ, nullámque legem. Cùm autem reuersi rebus aduersis Deũ quæsiuissent, fore vt illum inuenirẽt. Tum verò non fore in pace egredientẽ & ingredientem, sed in metu ac terrore omnes terræ incolas. Itaque forti essent animo omnes, neque manus eorum dissoluerentur, id est, opera firma & stabilia essent. Operi enim eorum mercedem esse propositam, quam essent cõsequuturi. His Azariæ verbis Asa fortior effectus est ad deorũ peregrinorum vbique tollendam religionem, & veri Dei restituendã, in eáq; confirmãdos suos.

HANANI PROPHETA.

HANANI *Iehu Prophetæ pater, prophetiæ munere functus est apud Asam regem Iudæ, anno imperij ipsius sexto & tricesimo. Causa autem hæc fuit eius legationis. Baasa rex Israelis infesto exercitu in Iudam venerat, muróque cingebat Rama, sic, vt nemo tuto ex regno Iudæ egredi, aut in illud ingredi posset. Quod cùm Asæ nunciatum esset, prolatum ex thesauris domus Dei aurũ & argentũ, & ex suis, misit ad Benadab regem Syriæ, qui Damasci regiam collocauerat, petẽs ab eo auxilium. Rex Syriæ, principes cum ingenti exercitu misit, qui cùm multas Israelis vrbes munitas cinctásque muris euertisset, huius rei nuncio accepto, Baasa ab opere destitit. Ita facilè Asa conuocatis suis adhibitísque operis, quicquid ille iam excitauerat, euertit ac diruit. Deus autem improbans ac detestans Asæ factum, ad eum Hanani prophetam hunc misit, qui ei diceret, quia in rege Syriæ spem suam collocauerat, non in Deo suo, qui potestati ipsius AEthiopum maiorem exercitum, quàm Assyriorum esset, tradidißet, idcirco Syriæ exercitum ex eius manibus elapsum esse, et prædiceret ex illo tem-*

pore in eum conflatum iri bella plurima. Asa qui Azariæ Hanani filij oratione adductus, anteà, vt docui, multò meliorem & fortiorem se præstiterat, non modò non Hanani patris, atque adeò Dei verbis ad superiorem virtutem se retulit, sed prophetam quoque cõiecit in carcerẽ.

MICHÆÆ PROPHETÆ
IEMLA FILII VITA.



ICHABAS *Iemla filius, Iosaphat rege Iudæ, prophetiæ munere claruit. Vnius fuit causa talis, Iosaphat affinitate cum Achab Israelis rege cõiunctus, ab illo ad belli societatẽ in Ramoth Galaad vocatus fuerat. Cùm ad eum profectus cum suis, egisset cum illo, vt consuleret Deum, num eò ad bellum proficisci nécne deberent: conuocauit Achab quadringentos pseudoprophetas, vt eos de loco belli consuleret. Cùm respondissent, illi eò proficiscendum esse, hostes enim in ipsius venturos esse potestatem: Iosaphat, qui eis fidem non haberet, eum rogauit, num quis ibi esset Dei propheta, quem etiam consulere possent. Respõderat ille, esse quidẽ Michæam Iemla filium, sed eum sibi solitũ esse semper mali aduersíque ali-*

quid prædicere, cùm Iosaphat eum monuit, ne ita de Michæa loqueretur. Itaque spadonem vnum è suis misit, qui Michæam accerseret. Spado cùm illum inuenißet, ei nunciauit, omnes prophetas & vates domino regi fausta omnia prædicere: itaque se eum rogare, ne ab illis dissentiret. Michæas iureiurando confirmauit, se quicquid Deus suggereret esse dictur͂u. Ad regem cùm venisset, consul͂eti vtrum in Ramoth-galaad ipsis proficiscendum esset ad bellum, an manendum, respõderat, eundum: eis enim prosperè euentura esse omnia: cùm idem iureiurando illum adegit, &, vt nostri dicunt, adiurauit semel atque iterum, ne sibi, nisi quod res esset, Dei nomine nunciaret. Ipse respondit, se vniuersum Israel͂e dispersum in m͂otib. more ouium quæ pastore carent, vidisse: itaque Deum imperasse, vt in suam quisque dom͂u redirent omnes, quòd dominos non haberent. Tum Achab, Iosaphat, An non, inquit, tibi hoc verè dixi, ist͂u mihi nihil prædict͂uru esse, nisi quod infaustum esset? Michæas his verbis nihil deterritus, quòd non crederet verbis suis, narrauit præterea se Deum vidisse in solio suo sedentem, omnémque cœli exercitum ei præsto fuisse à dextra & sinistra, ac tum quæsiuisse, quisnam decepturus impulsurúsque esset Achab regem Israelis, vt

eat Ramothgalaad, ibíque corruat: cui cùm alij aliud responderent, Spiritum improbum accessisse, qui hoc negotij sibi depoposcisset, respondisséque Deo quærenti, quî illum deciperet, se spiritum mendacem sessurum in ore prophetarum illius omnium. His verbis concitatus Sedechias prophetarum vnus, collaphum ei infregit, quærens ab ipso qua via à se ad illum transisset spiritus. Cùm respondisset, id illum tum experturũ, cùm ex cubiculo in cubiculum se abdendi causa transferret, Achab iussit duci eum ad Ammon principem ciuitatis, & ad Ioas Amelech filiũ, qui illum in carcerem cõiicerent, vbi ei tantùm panem & aquam darent, quoad cum pace, rebúsque ex animi sententia gestis, rediret. Michæas qui hoc sibi à Deo patefactum sciret, respondit, si ille cum pace reuerteretur, per se non esse loquutũ Deum: eiúsque sermonis sui, omnes qui aderant, vt testes ac memores essẽt, monuit. Ita Achab & Iosaphat in Ramothgalaad profecti sunt cum suis. In via Achab mutato ornatu, Iosaphat ornatu regio voluit procedere. Rex autem Syriæ principibus imperauerat, vt solum regem Israelis peterent. Itaque cùm ex ornatu illum esse intelligerent, vniuersi toto impetu in Iosaphat ferebatur. Iosaphat in tam certo mortis discrimine, Dei fidem implorauit, qui

eum audiuit. Cùm enim duces illũ non esse eum quẽ peterent, viderũt, pepercerunt. Accidit autem paulò pòst, vt vnus de plebe sagittam in incertum iaceret, quæ casu suo Achab inter ceruicem & humeros sauciauit, quo ex vulnere, occidente sole, mortuus est.

ELIAE PROPHETAE VITA.

ELIAS *Tesbanus non solùm prophetiæ munere præstitit, sed clarus etiam edendis miris ac nouis operibus fuit, Achab rege Israelis, qui ei præesse cœpit anno tricesimo octauo Asæ regis Iudæ, anniśq; duobus et viginti præfuit. Primùm ad ipsum Achab eũ Deus misit, qui illi prædiceret, non delapsuram pluuiam certo tẽpore, nisi ipse loqueretur. Quo quidem tempore iussu Dei se ad torrentem Carith qui erat è regione Iordanis, ex quo biberet, se contulit, cùm ipse promisisset, missurum se coruos, qui illum pascerẽt. Eò cùm venisset, panem ei & carnes manè ac vesperi corui ferebant: ipse ex torrente aquam hauriebat. Exiccato autem torrente post aliquot dies præ siccitate, præcepit ei Deus, vt Sareptã Sidoniorum vrbem ad*

viduam cui iussisset, vt ipsi ea quæ ad victum pertinent præberet, proficisceretur. Iam ad portam vrbis peruenerat, cùm viduam offendit ligna colligentem. Accersitam rogat, vt sibi paululum aquæ in vase daret. Pergenti, à tergo clamauit, orans vt frustum etiam panis afferret. Negauit illa se panem habere, sed solùm tantum farinæ quantum pugillus capere posset, quem iret coctum sibi ac puero, vt cùm comedissent, morerentur. Ipse eam monuit, ne timeret, sed iret, ac faceret vt dixerat, ita tamen vt ipsi primùm cibarium panem faceret, deinde sibi ac puero. Deum enim dixisse, hydriam farinæ non defuturam, nec lecythum olei defecturum, ad eum diem, quo ipse pluuiam in terram effusurus esset. Credidit mulier, atque ex cocto pane & Elias edit, & mulier, & puer eius: nec ex eo die hydria farinæ imminuta est, aut lecythus olei defecit. Maxima in hac re vis & virtus Eliæ excelluit, sed multò maior in ea quæ sequitur. Acciderat, vt filius viduæ illius ita ægrotaret, vt iam spiritum non duceret. Ea ad Eliam veniens querebatur, quòd eius aduentus causam mortis filio attulisset. Arreptum ex eius sinu tulit in cœnaculum, in quo ipse manebat: collocatóque eo in lectulo, cum clamore Deum rogauit, cùm se extendisset, térque dimensus es-

ſet puerum ſuo corpore, vt eius animus in corpus rediret. Eius preces audiuit Deus, excitauítque puerum, quem viuum Elias matri reddidit. Illa ex facto illo ſe intelligere dixit, illum eſſe virum Dei, & verum eſſe verbum eius, quod in ore illius eſſet. Anno tertio ſiccitatis iuſsit eum Deus ſe Achab regi oſtendere, vt aquam in terram effunderet. Erat tum in Samaria fames tanta, vt Achab Abdiam præfectum prætorio, qui Deum colebat & timebat, coactus ſit, diuiſis regionibus, in aliam mittere, ipſe in aliam proficiſci pabulatum, vbicunque fontes eſſe cognoſcerent, ne equi, muli, & iumenta fame interirẽt. Abdiæ in via ſua Elias factus eſt obuiam, quem cùm agnouiſſet, humi in faciem decidit, rogauítque, num ipſe Elias eſſet. Elias, cùm ſe eſſe dixiſſet, eíque præcepiſſet, vt iret nunciatum domino ſuo adeſſe Eliam: rogauit, quid meruiſſet, vt ſe Achab interficiendum traderet. Neque enim eſſe nationem aut regnum, quò nõ miſiſſet, qui eum quærerent: qui cùm renunciaſſent, illum viſum eſſe à nemine: tum illum, vt ita dicam, adiuraſſe regna ſingula & nationes. Et tamen eum ſe ad illũ mittere nunciatum adeſſe ipſum, quem ſubitò Spiritus abriperet atque transferret in locum ſibi incognitum: túmque Achab, qui illum non in-

ueniret, certa morte se mulctaturũ esse. Cùm illi cum iureiurando affirmasset, se illi eo die ostensurũ esse: tũ Abdias eius fide profectus est nunciatum Achab, adesse Eliam. Achab illi obuiam prodiit: quo aspecto, Tú ne es, inquit, qui Israelem conturbas? Ipse eum se esse negauit, sed illum, patrísque eius genus, & familiã, qui præceptis Dei contemptis, Baalim sequerentur & colerent. Eadem animi fiducia ei tum præcepit, Vt prophetas Baal quadringentos quinquaginta, Vniuersúmque populum ad se in Carmelum montem conuocaret. Cùm illi conuenissent, ipse ad populum accedens, rogauit vniuersos, quousque in duas partes claudicarent. Si Dominus esset Deus, eum sequerentur: sin Baal, sequerentur illum. Tacẽtibus vniuersis iterum dixit, se vnum Dei prophetam remãsisse, Baal autem quadringentos & quinquaginta. Hanc tamen se illis conditionem proponere. Datis bobus duobus, se dixit prophetis Baalim optionem daturũ: Vtrum mallent, eum in frusta cõcisum, in lignis ponerẽt, ignem autem non supponerent: se etiam alterum discerptum, in lignis positurũ, igne non supposito. Cùm populus hanc Eliæ conditionem optimam esse acclamasset, iußit illos priores id quod inter ipsos conuenerat facere, ac tum denique implorare fidem deorum suorum. Illi perfe-

ctis omnibus ex pacto, non supposito igne, Baal rogabant à prima luce ad meridiem, vt se audiret: nec vox erat, neque qui responderet. Meridie Elias eos irridens, hortabatur, vt quoniam Deus erat, & forsitan loquebatur, aut erat in diuersorio, aut in itinere, aut certè dormiebat, excitandi eius causa, voce maiore clamarent. Illi ergo magna voce clamabant, seque cultris ac lanceolis ritu suo incidebant, ad eum finem, dum sanguine perfunderētur. Cùm meridiei hora cessisset, illisque vaticinātibus venisset tempus, quo sacrificiū offerri solenne erat, nec vox exaudiretur, nec quisquam responderet, aut attenderet: tum demum Elias accito ad se vniuerso populo, cùm accessisset, dirutum Dei altare primò restituit ac refecit, ex duodecim lapidibus quos pro filiorum Iacob numero sumpserat, & ex alia materia, quā cōmodam & necessariam operi putabat: deinde cùm imperasset tertiò, vt toties in aquæductum aquam infunderent, venissétque tempus sacrificij, ipse compositis lignis sine igne accedens, rogare cœpit Deum his verbis, Domine Deus Abraham, & Isaac & Iacob, ostende te hodie esse Deum Israelis, ac me seruum tuum, fecisséque hæc omnia iussu tuo. Audi me Domine, audi me, vt discat hic populus te esse Dominum Deum, & te conuertis-

se iterum cor suum. Vix finem dicendi fecerat, cùm ignis de cœlo hostiam incensam cõsumpsit, ligna quoque, lapides, puluerem & aquam quæ erat in aquæductu. Populus rei admiratione cadens in faciem, statim clamare, semel atque iterum, Dominum Deum esse. Ipse iussit prophetas Baal comprehẽsos ab illis duci ad torrentem Cison, eósque ibi omnes interfecit. Tum iussit Achab venire, vesci ac bibere: aquarũ enim multarum fremitũ audiri dicebat. Cùm venisset, ipse in montis Carmeli verticem ascendit, pronúsque humi, facie sua inter genua posita, puerum septies iussit mare versus aspicere, quod cùm ille fecisset, tum demum visa est parua nubes ex mari excitari, qua aspecta, Achab monuit, vt iuncto curru descenderet, ne ipsum pluuia opprimeret: paulò pòst ingẽs vis pluuiæ effusa est. Achab ex loco illo veniens ad Iezabel reginam, ei cùm omnia ordine narrauit, quæ gesserat Elias, tum cædem prophetarum: quo nuncio ita conturbata est & concitata in Eliam, vt statim miserit qui ei dicerent, se non recusare, quominus à diis malè acciperetur, nisi postero die illa ipsa hora ipsum interficeret, quemadmodum illorum vnus interfectus fuisset. Perterritus his minis Elias, abiit quocunque eum voluntas sua ferebat, venítque in Bersabee Iudæ,

relictóque ibi puero suo in solitudinem, via diei vnius se recepit. Ibi sedens subter iuniperum, mortē optauit, & quieti se dedit in vmbra arboris. Angelus Dei interueniens, eum monuit semel atque iterum, vt surgeret ac vesceretur. Primùm quidem comedit & bibit, sed iterum se dedit quieti. Itaque angelus rediens præcepit ei, vt quia ei magna via restabat, surgeret ac vesceretur. Ipse surgens cùm cibum cepisset, id est, cibarium panem quem angelus apposuerat, & aquam bibisset: vi cibi illius quadraginta diebus, totidémque noctibus, vsque ad montem Horeb ambulauit. Ibi in specu delitescēti Deus ostensus est, qui ab eo quæsiuit, quid illic ageret. Cùm respondisset, magnum studium suum in Deum fuisse in iis quæ gessisset, quòd præceptis illius contemptis eius & altaria diruisent perfidi, & prophetas gladio occidisent, sic, vt ipse solus relictus fuga salutem quæsisset, quē tamen persequerentur, stare eum coram se in mōte iussit. Ei tum signa quædam ostendit aduentus sui, quibus perterritus operuit pallio faciem, egressusque stetit in speluncæ ostio. Eò ad illum vox venit quærentis, quid ibi rei gereret. Cùm idem quod priùs respondisset, iussit eum Damascum proficisci, ibique Hazaelem regem Syriæ vngere, et Iehu Namsi filium regē Israelis, Elisæum

autem filium Saphat pro se prophetam. Futurum enim esse postea, vt qui Hazaelis gladium effugisset, eum Iehu interficeret: qui Iehu, eum Elisæus morte mulctaret. Se tamen reliquisse septem milia virorũ in Israele, qui genua Baal non flexissent. Profectus inde, inuenit Elisæum arantem, iniectóque in eum pallio suo, cùm ille rem intelligens, eum rogasset, vt pateretur primùm se parentes osculari, ac tum denique se illum sequuturum promisisset: ire eum, & redire iussit. Re perfecta Elisæus rediit, ac deinceps Eliæ ministrauit. Achab vineã Nabuthi Iezraelitæ emere voluerat, quam cùm ille vendi turũ se negasset, quòd eam iure hæreditario accepisset à maioribus suis, responsum hoc eius ita molestè tulit, vt præ iracundia & dolore abiens se in lectũ proiiceret, nec caperet cibum. Iezabel regina, cognita causa doloris, hortata est virum, vt surgeret ac comederet, essétq; bono animo: se enim ei Nabuthi vineam daturam. Itaque scripsit literas nomine Achab, eius annulo obsignatas, ad seniores & nobiles Iezraelitas, quibus eos hortabatur ad subornandos testes qui Nabuthum læsæ maiestatis accusarent, quẽ condemnatum ipsi lapidibus obruerent. Subornant illi testes: accusant testes Nabuthum: cõdemnatum lapidibus obruunt: tũ ad Iezabel eius mor-

tis certum nũcium mittũt. Illa cùm rem Achab narrasset, ipse omni dolore liberatus, ibat ad vineam, cùm Elias Dei iussu ei obuiã factus, grauiter eum obiurgauit, quòd occidisset, & præterea possedisset, ob eámque rem tam nefariam prædixit fore, vt illo ipso in loco, in quo canes lambendo hausissent Nabuthi sanguinem, eius etiam lamberent. Cùm Achab, qui Eliam gratuito & sponte sua, atque adeò inimicitiis impulsum hæc dicere existimaret, ex illo quæsisset, num ipsum inimicum sibi aliquo loco expertus esset, ipse respondit, certè expertum esse, propterea quòd vltro ac sponte scelus in Deum admisisset, qui ea de causa familiam eius eo modo deleturus esset, quo illam Hieroboam & Baasa deleuisset. His tandem minis adductus Achab, laceratis vestibus, cilicio se operuit, ieiunium seruauit, dormiuit in sacco, ambulauitque demisso & abiecto capite, vt Deum iratum placaret. Quæ illius pœnitentia Deum impulit, vt Eliæ diceret, quòd ita se ille abiecisset, non eo viuo, sed mortuo, ac rege illius filio, ea mala quæ prædixisset, euentura esse. Achab autem mortuo, Ochozias eius filius, qui illi in regnum successit, ex cãcellis cœnaculi sui in Samaria cadens vulnus acceperat. Is dubitans, nũ lethale vulnus esset, consulendum censuerat nõ Deum,

ſed Beelzebub, vtrum ex morbo illo nécne conualeſceret. Itaque hoc eius facto offenſus Deus, iuſsit Eliam ire obuiam legatis Ochoziæ, & quærere, primùm, an non Deus in Iſraele eſset, quòd irent conſultum Beelzebub Deum Accaron: deinde eis imperare, vt domino ſuo renũciarent, illũ ob eam cauſam nũquam è lecto ſurrecturum eſſe incolumem, ſed moriturum. Ochozias cùm hæc legatos renunciãtes audiuiſset, rogatíque illi quis vir eſset, à quo hæc accepiſsẽt, hirſutum eum eſse, & zona pellicea accinctum renibus reſpondiſsent, intellexit ex habitu & ornatu eſse Eliam. Itaque miſit quinquaginta homines & præfectum illorum, qui eum accerſerent. Legati Eliam hominem Dei appellãtes, narrant ſe ab Ochozia rege Iſraelis ad eũ miſſos, qui ei dicerent, illum ipſi præcipere, vt ad ſe veniret. Elias audita legatione, reſpondit, Si ipſe homo Dei eſset, ignis è cœlo delaberetur, qui eos omnes conſumeret: quod ſtatim accidit. Totidem iterum miſit, qui cùm iiſdem verbis vſi eſsent, ipſe iiſdem etiam vſus, ignem de cœlo deuocauit, quo eodem modo confecti ſunt, quo ſuperiores. Tertios pari numero miſit, ſed præfectus cum ſuis genu inflexo Eliam precatus eſt, vt ſui ſuorúmque miſereretur, ne idem ſibi accideret, quod ſuperioribus. Ipſe angeli iuſsu, qui

vt bono animo esset hortatus est, venit ad Ochoziam, cui cùm eadem quæ primis legatis, dixisset, paulò pòst excessit è vita. His tam præclaris & egregiis rebus gestis Elias, tandem non mortuus est, sed raptus in cælum, vt sit testis & præco secundi Christi aduentus. Raptus is cùm illi à Deo patefactus esset, in via Elisæo, qui ei, vt dixi, ministrabat, imperauerat, vt ibi sederet, quòd se Deus Bethel mitteret: cùm ille iureiurando affirmauit, se illum non esse relicturum. Itaque eum Bethel sequutus est. Ibi prophetarum liberi Elisæum rogarunt, sciret ne dominum suum illo ipso die in cœlum per turbinem elatum iri à Deo: quibus se id scire respondit, eósque vt tacerent, rogauit. Elias iterum illi vt ibi maneret, imperauerat, cùm id se facturum eodem modo negauit. Ad Iordanem euntes vnà sequuti sunt quinquaginta prophetarum liberi, sed hi procul stabant: illi ad Iordanem cùm venissent, Elias detractum pallium inuoluit, eóque percussit aquas, quibus diuisis in duas partes, ambo sicco vestigio Iordanem transierunt. Traiecto amne, Elisæum Elias monuit, vt quod vellet à se peteret, antè quàm ipsi eriperetur. Cũ Elisæus spiritum duplo maiorẽ quàm in ipso esset, postulasset: ipse rem eum difficilem petere dixit, quam tamen si ipsum, cùm eriperetur, videret,

deret, assequeretur: nõ assequeretur antẽ, si non videret. Inde vnà iter facientes sermonẽ habebant, cùm currus igneus, & equi ignei Eliam in cœlum per turbinẽ extulerunt, Elisæo spectãte & clamante, Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Cùm iam eum non cerneret, pallium illius, quod ei ceciderat, arripuit: eóque vt magister fecerat, cùm semel atque iterum percußisset, diuisæ sunt aquæ. Eliam Epiphanius scribit ex tribu Aaronis leuitam fuisse, & Sobac eius patri, cùm illum mater peperit, ostensos esse viros candido habitu, qui eum salutabant, atque in igne fasciis inuoluebant, & flammam ignis ei comedendam dabant. Quod cùm Hierosolymis ad Deum retulisset, ei respõsum esse, ne timeret. Pueri enim ignem fore domicilium, & orationem, sentẽtiam, eúmque Israelem gladio & igne iudicaturum.

ELISSAEI PROPHETAE VITA.

ELISSAEVS *Propheta, Saphat patre ex tribu Ruben, in vico Abelmeula natus est. Is clarißimus fuit & vir, & propheta, mirísq; ac inusitatis operibus insignis. Eius magnitudinis & præstãtiæ futuræ omen index fuit, vt scribit Epiphanius.*

Cùm enim in lucem editus est in Galgalis, bucula, quæ in Silo erat, tam clarè clamauit, vt Hierosolymis exaudita dicatur. Itaque sacerdos hinc dixit perspicuum esse, eo die natum esse prophetam, qui & sculpta simulachra deorum dirueret, & conflata frangeret. Illum Elias penè puerum iussu Dei ab aratro ad ministerium & famulatum primò vocauit, deinde ad prophetiæ societatem: quod quemadmodum gestum sit, quoniam in Eliæ vita dixi, de eo dicẽdi initium faciam ab eo tẽpore, cùm ille, hoc spectante, in cœlum elatus est. Elias quidem eum monuerat, vt à se quod vellet peteret, antè quàm ipsi eriperetur. Elissæus autem postulauerat, vt duplum spiritum acciperet: cùm ille ipsum id quod difficile factu esset, petiuisse dixit: sed tamen ita duntaxat illud eum cõsequuturum esse, si se in raptu cerneret. Eũ, cùm efferretur in cœlum turbine in curru igneo et equis igneis, se vidisse docuit clamans, Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Itaque, vt quod petierat, acciperet, Eliæ pallio, quod illi ascendenti ceciderat, cùm Iordanem iterum trãsire vellet, periculi faciundi causa, aquas, vt magister fecerat, percussit: quæ cùm diuisæ non essent, clamare cœpit, vbi Deus Eliæ esset etiã tum: sed cùm iterum eas percussisset, diuisæ in partes duas, ei

facilem transitum præbuerunt. Quod cùm prophetarum liberi qui Hierichonte erāt, animaduertissent, ex eo dixerunt, in illo Eliæ spiritum insidêre. Itaque prodeunt ei obuiam, eúmque cùm se proiecissent humi, venerati sunt. Hinc ei narrant esse quinquaginta viros fortes cū eius seruis, qui ire possent & quærere illius dominū, si fortè eum spiritus in montē aliquem aut vallem detulisset. Cùm vetaret, aut rogaret ne mitterent, non conquieuerunt illi, nisi expressa ab eo voce, qua mittēdi ipsis fecit potestatem. Missi ab eis quinquaginta viri, cùm re infecta rediissent tertio die, ipse cùm hoc ab eis intellexisset, An non, inquit, vetui, ne mitteretis? Habitabat Hierichonte, qua in vrbe aqua mortem afferebat iis qui bibissent, & præterea terra erat sterilis. Quod cùm ei ciues sui significassent, aut potius apud eum conquesti essent: ipse vas nouum & salem ab eis poposcit, quo infuso, Deū aquas curasse dixit, ita vt nec mortem iam afferrent, nec in terra sterilitas inesset. Quod Hiericontini eius in se beneficium diu senserunt. Inde proficiscenti Bethel, pueri egreßi ex vrbe ei illudebant his verbis, Ascende calue, ascende calue. Ipse eos animaduertens, illis malè precatus erat, cùm vrsi duo ex saltu prodeuntes, duos & quadraginta vulnerauerunt. Quantum eius preces

apud Deum valerent, ex eo quod sequitur, facilè intelligi poterit. Ioram rex Israelis Ochoziæ filius, Iosaphat regem Iudæ, & regem Edom ad bellum in Moabitas, qui mortuo rege Achab stipendium negabant, acciuerat. Cùm viam septem dierum cõfecissent, aqua exercitui & iumentis defuit. Ex Ioram, qui de Deo querebatur, cùm Elissæum prophetam in proximo esse Iosaphat cognouisset, eundum ad illum censuit. Ipse primùm Ioram iussit ire cousultum parentum suorum prophetas, deinde quærẽti cur Deus conuocasset tres reges, vt in Moabitarum potestatem venirent, respondit, nisi Iosaphat vereretur, eius se non habiturum fuisse rationem: postremò iussit psaltem accedere, quo canente, afflatus Dei spiritu, iussit in alueo subiecto elices fieri, in quo sine vento, & pluuia, tantam vim aquæ erumpere viderunt, quanta satis esset & ipsis, & iumentis, & familiæ. Nec contentus fuit hoc beneficio, quod optabant: sed prædixit etiam eis futuram victoriam. Quanta autem in egentes liberalitate, aut misericordia potius, fuerit, sequens exemplum indicabit. Mulier quædam vxorum prophetarum ei exposuerat, virum suum qui timeret ac coleret Deum, mortuum esse, cuius creditor veniret, ipsi ereptum liberos ad seruitutem. Ipse misertus eius,

rogat quid domi haberet. Cùm respondisset, nihil præter paululum olei quo se vngeret, illi suasit, vt vasa multa à vicinis omnibus vtenda peteret, in quæ occlusis foribus sola cum liberis aliquid olei infunderet, quæ cùm plena essent, auferret. Illa bonæ spei plena corrogat vasa, infundit in omnia olei nonnihil: incredibile videretur, quod dicam, nisi diuinis literis mãdatum esset: particulæ illæ olei ita creuerunt vi Dei Elisæi precibus, vt plena vasa statim mulier summa cum voluptate, nec minore cum admiratione viderit. Cùm rẽ tam nouam & inauditam Elisæo narrasset, ipse iussit eam oleũ vẽdere, & cùm se ære alieno liberasset, ex eo quod reliquum esset, sibi ac liberis suis parare ea quæ ad victum essent necessaria. Hæc quidem olei tanta accessio non tã Elisæi benignitatẽ, quàm vim declarat. Quod autẽ sequitur, vtrãque eius virtutem maiorem indicabit. Causa inciderat, vt Suna ciuitate aliò properans, transiret. Ibi mulier nobilis rogauit eum, vt ad se diuerteret. Ex eo tempore cùm illac iter habebat, eò solitus erat diuertere. Mulier, quæ ex eius moribus, factis & sermone, magnum illum prophetam esse intelligeret, auctor fuit viro, vt cubiculum in superiore cõtignatione, omnibus rebus quæ peregrinis & viatoribus necessaria sunt,

ornaret. Cùm viro perſuaſiſſet, paratis omnibus, ibi Eliſſæus diuerſatus eſt, cùm primũ poſtea illac ei tranſeundum fuit. Mulieris autem liberalitatem nouam conſiderãs, ne ingratus videretur, accerſendam illam per puerum curat. Cùm veniſſet, puero negotium dedit, vt ab ea quæreret, quo officio tam prolixam ipſius liberalitatem remuneraret: num quod negotium ei eſſet, vellétque ipſum pro ſe agere cum rege, aut cum duce. Cùm illa reſpondiſſet, habere ſe propinquos ibi, qui negotium, ſi quod haberet, curarent apud regem aut ducem: & à puero, qui hoc illi renunciaſſet, quæſiſſet, quid igitur à ſe expectaret, atque is reſpondiſſet, eam carere liberis, & ſenem eſſe eius virum: tum ei ante oſtiũ cubiculi dixit, illo ipſo tempore, & illa ipſa hora, ſi viueret, parituram ipſam eſſe filium. Quod etſi illudi ſe ab eo putaret, cõſtituto tempore accidit. Adoleuerat iam puer, cùm profectus ad patrem qui meſſores inuiſerat, ſibi dolere caput dixit. Itaque pater eum ad matrem quàm primùm reducendum curauit. Is cùm inter matris genua paulò pòſt animam efflaſſet, in cubiculo Eliſsæi collocatus eſt. Mater autem virum accerſit, ei nunciat filij mortem, perſuadétque vt puer aliquis ſecum in aſina ad Eliſsæum excurrat. Sternitur aſina, proficiſcitur, venit ad Eliſsæum in

Carmelum montem. Ipse cùm illã vidisset, puerum ei obuiam mittit, qui ex ipsa quæreret, valerétne ipsa, vir, & filius. Responderat, Valere, rectéque esse omnia, cùm ipsa conscenso mõte ad pedes illius se proiicit, muliebriter lamentans lugénsque filium. Ipse puero scipionẽ suum tradit, quem mortui faciei admoueat, ita tamen vt nec quenquam qui ei obuiam fieret, salutaret: nec cuiquam, qui ipsum salutaret, responderet. Iam ille cùm hoc mandato abierat, cùm mulier se ab eo discessuram negat. Ipse ergo eam sequitur, & puerum qui se nihil profecisse dicebat, offendit redeuntem in via. Ingressus domum in puerum se proiicit, ita tamen vt manus manibus, oculos oculis, os ori admoueret. Semel atque iterum hoc fecit, sed primùm sensit carnẽ pueri recalescere, deinde cùm huc atque illuc spacia fecisset, & incubuisset in puerum, oscitauit ille septies, & oculos aperuit. Tũ denique accersita matre, ei puerum saluum & viuum reddidit. Illa ad eius pedes se proiiciens, illum venerata est, egítque ipsi gratias. Fames terram oppresserat, prophetarúmque filij apud illum habitabant, cùm ipse puerorum suorũ vni præcepit, vt in olla magna ad ignem pultem illis coqueret. Alter inter herbas, colocyntidas ex vite agresti collectas in ollã infuderat, ignarus quid

in ea inesset. Cùm ex olla suum cuique effunderetur, omnes degustato iure, adeò amarum illud senserunt, vt illi mortem in olla esse diceret. Ipse farina infusa in ollam, iussit ex pulte omnibus apponi, nec iam amaror vllus apparuit. De olei accessione iam dixi. Nunc de panum accessione dicam, quod nõ minus mirum videbitur. Vir quidã ex Baalsalisa panes primitiarum viginti hordeaceos ad eum attulerat, frumentúmque nouũ in pera sua: cùm ipse iussit apponi omnia. Minister nolebat, quòd diceret, nihil aut parum esse centum viris: cùm ipse rursus iussit apponi, confirmãs, afflatus Dei Spiritu, illis cùm comedissent, superaturum aliquid. Itaque cùm comedissent, eis aliquid superfuit. Maximã eius vim atque munus declarantia opera adhuc exposui: Amnis aquas in partes duas diuisit: aquã nõ ex cœlo deuocauit, sed ex terræ visceribus, cùm exercitus innumerabilium hominũ cum iumentis siti enecaretur: oleum quod exiguum erat, ita auxit, vt nunquam posteà defecerit: panes multiplicauit: denique mortuum puerum ab inferis excitauit. Nunc narrabo alia eius opera, quæ iuncta cum superioribus duplum Eliæ spiritum in eo fuisse indicabũt. Naaman præfectus dúxque erat exercitus regis Syriæ, domino suo valde charus, cùm ob egregiam bellicam virtutem

qua erat præditus, tum quòd eius siue opera, siue meritis Deus salutē Syriæ dedisset. Is cùm elephantia siue lepra inquinatus esset, rex Syriæ qui ex puella quæ à sicariis ex Israele abducta in Syriam vxori Naaman ministrabat, comperisset Naaman sermone, esse in Samaria prophetam, qui dominum ipsius curare posset, ei literas ad regem Israelis dedit, quibus scribebat, se ei Naaman seruum suum mittere, ac rogare eum, vt illum curaret. Naaman cùm decem talentis argenti, & sex milibus aureorum, decémq; vestibus, quæ mutandi causa paratæ confectæque erant, profectus, cùm literas reddidisset, rex Israelis illis perlectis, iracundia incitatus discidit vestē, cùm se à Syriæ rege irrideri, & occasiones ab illo captari dixisset, hoc ipso quòd ad ipsum leprosum curandum misisset, quasi verò esset Deus. Cùm rei illius fama sermone, vt fit, multorū ad Elissæum peruagata esset, ipse misit subitò ad regem Israelis, illum obiurgans primū, quòd vestem lacerasset, deinde admonens, vt Naaman ad se mitteret, vt in Israele prophetā esse experiretur. Venit Naaman cum equis & curribus, eíque statim pro foribus Elissæus misit puerum, qui iuberet illum ire ad Iordanem, vt aqua illius septies se ablueret, ac tum denique curaretur. Iratus ille, quòd Elissæus ad se non

deſcendiſſet, nec implorans Dei ſui fidem, locum elephantiæ manu ſua tractaſſet, & curaſſet, vt ſperabat, re infecta diſcedebat, hoc etiam afferens, meliorẽ ſalubriorémque aquam eſſe Abanæ, et Pharphari, qui amnes Damaſcum alluerent: cùm ei ſerui ſui rẽ, quam Eliſſæus præſcripſiſſet, facilem eſſe demonſtrant: qui ſi difficiliorem factu præcepiſſet, tamen illam ei faciendam fuiſſe, nedum tam facilem. Naaman qui prophetæ verba contempſerat, parens ſeruorum monitis, ex Eliſæi præſcripto cùm ſepties ſe abluiſſet, planè curatus eſt. Ille autem qui plurimum ſe prophetæ debere tãto accepto beneficio exiſtimaret, rediit ad eum cum vniuerſo comitatu ſuo, primóque non eſſe alium Deum, niſi Deum Iſraelis ſcire ſe dixit, deinde eum rogauit, vt munera acciperet. Ipſe cùm accepturum ſe pernegaſſet, illum dimiſit. Giezi verò Eliſæi puer, qui reſpui à domino ſuo munera vidiſſet, clam comitatum ſequutus, cùm aſſequutus fuiſſet, ſe à Domino miſſum eſſe dixit, petitum à Naaman talentum vnum, & veſtes duplices. Naaman non vnum modò, ſed alterum etiã talentum dedit, quòd illum vera dicere putaret. Hoc Giezi ſcelus nõ fugit Eliſæum. Cùm enim ſibi illo inſcio Giezi omnia quæ acceperat, retinere poſſe ſperaret, accerſitus ab eo cùm interro-

garetur, vnde veniret, negarétque ille se quoquam profectum esse: ipse præsentem se fuisse dixit, cùm vir ex curru illi obuiam prodiisset. Hoc autem sciret, à se, qui argentum & vestes accepisset emẽdis vinetis & oliuetis aliisque rebus, atque à posteris suis, Naaman ipsius lepram nunquam absuturam. Quæ cùm perorasset, in illo lepra niuis instar sequuta est. Filij prophetarum cùm angustè se habitare cum eo apud illum questi essent, ob eámque causam ad Iordanem sibi eundum materiæ cædendæ causa censuissẽt, ipse idem sibi placere dixit, & vnius rogatu eò se contulit. Ibi accidit, vt vni cæsa materia ferrum securis elapsum è manibus in amnem caderet. Is cùm rem Elisæo cũ lachrymis exposuisset, ipse loco indicato, præcisum lignum eò demerserat, cùm ferrum contra naturam è profundo sursum nauit, quod is qui amiserat saluum & integrum eius monitu porrecta manu recepit. Mirabile hoc factum est, sed mirabilius id quod sequitur, videbitur. Rex Syriæ bellum gerebat cum rege Israelis. Is adhibitis suis in consilium, exposuerat se velle certo in loco in insidiis ex suis locare, vt eius rei ignari Israelitæ in eos imprudentes inciderent. Quod antè quàm de sententia omnium factum esset, Elisæus rem præcognitam, spiritus Dei enunciatione, regi

Israelis indicauit. Rex Israelis statim eò suos misit, quod cùm rex Syriæ resciuisset, quærere cum furore cœperat, cur nemo ipsi patefaceret, quisnam regi Israelis vt proditor cōsilia sua aperiret: cùm vnus respondit, Elisseum esse prophetam in Israele, qui regi Israelis omnia quæ in intimis ædibus diceret, ac statueret, enunciaret. Iracundia incitatus ille, aut furiis agitatus potius, suis negotium dat, vt diligenter videāt, vbi sit, ac sibi renuncient, vt eum capiat. Illi comperiunt eum esse Dothaim: quod cùm regi renunciassent, misit illuc equos, & currus, ac robur exercitus. Eò cùm noctu peruenissent, iam obsederant vrbem, cùm puer Elissæi prima luce egressus, illis animaduersis, domino trepidans cucurrit nunciatum. Ipse puerum, sine metu, quòd plures cum ipsis, quàm cum illis essent, esse iubens: precatus erat Deum, vt pueri oculos apperiret, ac videret: cùm ille circum dominum montem plenū equorū & curruum igneorum aspexit. Hostes verò cùm ad illum venissent, Deum, vt cæcos illos aut cæcutientes efficeret, rogauit. Quo impetrato, illis dixit nō esse viam ad vrbem quam quærerēt ferētem: itaque se sequerentur, qui ipsos ad virum duceret. Cæcutientes illi eum sequuntur: ipse autem eos in Samariam duxit. Quo in loco maxima eius in

illos misericordia & clementia eluxit. Cùm enim rex Israelis ab eo quæreret, num illos interficeret, non modò non est passus, quòd non essent vi & gladio capti, verũ etiam eis præberi iussit omnia quæ ad victum pertinebant, satiatósque dimisit. His ita gestis, nec ita multò pòst, Benadab rex Syriæ cõparato ingenti exercitu Samariam obsidebat, eámque ad eum finem obsessit, vt iis quæ ad victũ necessaria sunt, consumptis, tãta annonæ caritas extiterit, vt caput asini octoginta argenteis venderetur. In hac tãta annonæ caritate mulieres duæ fame coactæ, ex pacto cõstituerant vicissim comedere liberos suos. Earũ altera cùm suum edendum præbuisset, nec socia staret cõuentis, sed suũ postridie abdidisset, fame cõfecta cum clamore & lachrymis regem Israelis rogare cœperat, vt se liberaret, ac vitæ suæ consultum vellet, narrata illi historia hac de liberis, cùm ille discissa veste in cõspectu omniũ diris se deuouit, si eo die Elisseus viueret. Huius tam nefarij cõsilij sui ministrum iã miserat, cùm antequã domũ Elissæi venisset, ipse senibus qui cum eo considebant illud regis consiliũ enunciauit, imperauítque vt nuncio ostium nõ aperirẽt, quòd sonitus pedũ domini sui eũ sequeretur. Nõdum finem dicẽdi fecerat, cùm venientem nuncium rex anteuertit, qui cùm hoc tantùm dixis-

set, cladem & calamitatem illã profectam esse à Deo, à quo quid præterea expectaret, non haberet: idem iussu Dei prædixit, illa ipsa hora in porta Samariæ modium similæ vno statêre, & duos hordei statêre vno venditum iri postridie. Res illa tam incredibilis visa erat cuidam duci, cuius manui rex innitebatur, vt negaret id fieri posse, etiam si Deus cœlum aperiret: cùm idem ei confirmauit, fore vt rem ipsam videret, nec vesceretur. Quatuor tũ leprosi fame coacti, vt statuerant, se in castra hostium in tã certo mortis discrimine recipiẽtes, cùm ad principium castrorum venissent, inuenerunt neminem. Fecerat enim Deus, vt hostes audire viderentur fragorem sonúmque & curruum, & equorum, & ingentis exercitus, quo exaudito relictis impedimentis fugerãt. Leprosi autem cùm hæc in vrbe narrassent, primùm stratagema rex esse interpretatus est, deinde missis duobus equis ex sex qui soli reliqui erant, cùm ita esse comperissẽt speculatores, populus omnis eò ad prædã venit, direptísq; castris ea annonæ vilitas sequuta est, quam Elisæus prædixerat: túmque dux ille cuius supra mẽtionem feci, quem in porta rex collocauerat, à turba obtritus est. Idem mulieri, cuius filium, vt suprà demonstratum est, excitauit, cùm famem septem annorum prædixisset, sua-

ſerat, vt cum familia, eius vitandæ cauſa, aliò ſe reciperet. Ea ſequuta illius conſilium, tranſactis illis ſeptem annis, cùm rediiſſet, inueniſſétque domum ſuam occupatam & agros, regem rogare cœpit, vt ſibi per ipſius æquitatē ſua recipere liceret. Opportunè tum Ioram rex iubebat Giezi Eliſſæi puerum narrare magna & inuſitata opera, quæ dominus ipſius edidiſſet. Nā præter alia quæ illi expoſuit, mulierem illam eſſe dixit, cuius filium qui aderat, excitaſſet. Itaque interrogata ipſa, cùm ita eſſe confirmaſſet, ſpadoni rex vt illi nō ſolùm res ſuas omnes, verùm etiam fructus redderet, imperauit. Nec dubium eſt, quin mulier & famis incommoda vitarit, & ſua receperit Eliſſæi benignitate. Aegrotante Benadab rege Syriæ Damaſcum venerat, cuius aduentus cùm rex factus eſſet certior, miſit ad eum Hazaelem, qui apud eum in primis erat, cum muneribus conſultum, num ex eo morbo conualeſceret. Ipſe reſponderat illum quidem conualiturum eſſe, ſed ſibi enunciatum eſſe à Deo illum propediem eſſe moriturum: cùm ſtante illo in eius conſpectu, flere cœpit. Quærenti autem Hazaeli cur fleret, reſpondit, quòd cùm Syriæ rex eſſet, Iſraelitas affligeret. Itaque poſtridie quàm Benadab domino ſalutem nunciauerat, eo ſuffocato, regnum occupauit, atque

paulò pòst Israelitas sexcentis cladibus oppreßit. Idem Iehu, qui familiam Achab, cum Iezabel eius vxore deleret, quemadmodum Elias prædixerat, regem Israelis vngendum curauit hoc modo. Filium prophetarum vnum, accersitum iußit lēticula olei plena sumpta, Ramothgalaad proficisci, ibíque Iehu cùm inuenisset, remotis arbitris in interiore cubiculo, oleo Dei iussu consecrare, vt familiam vniuersam Achab rex posteà cum Iezabel prorsus deleret. Ille præcepto Elißæi cùm paruisset, Iehu rex ea omnia fecit, quæ Elissæus Dei iusu præscripserat. His tam præclaris nouísque & inauditis rebus gestis in morbum incidit, quo mortuus est. Cùm ægrotaret, Ioas rex Israelis eum inuisit, cognitáque vi morbi coram eo flebat cum his verbis, Pater mi, pater mi, currus Israelis & auriga eius. Ipse regi præcepit primùm, vt arcum & sagittas afferret, deinde illis allatis, vt intento arcui manum admoueret, postremò manibus suis illius manui admotis, vt fenestra quæ ad orientem solem spectabat aperta iacularetur. Quod cùm ille fecisset sagittam illam salutis Domini esse dixit, sagittámque salutarem contra Syriam, quam vsque ad interitum in Aphec percussurus esset. Iterum sumpta sagitta ei præceperat, vt terram feriret. Rex autem cùm tertiò terram percussisset,

sisset, destiterat, cùm ipse iratus ei prædixit, si quinquies, sexies, aut septies percussisset, futurum fuisse, vt vsque ad internecionem deleret Syriam. Sed quoniam ter tantùm terram percussisset, illum ter solùm eam percussurum esse. Eum Epiphanius in Samariæ vrbe Sebastopoli sepultum esse scribit. Qui autẽ cùm in vita manebat, mortuũ, vt exposui, excitauerat, is mortuus mortuum excitauit. Nam cùm nonnulli mortuum hominem sepelire vellent, metu sicariorũ qui illuc anno ipso, quo ipse mortuus erat, ex regno Moabitano irruperant, in sepulchrum Elissæi cadauer proiécerant, quod cùm eius ossa attigisset, reuixit homo, & se erexit in pedes. Ex quo facilè intelligi potest, multò magis, cùm ita Deo visum est, excitari posse, vt iam excitati sunt, homines, cùm mortuorũ sanctorum hominum, qui cũ Deo regnant, ossa attingunt, præsertim cùm Elissæus, cuius animus erat apud inferos, tamen hoc à Deo impetrauerit. Mortuus est autem xviij. Calend. Iulij, vt scribit Osualdus.

AMOS PROPHETA.

AMOS *Propheta, Thecuita, vt ipse ait, fuit, & pater Esaiæ prophetæ, Epiphanij sententia, etsi Hebræi negent propter literarũ dis-*

ſimilitudinem. Is ex paſtore vates factus eſt, & à gregibus ouium ad gregem ſiue Iſraelis, ſiue Iudæ, paſcendum ac docēdum, à Deo vocatus atque delectus. Vaticinandi autem munere functus eſt, Ozia, ſiue Azaria Iudæ, & Hieroboam Iſraelis regibus, id eſt, cùm Sardanapalus Aſſyriis, atque Procas Syluius Latinis regia poteſtate præerant. Quoto anno Azariæ, qui præfuit regali poteſtate in Iuda annis duobus & quinquaginta, vaticinari cœperit, & ad quotum Hieroboam, qui vnũ & quadraginta, peruenerit eius vaticinãdi munus, inuenire non potui. Hoc autẽ certum habeo, quod dicã, cùm Ozias viceſimoſeptimo Hieroboam regis Iſraelis anno Amaziæ patri in regnũ ſucceſſerit, & Amos ipſe dicat ſe Ozia & Hieroboam regibus prophetiæ munus executum eſſe, intra duos reliquos Hieroboam annos expleſſe munus ſuũ, præſertim cùm Amaſiæ ſacerdotis filius eum, vt mox docebo, interfecerit. Hoc verò præponere volui, vt omnes intelligant, me non ſine cauſa, Amos huius vitam ante vitas Eſaiæ, Oſeæ, Zachariæ, & aliorum qui Achaz rege Iudæ vaticinati ſunt, ſcribere voluiſſe, cùm ordinem temporum, quibus quiſque vixerit, ſequi inſtituerim. Quoniam igitur intra reliquos duos Hieroboam regis Iſraelis annos, id eſt, viceſi-

mum octauum & nonū, expleuit Amos suum vaticinandi munus: altero illorum cùm Israelis excidium, &, vt ita dicam, captiuitatem, prædiceret iussu Dei in Samaria, eum apud regem Hieroboam accusauit Amasias sacerdos deorū in Bethel, per nuncios. Misit enim qui ei nunciarent, Amos studere rebus nouis, illíque aduersari & rebellare palàm, nec quenquam eius verba ferre posse. Hæc enim illum palàm & publicè dicere, Hieroboam moriturum esse gladio, captiuúmque abductum iri Israelem. Quid ad hæc, quæ in libro Amos scripta sunt, Hieroboam responderit, quó ve in Amos animo ob ea fuerit, non est mandatū diuinis literis, nec apud vllum scriptorem legi. Hoc autem scriptum est in libro, quo Amos prophetia explicatur, Amasiam sacerdotem, cùm misisset, qui hæc Hieroboam nunciarent, aggressum Amos, ei præcepisse cum minis, vt ipse qui propheta esset, è Samaria egrederetur, atque in Iudā fugeret, ibíque vaticinaretur, nec iam in Bethel quicquam vt vates prædiceret, quippe cùm ibi & vitulus aureus instituto maiorum coleretur, & regia eßet collocata. Ad hæc respondit Amos se cùm propheta non eßet, neque prophetæ filius, sed armentarius, qui sycomoros excuteret, vocatum eße à Deo, qui sibi imperaßet, vt Israeli populo

ſuo res futuras vt vates prædiceret. Itaque verba Dei audiret, qui, quòd ille vetaret ne res futuras prædiceret Iſraeli, familiæque deos colenti, ei nunciaret vxorē ſuam in vrbe ſtupro contaminatum iri, liberóſque gladio perituros, terram quam poſsideret, hoſtes inter ſe diuiſuros, ipſum verò in regione inquinata eſſe moriturū, & è terra ſua captiuum abductum iri Iſraelem. Ne hoc quidem ſcriptum inueni, quid ad hæc reſpōderit Amaſias ſacerdos. Illud autem Epiphanius ſcribit, illius filiū, fuſte percuſsis Amos temporibus, eum interfeciſſe, quòd conuiciſſet ipſum inſidiis abſtuliſſe buculas duas aureas: & inde in patriam perlatum adhuc ſpirantem, ibi mortuum eſſe, ac ſepultum cum maioribus ſuis. Oſualdus qui Carolo Magno imperatore ſcripſit librum qui Martyrologium inſcriptus eſt, eum ab Ozia rege Iſraelis, pridie Calendas Aprilis per tempora vecte transfixum, ſeminecem in patriam vectum, ibíque ſepultum eſſe narrat.

ABDIAS PROPHETA.

ABDIAS *propheta Sichemitanus erat, ex agro Beththacha marino, vt Epiphanius ſcribit. Idem memoriæ prodidit, illum eſſe ter-*

tium præfectum quinquaginta, qui ad Eliam missus est ab Ochozia rege Israelis. Nam cùm Ochozias per cancellos cecidisset, atque eo casu in morbum incidisset, ignarus num ex illo morbo conualiturus esset, miserat legatos consultum Beelzebud deũ Accaron de morbo, cùm Deus Eliam misit qui eis, antequam eò venirent, præciperet, vt redirent ad dominum suum nunciatum, quòd ipse consultum illum Deum misisset, quasi nõ esset Deus in Israele, eum è lecto nunquam saluum & incolumem surrecturum esse. Quod cùm illi nunciassent, ísque ex habitu & ornatu intellexisset Eliam esse qui hæc præcepisset, semel atque iterum quinquagenariũ præfectum cum suis misit, qui Eliam ad se accerserent: qui cùm de cœlo tacti mortui essẽt, tertium quinquagenarium ducẽ cum quinquaginta misit, qui cùm suppliciter Eliam rogasset, vt sui ac suorũ misereretur, ignouit. Atque hic tertius, vt Epiphanius confirmat, fuit Abdias hic, cuius vitam scribimus. Eundem scribit postea deserto ordine, in quo eum rex collocauerat, sequutum esse Eliam, eiúsque fuisse discipulum, & multa perpessum, seruatum esse illius nomine. Hieronymus autem scribit, hũc ipsum esse illum Abdiam Hebræorum sententia, qui Achab rege Samariæ, pauit in specubus centum prophe-

tas. Quod cuiusmodi sit, vt intelligatur, libet rem altiùs repetere. Elias iussu Dei Achab regi Samariæ prædixerat fore, vt intra triennium & sex menses pluuia ex cœlo in terram non effunderetur. Paulò pòst iussu Dei, primùm ad torrentem Carith se contulit, & inde in vrbem Sidoniorum Sareptam, ne ab Achab interimeretur. Tertio anno misit eum ad Achab Deus, vt terræ pluuiam daret. Ex siccitate autem sequuta erat tum fames tanta, vt tandem Achab qui Eliam causam tanti mali crederet, coactus sit diuisis regionibus imperij sui, Abdiæque præfecto prætorio certa via attributa, ipse alia quæreret fontem, ne equi, & muli, ac iumenta siti interirent. Ita autem accidit Dei prouidẽtia, vt Abdiæ in via obuiam fieret Elias, quo animaduerso, & cognito, in faciem suam pronus Abdias cadens, rogauit eũ, an non Elias esset. Elias autem cùm se esse dixisset, eique præcepisset, vt iret nunciatum domino, adesse Eliam, quæsiuit ab eo, quid sceleris admisisset, vt se seruũ suum certa morte mulctandum Achab traderet, cùm nulla esset gẽs, nulla natio, nullumq́; imperium, quò ille non misisset, qui eum quærerẽt, vbi cùm omnes respõdissent, ipsum abesse, illũ eos omnes, vt ita dicam, adiurasse: & tamen eum se mittere nunciatum ipsum adesse, quem cùm spiritus

Dei quò vellet transtulisset, nec inuentus esset diu multúmque requisitus, ipse ab Achab interficeretur. An nõ fama aut sermone aliquorum ad ipsum perlatũ esset, cùm Iezabel regina prophetas interficeret, centum à se prophetas quinquagenos in specubus abditos, pane & aqua refectos esse? Is tamen cùm nihilo minus præciperet, vt regi se adesse nunciaret, paruit. Achab autem non eo animo quo debuit, obuiam Eliæ, cùm illum adesse ex Abdia cognouisset, prodiit. Nam primo congressu, ab eo quærere cœpit, an non Elias esset, qui res Israelis perturbaret: quod cùm non solùm negaret, sed cõtrà, illum eum esse confirmaret, qui neglectis Dei præceptis, Baalim coleret, cum tota familia & maioribus, præceperat vt ad se in Carmelum montem Israelitas omnes, prophetásque dei Baal conuocaret: quò cùm conuenissẽt, ea sequuta sunt omnia, quæ & nota sunt, et à nobis in Eliæ vita explicata pluribus. Ergo, vt ad propositũ reuertamur, Hieronymus ex Hebræorũ sententia hunc esse Abdiam existimat: neque hũc solùm, sed quinquagenarium etiam, de quo diximus: vt vnũ eundémq; esse arbitremur. Ait enim principio cõmentariorum, quibus Abdiæ huius librum illustrauit & explicauit, Abdiã quòd pauerat centum prophetas, & munus vaticinãdi accepisse,

& ex duce exercitus factum esse Ecclesiæ ducem. Propheta hic, si scriptum sequamur, Idumææ euersionem, Iudææque restitutionem prædicit: Si sententiã spectemus, Gentium euersionem, Christique Ecclesiæ per Apostolos ædificationem. Breuis est ille quidem verborum copia & multitudine, sed longus pondere sententiarũ. In patria sua mortuus & tumulatus est. Quanquam sepulchrũ eius cùm Mausoleo Elissæi prophetæ ac Ioannis Baptistæ in vrbe Sebaste, quæ olim Samaria diceretur, in honore ac veneratione haberi, scribit Hieronymus.

OSEE PROPHETA.

OSEE *primum omnium prophetarum putat Hieronymus. Is Beeri patre natus est, prophetiæque munere funct⁹ Hieroboam Ioas filij regis Israelis, atque Oziæ, Ioatham, Achaz & Ezechiæ Iudæ regibus. Ex quo longissima eius vita intelligi potest. Nã cùm Hieroboam nouem & viginti annis regali potestate præfuerit; Ozias quinquaginta duobus, Ioatham sedecim, totidẽ Achaz, & Ezechias viginti nouẽ, etsi quoto anno Hieroboam cœperit, quotóque Ezechiæ desierit vaticinari,*

certum aliquid tradere non possum, tamen hoc intelligi arbitror, eũ quatuor & octoginta annis, & eo amplius esse vaticinatum: ad quos si addamus eos quos natus erat, cùm res futuras prædicere cœpit, & eos quibus vixit Ezechia rege, & quoad mortuus est, quos ignoramus, diuturnam illum vitam egisse fatebimur. Hic Osee iussu Dei Gomer scortũ in matrimonium accepit, ex qua tres suscepit liberos, quibus imposuit etiã illius iussu nomina, primigenio Hierazelis: filiæ, vacantis misericordia, siue destitutæ: tertio, non populi mei. Hieronymus, qui reuera hoc gestum esse existimat, negat id vitio vertendum Osee, sed potius laudi esse tribuendum, quòd ex mala bonam fecerit, nec libidinis causa cum illa matrimonium inierit, sed iussu Dei. Quod autẽ iußu Dei fit, cum vitio coniungi non potest. Nec verò hoc Deus sine causa fieri voluit, sed vt significaret, quod ei vt prædiceret imperauit, regni Israelis, id est, decem tribuum, quæ deos peregrinos, auctore Hieroboam eiúsque posteris, coluißent, euersionem eiusmodi, vt nec misericordia Deus in illas cõmoueretur, nec populum suum eas duceret, aut vocaret. Atque hæc ipsa quæ reuera euenerunt, detestationem significant Iudæorum: vt altera mulier, quam idem propheta iußu Dei ama-

uit, Gentium vocationem. Atque in his ferè duobus tota Osee prophetia consumitur.

IONAS PROPHETA.

IONAS *propheta Amathi filius, Sareptanus Sidonius. Epiphanius enim, & Hieronymus, atque adeò Hebræi, vt hic ait, eũ Sareptanæ viduæ filium, quem Elias excitauit, volunt esse. Quod quemadmodum acciderit, etsi alio à nobis dictũ est, tamen hoc loco, vt proprio, nõ alienum erit exponere. Elias quidẽ cùm famem, quæ trium annorũ & mensium sex fuit, Achab regi Israelis prædixisset, iussu Dei, conspectũ Achab fugit, primúmque ad Iordanem in torrente Carith habitauit, quoad torrens exiccatus est: deinde Sareptã Sidoniorum vrbem se recepit. Ad vrbis portam cùm venisset, viduam, vt Deus prædixerat, offendit ligna colligentem. Illa, Eliæ iussu cùm lenticulã, in qua aliquid olei inerat, & hydriam in qua aliquid farinæ, attulisset: etsi vtrunque sibi ac puero parare dixisset, vt cùm comedissẽt, morerentur: tamen oleum illud eius precibus ita creuit, vt posteà nulla eius facta sit decessio. Hoc tam nouo inauditóque Eliæ opere adducta*

est illa vidua, vt cùm filius ipsius ex morbo, nec ita multò pòst, moreretur, conquestum ad eum venerit de morte pueri, quasi illius causa esset eius aduentus. Elias qui & mortem pueri grauiter ferret, & matris luctū ac lachrymas, cùm in cœnaculum eum portasset, in lectulo tertiò se in ipso extendens, precibus ab inferis excitauit, matríque viuum reddidit. Hic excitatus puer cùm adoleuisset, ei Deus præcepit, vt Niniuem Aßyriorum vrbem maximā, veritatis nunciandæ prædicandæque causa, proficisceretur: diuinóque præcepto non parens, vt Ioppen Iudææ portum venit, ibi nauem soluentem in Tharsis inuênit, datóque naulo, conscensa naue, cum cæteris in Tharsis nauigauit. In mari autem ventus ingens statim Dei permissu coortus est, tempestásque tanta, vt nauis in maximo versaretur discrimine. Hinc cæteri timore perterriti, suum quisque Deum precabantur, iaciebántque vasa in mare, quo leuior onere sublato nauis esset: ipse autem in carina dormiebat. Itaque gubernator, qui illum, cæteris metuentibus, atque deos suos implorātibus, tamen in tam certo periculo dormientem hoc negligere existimaret, eum excitauit, iußítque precari, exemplo aliorum, Deum suum. Intereà inter omnes conuênit, eísque placuit, sortibus videndum,

cur malum illud accidiſſet, eáque ſors ei obtigit. Hinc eum rogant vt exponat, cuius cauſa & culpa malum eiuſmodi omnibus accidiſset: quærúntque, vnde veniat, quo eat, cuias ſit, & quam artem exerceat. Ipſe Hebræum ſe eſſe dixerat, Deúmque cœli timere ac colere, qui mare terrámque fecerit, ſeque eius conſpectum fugere, cùm illi timore magno perterriti, ab eo quærere cœperunt, cur hoc mali feciſſet, quídq; ipſi facerent, vt periculo illo liberarentur. Cùm dixiſſet, malum illud cauſa culpáque ſua accidiſſe, itaque ſi ſe in mare deieciſſent, fore vt ſecundo vẽto tranquillóque mari vterentur: eum in mare proiiciunt, rogantes Deum, ne hoc ſibi noxæ eſſe vellet. Iacturam eius, id quod mirabile videbitur, ſequuta eſt incredibilis maris trãquillitas: quod cùm illi animaduertiſſent, immolatis hoſtiis Deo, quem ex hoc facto vehementer metuerant, vota ei nuncupauerunt. Deus autem Ionam ſeruum ſuum nõ neglexit aut deſeruit, ſed ingentem piſcem parauit, qui illum excipiens deuorauit, non tamen conſumpſit, ſed integrum ad tertium vſque diem cuſtodiuit in aluo, quo ex ea ſaluũ & incolumem in terram euomuit. Ex piſcis verò ventre ſentiens tã magnum in ſe Dei beneficium, ei gratias egit, enumeratis periculis à quibus ipſum liberaſſet. Cùm

ab eo periculo liberatus esset, Deus ei iterũ præcepit, vt Niniuem magnam vrbem iret, in qua ea quæ præscriberet, nunciaret ciuibus. Ibi cùm diei vnius iter confecißet, hoc palàm ac publicè denunciauit omnibus, intra quadragesimum diem euersum iri ciuitatem. Niniuitæ nõ neglexerunt aut contempserunt Ionæ, id est, hominis peregrini ac exteri, & abiecti, quem nunquam viderãt, orationem, sed ea approbata, ieiunium publicè denũciauerunt, amictósque saccis & cilicio pœnituit flagitiorum vitæ superioris. Nec verò hæc vitæ mutatio priuatorum hominum tantùm fuit, sed magistratuum ac principum omnium. Cùm enim, vt fit, sermone multorum & fama, illa eius de vrbis euersione ad regẽ perlata esset prædictio, non aliis ac suis, vt alij solent, præscripta & edicta pœnitentiæ forma & ratione, ipse pro more in deliciis ac voluptatibus vitam egit, sed solij oblitus, abiecto & se & ornatu regio, amictus est primùm sacco, sedítque in cinere, deinde edicto cauit, ne non solùm viri ac mulieres, sed ne pueri quidem, nec pueri solùm, verũ etiam bestiæ, quæ sunt expertes rationis natura sua, quicquam cibi & pabuli caperent, & biberent, sed saccis ac ciliciis amicti homines rogarent Deum, omnésque vitæ sceleratæ viam mutarẽt. Neminem enim scire, num

Deus placatus velit ignoscere. Hoc loco Niniuitarum prudentiam in mutanda vita laudare & augere possem multis rationibus, nisi vitam Ionæ scriberem, id est, nudam rei vt gesta est expositionẽ explicarem. Regem autem illa sua de Deo opinio nõ fefellit. Nam cùm illos omnes edicto regis abstractos à facinorosa viuendi via vidit, eorum misertus est, nec vrbẽ, sicuti constituerat, euertit. Quæ quidem Dei misericordia maximum Ionæ dolorẽ attulit, vel ne apud Niniuitas mentitus videretur, quòd absolutè intra quadraginta dies Niniuem euersum iri nunciarat, vel quòd intelligeret populum Israeliticum esse periturum. Itaque Deũ rogauit, vt se à vita iuberet discedere, quòd mori mallet, quàm illud euenire, etiamsi illum sciret summa esse clementia præditum. Rogatus à Deo, iustúmne putaret dolorem suum esse, egressus est ex vrbe, paratóq; sibi loco ad vmbram qui orientem spectabat, ex quo quid vrbi eueniret, tutò spectaret, hederam Deus, quæ illi vmbram faceret excitauerat, cuius ex aspectu incredibilem animo cœpit voluptatem. Sed cùm idem vermem postridie prima luce excitasset, qui paulatim ascendens, hederam ita derosit, vt Solis calorem ipse sentiens, mortem optaret, eúmque rogasset, num rectè ob hederam derosam irasceretur, atq;

ille respondisset, dolorem suum spectare ad mortem: tum ea dixit illi, quibus maximam misericordiam suam in genus hominum vel apertissimè declarauit. Quæsiuit enim, æquúm ne esset illum, hederæ interitum molestè ferre, quam nec seuißet, nec fecisset vt cresceret, ipsum autem vrbi illi non ignoscere, in qua eßet amplius centum viginti millia hominũ, qui non possent bonum à malo internoscere. Quid ad hæc Ionas responderit, aut quid posteà egerit, non est memoriæ proditum. Quanquam Epiphanius scribit eum posteà in patriam rediisse, quam sibi iam incolendam non putauit, ne ciues sui sibi obiicerent falsam suam de Niniue esse prædictionem. Itaque cum matre Suram profectũ in Saar habitasse, ibíque mortuum esse, ac sepultum in specu Cenezei Iudicis.

IAHAZIEL PROPHETA.

IAHAZIELEM *prophetam vaticinationis munere semel tantum functum esse reperio, ídque apud Iosophat regem Iudæ, hoc modo. Ammonitæ & Moabitæ, conuocato ingenti exercitu, cum Iosaphat rege Iudæ gerere bellum decreuerant. Quod cùm ex nunciis accepisset, hostésque iam in imperij sui fines irrupisse, diffi-*

ſus ſibi ac viribus ſuis totum, ſe cõtulit ad Deũ, eúmque rogauit, vt ipſe qui nationes omnes ſuperioribus tẽporibus victas ex illis terris expuliſſet, vt in eis populum ſuum, quemadmodum Abrahæ promiſiſſet, incolas conſtitueret, ſe ac ſuos in dubiis rebus audiret. Ammonitas & Moabitas venire in ſe infeſto exercitu, ingratos nec memores beneficij liberationis, cùm eius iuſſu ex AEgypto profecti maiores, duce Moſe, cæteris populis deletis, his duobus peperciſſent. Scire ſe non poſſe tantæ multitudini obſiſtere, niſi ipſe qui poſſet omnia, et ad quẽ confugeret, ferret auxilium. Nec verò rex ſolus Deum precabatur, verùm etiã Iudæi omnes cũ vxoribus ac liberis ſuis. Erat in his Iahaziel hic, Zachariæ filius Leuita, qui longo ordine ab Aſaph, quẽ Dauid cãtorem habuerat, oriũdus erat. Is permotus Dei ſpiritu, ex media turba, Ioſaphat & cæteris Dei iuſſu prædixit ac denũciauit, ne tantam multitudinem timerent, neque enim eorum eſſe pugnam, ſed Dei, qui poſtridie hoſtes funderet ac fugaret. Hoc ipſum poſtero die accidit, non vt quiuis exiſtimauerit: Neque enim Ioſaphat eiúſque exercitus pugnãs hoſtes vicit, ſed ſe ipſi mutuis vulneribus deleuerunt. Quod cùm Iudæi animaduertiſſent, tantum prædæ inuenerunt, vt ne tertio quidem die eam portare potuerint.

potuerint. Hinc ouantes, Hierosolyma cum lyris ac tympanis laudantes Deum reuersi sunt.

ELIEZER PROPHETA.

ELIEZER *propheta, Dodan Maresani filius, hunc etiam semel solùm prophetiæ munus, atque id apud eundem regem, id est, Iosaphat, obiisse inuenio. Nã cùm rex ille cum Ochozia impio rege Israelis iniisset inimicitias, particépsque fuisset cum eo consilij de ædificanda classe, quæ in Tharses proficisceretur, ea diuinitus fracta in mari, Eliezer hic à Deo missus est, qui ei nunciaret, quòd fœdus cũ Ochozia fecisset, Dei nutu classem fractam esse in mari, nec potuisse in Tharses peruenire.*

ESAIAE PROPHETAE VITA.

ESAIAS *propheta, Amos patre natus est, propheta cuius prophetia extat, vt placet Epiphanio, vel altero propter dissimilitudinem literarum, Hieronymi sententia. Is vaticinandi munere functus est, Ozia,*

Ioatham, Achaz, & Ezechia Iudæ regibus, eiúsque prophetia siue prædictio ad Iudam & Hierosolymã maximè pertinet. Quid vnoquoque rege prædixerit, incertum est, nisi Achaz & Ezechia ad quos, vt mox dicam, missus est. Quanquã hoc intelligere possumus, eũ illa quæ à principio libri disserit, ad eum locum, in quo Achaz regis mentionẽ facit, prædixisse, Ozia & Ioatham regibus: & quæ sequuntur, ad eum locum, in quo de Ezechia loquitur, Achaz rege: & inde vsque ad librum extremum, Ezechia rege. Ad Achaz quidem missus est, hac occasione. Rasin rex Syriæ, ac Phacee Romeliæ filius rex Israelis, coniunctis copiis & viribus Hierosolymam oppugnantes, capere nõ potuerant. Hoc enim Achaz magno timore perterrito Esaiam Deus iußit prædicere, antè quàm exercitum eduxissent, Phacee regem Israelis societatem fecisse cum Rasin rege Syriæ, quo faciliùs regno Iudæ occupato, illũ expellerent ipsi, ac filium Tabel pro eo regem constituerent: sed ne timeret, neque enim ita euẽturum esse, vt illi cogitauerant. Illi etiam iussu Dei præcepit, vt signum à Deo peteret siue in cœlo, siue apud inferos. Cúmque ille petiturum se, ac tentaturum Deum negaret, non quòd se submißè gereret, sed quòd colens deos peregrinos, Deo on crede-

ret, & tamen id dissimularet: Esaias illum, atque eos qui ipsi parebant, obiurgans, quòd non solùm hominibus facesserent negotiũ, sed etiam Deo, signum eiusmodi à Deo datum iri prædixit. Virginem fore dixit, quæ conciperet ac pareret filium, quem Emmanuelem, id est, Nobiscum Deum, vocarent. Ezechia autem rege partim consultus est, & rogatus, vt Deum precaretur: partim ad illũ missus est: quod quemadmodum & quamobrem gestũ sit, paucis exponam. Sennacherib rex Assyriorum irrũpens in regnum Iudæ, vrbes omnes munitas ceperat, Rapsacémque magistrũ militiæ Hierosolymam miserat, qui cum Ezechia de deditione verba faceret. Ezechias timore perterritus, ad Rapsacem misit tum Eliachim Helciæ filium præfectum prætorio, Sobnã Scribã, & Ioahe Asaph filium à commentariis, qui cùm verba multa, quæ cùm ad Regis ignominiam, tum ad Dei dedecus, quasi suis opem ferre non posset, pertinentia audissent, & Ezechiæ renunciassent: ipse discissa veste, amictus sacco in templum Dei ingressus est, missis illis tribus eodem habitu ad Ezechiam, qui ei primùm eadem exponerẽt, deinde illum rogarent, vt Deum precaretur pro iis qui in eius fide permanerent. Esaias Dei iussu præcepit vt Ezechiæ renunciarent, ne time-

ret, Sennacherib enim Dei spiritu permotum audito nuncio rediturum esse in Syriam, atque ibi moriturum gladio. Renunciarunt hæc Regi, sed quoniam interim Sennacherib nuncios misit, qui ad Ezechiam perferrent libellos, quibus grauiora in Deum conuicia continebantur, ipse vel acceptos, vel ereptos è manibus legatorum recitauit primùm, deinde in templum ingressus, rogauit Deum supplex multis verbis, vt Sennacherib iniurias & cōtumelias vlcisceretur, suósque liberaret. Eiusmodi regis precibus adductus Deus, per Esaiam multis verbis liberationē futuram exposuit, signáque declarauit, ex quibus ille rem cōperiret. Quæ cùm euenissent omnia, cæsis centum octoginta quinque millibus Assyriorum, ac paulò pòst Sennacherib in Syria, secura pax sequuta est. Causa deinde cur ad eundem mitteretur, extitit talis. Aegrotabat Ezechias, ísque morbus vitam petebat. Itaque ad eum Deus Esaiam misit, qui eum moneret, vt sibi ac suis rebus consuleret, quòd esset ipse moriturus. Hoc ille nuncio perterritus, Deum precatus erat statim, vt sui misereretur, cùm ab eodē iterum missus est, nondum egressus ex atrio, qui illi nunciaret, auditas esse suas preces, aspectásque lachrymas, ob eámque causam, quindecim annos præterea illum esse victurum in eiusmodi

fœlicitate, vt & ipse, & vrbs à rege Aßyriorũ liberaretur: idq́ue ipsum hinc intellecturum esse, quòd vmbra solis in horologio Achaz decem gradibus regrederetur. Tum verò denique rex conualuit, cùm Esaiæ iussu emplastrũ ex massa carycarum confectum vulneri adhibuit. Berodach Babyloniorum rex, cùm Ezechiam ex illo morbo conualuisse audisset, misit ad eum per legatos literas gratulatorias & munera. Ille autem legatis explicauit, ostendítque omnia quæ eximia & præclara in thesauris habebat. Quod eius factum, vt arrogãtiæ & gloriæ plenum, sic Deo ingratum fuit, vt Esaiam hunc miserit, qui ei diceret, quòd hoc ipsum fecisset, fore vt aliquando ea omnia, quæ haberet domi, auferrentur, atque eius posteri spadones essent in regis Babyloniorum palatio. Ad hæc Ezechias nihil respondit, nisi honestã æquámque esse Dei orationem: tantum pax esset, dum viueret. Atque hæc de Esaia in scriptis diuinis reperi. Epiphanius autem scribit, eum à Manasse sectum esse in duas partes, ac subter quercum Rogel sepultum. Idem tam planè & apertè de religionis nostræ mysteriis, veluti de Christi conceptu, ortu, concionibus, siue prædicatione, miris operibus in curandis morbis, morte, resurrectione, atque ascensu dixit, vt non prædicere ea futura, sed

præsentia aut futura narrare videatur. Itaque nõ tam prophetã illum & vatem, quàm Euangelistam videri vult Hieronymus.

IOELIS PROPHETAE VITA.

IOEL *propheta. Is, vt ait Epiphanius, Bethorius erat ex tribu Ruben, natus autem Phatuele patre. Ex libro prophetiæ eius nõ constat, quo quibusue regibus vaticinatus sit, aut vixerit: Hieronymus autem scribit, eum vaticinatum esse iisdem regibus, quibus Osee, id est, Ozia, Ioatham, Achaz, & Ezechia: idémque vult, omnia quæ prædixit, ad regnum Iudæ & Hierosolymam tantùm, non etiam ad Israelem pertinere. Quãquam multa de aduentu spiritus sancti ad Apostolos, vel Petro Apostolo interprete, dixit: multa de pœnitentia, quam in suis Deus desiderat. In patria porrò honorificè, vt ait Epiphanius, sepultus est.*

MICHAEAE PROPHETAE VITA.

MICHAEAS *Morasthites (Morasthi autem Palæstinæ est viculus) ex tribu Ephraim, vt scribit Epiphanius, functus est prædicẽdi vaticinandiq; munere, Ioathã, Achaz,*

& Ezechia Iudæ regibus. Nihil de prophetæ huius, ut etiam de aliis multis, vita, scriptũ reperimus, tãtùm extat libellus, quo eius prophetia explicatur. Ea autem ad Samariam quidem & Hierosolymam propriè pertinet, sed ad Christi etiam ortum aliqua ex parte refertur, beato Matthæo Apostolo & Euangelista interprete, qui locum illum quem de Bethleem accipi videmus, de loco, in quo Christus natus est, accipit & intelligit. Quoniam autem primùm scelera quæ in Deum, deinde ea quæ in proximos concipiebant & admittebant tam Israelitæ, quàm Iudæi, reprehendit: eis improbatis, quid faciendum sit, non illis modò, verùm etiam omnibus, indicat & exponit. Ait enim hoc in bonis esse, atque à Deo postulare, ut faciamus iudicium, id est, quod animo rectè statuerimus, perficiamus: & misericordiam siue benignitatem amemus, soliciteque ac diligenter Deum sequamur. Scribit Epiphanius, eum, quòd impia scelera Ioram regis Iudæ reprehenderet ac culparet, præcipitem ab illo datum esse, atque posteà in patria sua sepultum cum honore.

ODED PROPHETA.

ODED *propheta, semel tantũ prophetiæ munere functus, Achaz Iudæ rege, inuenitur.*

Cùm enim Zechri Ephraita Maasiam regis filium Erzicam præfectum prætorio, & Elcanam, qui secundum regem plurimùm poterat, interfecisset: Israelitæq; putereà captis ducentis millibus Iudæarum mulierũ, cum liberis infinitáque præda, omnia in Samariam abducerent: Oded hic tum, qui ibi erat, egressus obuiam victori exercitui venienti, exposuit factum illud minimè gratum esse Deo, qui passus esset occidi pro sceleribus suis Iudæos, quorum mulieres, liberos atque fortunas, cõtra ius abducerent & diriperent. Itaque sequerentur cõsilium quod illis daret, Quamprimùm captiuos reducerent, ne Dei furor in eos exardesceret. Hæc Azariæ, Barrachiæ, Ezechiæ & Amasæ ducibus narrauit, qui subitò suis eadem nunciarũt, eisque auctores fuerunt, vt reducerent captiuos, prædámque omnem, vt sacram, restituerent, ne ira Dei in ipsos desæuiret. quod illi tanta cum religione studióque fecerũt, vt eos qui nudi erãt, vestitos, imbecilles in iumenta impositos, curatis corporibus, remiserint.

NAHVM PROPHETA.

NAHVM *Elkesæus (est autem Elkesis viculus in Galilæa, quem sibi monstratum esse scribit Hieronymus) ex tribu Simeonia, quem-*

admodum Epiphanius memoriæ prodidit. Is Niniues, ac Niniuitarum euersionem prædixit, cùm anteà, vt docui, Ionæ prophetæ prædictione adducti, mutatione vitæ superioris, tum veniam à Deo impetrauissent. Rege Ezechia functus est prophetæ munere, vt placet Hieronymo. Tandem in patria excessit è vita, ibique sepultus est.

HIEREMIAE PROPHETAE VITA.

HIEREMIAS *propheta, Helchia patre natus est ex tribu Beniamini a sacerdos Anathothita. Is vaticinatus est, quemadmodum ex principio libri eius prophetiæ intelligi potest, ab vndecimo anno Iosiæ Amonis regis Iudæ filij, vsque ad vndecimũ annum Sedechiæ, quo in Babylonem captis Hierosolymis abductus est, cum reliquiis regni Iudæ, Sedechias, vt ipse constanter prædixerat, Dei iussu, id quod magnorum malorum causa ei fuit. Nam & catenis vinctus, & in carcerem atque lacum tetri odoris coniectus est, nec tamen his malis cogi potuit inuictus eius animus aliter aut sentire aut prædicere, falsis etiam vatibus contra prædicentibus. Quod quoniam ad eius*

laudem maximè pertinet, quemadmodum, quóque ordine, gestum sit, institui exponere. Deus eum Topheth ea prædictum & expositum, quæ iusserat, miserat, quo ex loco cùm venisset Hierosolymam, in atrio templi stans, vniuerso populo libera voce nũciauit, ea mala omnia euentura & vrbi, & incolis, quæ euentura prædixisset Deus, quòd ipsius præceptis non parérent. Eius sermonem eiusmodi ferre æquo animo non potuit Phassur pontifex maximus, sed cæsum statim in neruum coniecit. Postridie, prima luce, cùm illum Phassur eduxisset, quacunque de causa (neque enim scriptum reperi) ipse constanter ac liberè confirmauit, non Phassur vocatum illum esse à Deo, sed pauorem omni ex parte. Deum enim pauore & eum consternaturum esse, & illius amicos, sic vt hostium gladio illo spectante confoderentur: Iudámque omnem Babylonij regis manibus interficiendum traditurum, cum omni supellectile. Phassur autem ipsum eò captiuũ cum omni familia abductum iri, ibíque moriturum, & amicos omnes, quibus vaticinatus esset quæ falsa essent. Quid ad hæc Phassur respõderit, quídve eis impulsus egerit, non est mandatum diuinis literis. Principio autem regni Ioakim Iosiæ filij, iussu Dei stans in templi Dei atrio, omni-

bus qui ex vrbibus Iudæ Hierosolyma eũ adoratum venerant, denunciabat, nisi legem ipsius obseruarent, fore vt & templo id, quod Silo acciderat, eueniret, & vrbem ipsam nationes omnes detestarētur. Sacerdotes, falsi prophetæ, atque populus qui eum hæc dicentem audierant, cùm comprehendissent, ob eam causam morte mulctandum esse primùm inter se, deinde principibus, qui audita hac sentētia, ex regia in templum se contulerant, dixerāt, cùm ipse facta dicendi potestate, se à Deo missum esse dixit, denunciatum quæ dixisset omnia. Itaque ipsi mutata vita, præceptis Dei parērēt, qui ita demum mutaret sentētiam, ne ea quæ instituißet, faceret. Nam quod ad se attinebat, se quidem in eorum esse potestate, vt quæ vellent, in se statuerent: hoc tamen intelligerēt ac scirent, si ipsum interficerent, eos insontem contra se atque vrbem ipsam esse occisuros, quippe cùm Deus eum miserit, qui illa omnia eis prædiceret. His eius verbis adducti optimates ac populus, suaserunt sacerdotibus & falsis prophetis, ne illum, qui à Deo missus esset, interficerēt. Atque in his maiores natu quidam surgentes, exemplo Michææ prophetæ, qui Ezechia rege de vrbis excidio multa prædixißet, nec tamen pœna capitis condemnatus eßet, sed homines qui tum erant, mu-

tatione vitæ, precibus & lachrymis Deum placaßent, omnes deiecerũt de sentẽtia. Sed in hoc maximè Ahicham Saphan filij enituit opera et diligentia, ne morte mulctaretur. Eodem rege præcepit ei Deus, vt Rechabij nepotes ac posteros qui Rechabitæ appellabantur, in templum introduceret, eísque vinum daret. Illi autem à Ionadab patre in mandatis acceperant, vt à vino abstinerent. Itaque cùm vinum iußu Dei illis Hieremias dedißet, præcepti huius parẽtis sui excusatione vsi, omnino ab vsu vini abhorruerunt. Quod rectè factũ ab eis non eßet, si Deum illis hoc præcipere dixißet. Deus autem hoc illorum exẽplo, Iudæorum deprauatos corruptósque mores voluit ostendere. Misit enim postea Hieremiam, qui illis indicaret, quàm grauiter peccarent, quòd Rechabitæ illi iußu patris in omni vita à vino abstinerent, cùm ipse illos per prophetas, quos plurimos misisset, conatus esset à facinorosa vita abducere, neque præ eorum obstinata voluntate potuisset. Hinc & Iudæos oppresũ iri malis, inedia, peste, captiuitate, denunciauit: Rechabitis autem, nunquam defuturum apud se eorum genus promisit, quòd tanta cum animi constãtia patris sui præceptis obtemperasent. Quarto autem imperij eiusdem regis anno, eidem præcepit Deus, vt in codice cala-

mitates omnes, quibus regna Israelis & Iudæ oppressurus esset, scriberet, vt cùm ea ex scripto recitari audirent, vel tum denique, mutatione vitæ, ipsum sibi propicium redderent. Erat tum, vt dixi, in vinculis. Itaq; Baruch Neriæ filium virum bonum accersiuit, quem iussit primùm in codice quæ dictaret scribere, deinde in templo, in quod ipsi non pateret aditus, indicto ieiunio recitare omni populo, iisque omnibus qui ex Iuda religionis causa eò venirent, vt si crederent quæ recitarentur, atque ex eis viuerent, clementiore Deo vterentur. Ea cùm perfecisset, indictóque ieiunio, anno eiusdem regis quinto, mense nono, recitasset omnia, Michæas Gamariæ filius, primis regiæ illa omnia nunciauit. Illi autem Iudi Nathaniæ filium miserunt, qui ei præciperet, vt codicem ad se adferret. Eò cùm venisset, ex scripto omnia dixit, & iussu eorũ, & tanta cum admiratione aut stupore potius, vt illa omnia regi se expposituros dicerent. Primùm tamen rogarunt eum, quonam pacto illa omnia scripsisset. Cùm respõdisset, se, Hieremia ita dictante vt si legisset, excepisse omnia, & scripsisse atramento: tum admonuerunt illum, vt ipse & Hieremias se alicubi ita abderet, vt nemo id sciret, cõmisso Elisamæ scribæ libro. Regis iussu prolatum librum Iudi legere cœperat, cùm

lectis tantùm tribus aut quatuor paginis, arreptum cultello primùm abscidit, deinde in ignem coniecit, quo consumptus est: neque ab eo, ne id faceret, Elnathan, Dalaias, & Gamarias impetrare potuerunt. Neque verò Ioacim hoc tam graui scelere contentus fuit, sed etiam imperauit Ieremiel Amelech filio, & Saraiæ Ezriel filio, Selemiéque Abdeel filio, vt Baruch scribam, Hieremiámque prophetam comprehenderent: sed Dei benignitate latuerunt, effugerúntque iram principis. Deus autem ita grauiter molestéque tulit codicis exustionem, vt iusserit scribere Hieremiam, alterum eiusdem sentẽtiæ additis etiam permultis aliis, regíque ex se nunciare, non superfuturum ex ipsius posteris, qui præsit regia potestate, quinetiam proiectum iri eius cadauer, suppliciúmque sumptum iri de illius posterorúmque eius ac seruorum sceleribus, eáque mala illis atque vrbi & populo euentura esse, quæ cùm prædicta essent, tamen neglexissent, ac pro nihilo putassent. Hieremias, ita vt mandatum à Deo acceperat, codicem alterum Baruch dedit. Hunc alterum num Baruch regi ipsi an populo legerit, an vtrique, & quid rex egerit aut cæteri, non est mandatum diuinis literis. Idem principio regni Ioacim Iosiæ regis Iudæ filij, iussu Dei, capiendã Hierosolymam

abducēdósque Iudæos Babylonem à Nabuchodonosore rege prædixerat. Falsi autem prophetæ hoc futurum pernegabant, ob eámque causam illum in inuidiā & odium Ioacim regis, eóque capto & abducto, Sedechiæ adduxerunt. In his fuit Hananias Azur filius Gabaonita, qui anno quinto regni Sedechiæ, hoc Deum prædicere confirmabat in templo, in conspectu sacerdotum, totiúsque populi, se iugum regis Babylonis fregisse, atque intra biennium facturū, vt vasa templi quæ Nabuchodonosor rex ablata in Babylonem transtulisset, reportarentur, & Iechonias Ioacim filius rex Iudæ, cùm reliquis captiuis reduceretur. Hieremias qui aderat, falsam hanc Hananiæ vaticinationem ferre non potuit, sed cùm principiò dixisset, optare se eum rerum euentum quem prædiceret, deinde addidit, tum denique intelligi prophetā à Deo missum esse, cùm id euenit, quod prædixerat. Hananias contrà permanens in sententia, detracta de Hieremiæ ceruice catena, eáque fracta, Deū hoc dicere palàm ac publicè asseuerauit, sic se fracturū esse iugum regis Babylonici post biennium. Hieremias qui illius pertinaciam diutius ferre non posset, abierat, cùm Deus iussit illum redire, ac nunciare, non solùm id verum esse ad septuaginta annos, quod de captiuitate prædixis-

ſet, verùm etiã Hananiam illo ipſo anno, quòd contra Deum mentitus eſset, eſse moriturum. Id quod paulò pòſt accidit, id eſt, ſeptimo menſe, cùm quinto verba ſuperiora habita eſsent. Idem paulò ante illud tẽpus, id eſt, cùm Iechonias captus eſt, abductúſque in Babylonem, tertio menſe regni ſui, iuſsu Dei ad eos, qui eò cum rege abducti fuerant, miſit Hieroſolyma epiſtolam, qua primùm eos hortabatur, aut potius eis imperabat, vt ibi domos ædificarent, hortos & vites ſererent, acciperent & darent vxores, omniáque facerent, quæ ſolerent locorum incolæ: deinde eoſdem monebat, ne falſis prophetis, quos non miſiſset, crederent: poſtremò prædicebat cùm ſeptuaginta annorum numerus expletus eſset, fore, vt reducerentur: illi autem qui eò ex Iuda non migraſsẽt, ſicuti conſtituerat & iuſserat, gladio, fame, peſtéque interirent. Et quoniã ex Iuda falſi duo vates Achab Coliæ, & Sedecias Maaſiæ filius, illis Dei nomine falſa prædicebant, ſcribebat eos in poteſtatem Nabuchodonoſoris eſse venturos, ibíque in tantum omnium odium adductum iri, vt qui alicui malè & infœliciter euenire optaret, idem ei, quod illis duobus euenire vellet. Eadẽ ferè prædicebat euentura Semeiæ Nehelanutano, qui in Babylone falſa etiã prædicebat iis qui eò migrauerant.

grauerant. Hanc autem epistolam iussu Sedechiæ regis, Elasa Saphan filius, & Gamarias Helchiæ filius pertulerunt. Quoto autem anno eius imperij, incertum est. Sedechias rex, cùm Hierosolyma obsideretur, misit bis ad eum, semel consultum, Phassur Melchiæ filium, Sophoniámque sacerdotem Maasiæ filium, num Deus se ac suos admirabiliter eriperet: iterum Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam sacerdotem Maasiæ filium, petitum, vt pro se ac suis Deum precaretur. Prioribus legatis præcepit, vt regi renunciarent, hoc Deum dicere, se arma belli, quibus cum rege Babylonis pugnarent, retusurum, eáque collecturum in vrbem Hierosolymam, ac cum eis bellum gesturum totis viribus, ac magno cum furore, ciuésque omnes peste confecturum esse: túmque regem Sedechiā, & seruos eius, omnésque quib. pestis, gladius, & famés pepercisset, Nabuchodonosoris regis libidini traditurū, qui sine misericordia eos interficeret. Posteriores autem, quòd aduentu exercitus Pharaonis audito, Chaldæi qui Hierosolymam obsidebant, obsidionem soluerant, regi renunciare iussit, exercitum Pharaonis, qui venisset ipsi auxilio, rediturum in AEgyptum, ac tum Chaldæos reuersuros, qui vrbem oppugnarent, caperent, & incenderent. Cùm autem

Chaldæorum exercitus, nuncio aduentus AEgyptioru accepto, discessisset, ipse Hierosolyma egressus in patriam certi negotij causa proficiscebatur. In via incidit in præfectum quendam Ieriam, qui cùm illi fugam ad Chaldæos obiecisset, seque ipse contrà ad Chaldæos fugere negaret, nec ille crederet: eum apud primos regni accusauit, qui irati, cæsum illum in carcerem coniecerunt Ionathæ, vbi diu in squalore fuit. Eum inde postea eductum Sedechias rex in regiam ad se accersiuit, clámque rogauit, num quæ prædixisset de captiuitate, accepisset à Deo. Cúmque Dei illa esse dixisset, eúmque venturum in regis Babylonij potestatem, illum supplex rogauit, ne se, qui nihil tale meritus esset, in carcerem Ionathæ moriturum remitteret. Rex eius precibus adductus illum in carcerem vestibuli coniecit, dato negotio, vt ei aliquantum panis cum pulmento præberetur, quoad panis in vrbe consumeretur. Nec verò eius hostes hoc illius supplicio contenti sunt. Sapharias enim Mathan filius, Godolias Phassur filius, Iuchal Semeliæ filius, et Phassur Melchiæ filius, primi regiæ, cōcitati in eum, quòd audiuissent cùm palàm diceret, id quod paulò ante commemoraui, Qui in vrbe remaneret, eum gladio, peste & fame interiturum: qui autem ad Chaldæos fugeret, sal-

uum & incolumem futurum: ad regem adeuntes, eum rogarunt, vt interficeretur, vt hostis patriæ, præsertim cùm armatos, qui in vrbe remansissent, ab ea defendenda, protegendáque deterreret, serendis eiusmodi sermonibus. Rex qui in tanta rerum perturbatione & trepidatione, tantóque discrimine, suorum in se animos retinere vellet, illum esse dixit in eorum potestate: neque enim fas esse sibi quicquam eis negare. Illi arreptũ, in Melchiæ Amelech filij lacum cœni plenum, qui erat in carcere vestibuli, proiecerũt funibus. Ibi haud diu fuit, Dei benignitate, qui exteri hominis cõmouit in eum misericordiam. Erat in regia spado Abdemelech AEthiops, qui quòd vera esse, quæ Hieremias prædiceret, crederet, cùm primũ auditione accepit, id quod inimicorũ inuidia Hieremiæ accidisset: regi exposuit, iniuria illud ab eis factum, vt ibi moreretur. Rex eius siue precibus, siue cõsilio & monitis adductus, illi negotium dedit, extrahendi Hieremiæ, & cõiiciendi in vestibuli carcerem. Ex eo, nec ita multò pòst, ipsum ad se rex accersiuit, iussitque sibi planè ac bona fide, quisnã esset rerum euentus exponere. Ipse primùm vereri se dixit, ne si id quod res erat, narrasset, se interficeret, nec cõsilium suum sequeretur: deinde potestate liberè dicendi accepta, sine mortis pericu-

lo, iurisiurandi religione clàm interposita, exposuit regi, si egrederetur ipse ad regis Babylonij duces, saluum illũ fore, totámque eius familiã, neque incensum iri vrbem: Si non proficisceretur, & illum in hostium potestatem venturum esse, sic, vt nunquam elapsurus esset ex eorũ manibus, neque eum solùm, verùm etiam vxores ac liberos, & vrbem deflagraturam. Itaque si sibi ac suis consultum vellet, verbis, non suis, sed Dei, crederet. Cùm rex vereri se diceret, ne Iudæis qui iam ad Chaldæos trãsfugissent, si se dederet, traderetur, qui ipsum irriderent: etsi Hieremias confirmauit, non ita fore, sed vt iam ipse prædixerat, vt Dei vates, tamen ei fidem non habuit, sed ab eo tantùm petiuit, aut ei imperauit, ne quis illa ipsa resciret. Quòd si duces ac primi regni rogarẽt, quibus de rebus cũ eo verba fecisset, diceret se ad ipsius pedes proiecisse, ac rogasse, ne se in carcerẽ Ionathæ moriturũ remitteret. His cum mandatis eum rex in carcerẽ vestibuli remisit. Exeuntem principes interrogauerant, quosnam cum ipso sermones, ac quibus de rebus rex habuisset: sed cùm id quod à rege præscriptum fuerat, exposuisset, eorum ira deferbuit. Veruntamen in carcere atrij mansit ad eum diem, quo vrbs capta est. Quod quo tempore acciderit, vt reliqua Hieremiæ dicta &

facta intelligantur, exponendum est. Hierosolyma quidem obsideri cœpta est à Nabuchodonosore rege Babylonis, eiúsq; exercitu, anno nono Sedechiæ regis Iudæ, mense decimo: anno autem vndecimo, mẽse quarto, nono die capta est: eáque euenerunt Sedechiæ regi, quæ Hieremias Dei vates prædixerat. Cùm enim captã vrbem cognouisset, ipse clàm noctu cum armatis, per viam horti sui, & per portam, quæ inter duos muros sita erat, effugit: sed exercitus Chaldæorum illum insequutus, captum in campis Hierichontinis ad Nabuchodonosorem adduxit Reblatha, quæ vrbs in regione Emath sita est. Ibi cùm multis verbis cum illo egisset, ei oculos effodit, atque in vincula coniecit, interfectis coram eo ipsius liberis. Duorum autem præcipuè Deus misertus est, Hieremiæ, & Abdemelech AEthiopis, qui Sedechiam, vt Hieremiam ex lacu, quemadmodum dixi, eriperet, rogauerat. De Abdemelech primùm dicam: ante quã vrbs caperetur, Hieremiæ in carcere vestibuli præcepit Deus, vt iret nũciatum Abdemelech AEthiopi, fore, vt omnia vrbi quæ prædixerat, euenirent, & tamen eum non venturum in potestatem eorum, quos metueret, sed liberatũ iri, quòd in ipso spem collocasset. Hieremiæ autem salus tantæ curæ fuit Deo, vt eius benignitate

Nabuchodonosor rex Babylonis, Nabuzardan magistro militũ, captis Hierosolymis, negotium dederit, vt eũ potestatis suæ esse pateretur, nullísque malis afficeret, sed ita tractaret & haberet, vt vellet. Itaque eum eductum ex carcere, Godoliæ Ahicam filio tradidit, vt liberè in publicum prodiret. Deinde cùm Babylonẽ reuerteretur, commemorato liberationis beneficio, optionem illi dedit, vel secum eundi in Babylonem, vel manendi vbicunque vellet in Iuda. Cúmque posterius malle se dixisset, suppeditatis iis quæ ad victum pertinent, datísq; muneribus, eum dimisit. Ipse autem ad Godoliam, quẽ vrbibus Iudæ Nabuchodonosor præfecerat, profectus, cum eo in Masphat, ad eum diem, quo ab Ismaele Ammoniano interfectus est, habitauit, eo autem interfecto multísque aliis ab Ismaele, & Ismaele ipso à Ioanne Caree filio, cùm ij qui reliqui erant eum rogassent, vt Deum consuleret, num sibi in AEgyptum proficiscendum esset, an ibi manẽdum, se enim facturos quicquid Deo videretur: decimo quidẽ demum die, conuocatis armatis omnibus, atque in his Ioãne Caree filio, eis exposuit, Deũ eos ibi habitare velle, vbi eos liberaret à seruitute Nabuchodonosoris quam timerent: quòd si in AEgyptũ migrarẽt, eos persequuturum esse gladium, famem atque

pestem. Itaque lõga oratione eos cohortatus est, vt sibi consulerent, iis perficiendis omnibus, quæ Deo viderentur. Illi autem negare eum à Deo missum esse, qui ipsos in AEgyptũ salutis causa vetaret proficisci: sed dicere vnum esse Baruch Neriæ filium, qui illum in ipsos concitaret, vt in potestatem Chaldæorum venirent. Perstantes ergo in proposito, neglecto præcepto Dei, qui eos Iudã, vt dixi, incolere volebat, in AEgyptum venientes, Hieremiam & Baruch secum proficisci coegerunt. Cùm in Taphnis ventum esset, Dei iussu & afflatu prædixit aduentum Nabuchodonosoris in AEgyptũ, quo eam caperet ac vastaret, deorúmque delubra incenderet. Iudæíque, qui eò contra Dei voluntatem se receperant, vel gladio, vel fame, interirent. Hac Hieremiæ, quæ longa est, vaticinatione concitatus populus, eum lapidibus, vt ait Epiphanius, obruit, sepultúsque est in loco, quem Pharao incoluerat. AEgyptij enim eum honore affecerunt, cùm accepissent ab illo beneficia maxima. Nam eius precibus aspides & crocodili, qui incolas necabant, desierunt nocere. Quin etiam in tãta illum veneratione habuerũt Christiani, vsque ad Epiphanij ætatem, vt in eo loco precarentur, sumptóque ex sepulchro puluere, & morsibus aspidum mederentur, & crocodilos

ex flumine fugarēt. Eum Calend. Maij Osualdus Taphnis interfectū esse memoriæ prodidit.

BARVCH PROPHETAE VITA.

BARVCH *propheta, Neria patre natus est. Is minister fuit Hieremiæ prophetæ, excipiendo, illo dictante iussu Dei, codice, quo Deus euentura mala iis qui se ad Nabuchodonosorem regem Babylonis ex vrbe Hierosolyma non contulissent, & bona iis qui se contulissent, denunciabat: & legendo in templo die ieiunij vniuerso populo, qui Hierosolymam ex vrbibus Iudæ conuenerant. Extat eius liber, quem non eundem esse, ex tempore ipso, & loco, intelligi potest. Superior enim, anno Ioacim regis Iudæ quarto, exceptus est, & quinto, mense nono, indicto ieiunio Hierosolymæ in tēplo lectus, isque cùm ab Ioacim rege discissus fuisset, atque in ignem cōiectus, iterū iisdem verbis atq; pluribus, iussu Dei, eodem Hieremia dictante, ab hoc ipso Baruch exceptus est, aut certè ab Hieremia eidem datus. Is autem qui extat, ab hoc Baruch scriptus dicitur, & ab eodem Iechoniæ Ioacim filio regi Iudæ, omníque pòpulo, qui in Babylonem abductus fuerat, ibi lectus esse. Ita*

fit, vt hic posterius scriptus sit. De illo superiore satis multa dicta sunt à nobis in vita Hieremiæ prophetæ. Hic autem cùm legeretur, omnes flebant, ieiunabant, & precabantur Deum. Eo verò perlecto, collatum argentum, quãtum cuiusque facultates ferebant, miserunt Hierosolymam ad eos, qui ibi remanserant, emendis hostiis, eos rogantes, vt & offerrent pro peccatis omnium, & Deum precarentur, vt Nabuchodonosori filióque eius Balthasari omnia in vita prosperè euenire vellet, ipsisq; daret, vt apud Nabuchodonosorem eiúsque filium, cum bona eorum gratia possent viuere: ac prò se rogarent Deum, cui peccassent, & cuius nondũ ira placata esset. Hortabantur etiam eos, vt librum quem misissent, diebus festis in templo recitandum curarent. Reliqua oratio ferè in detestatione peccatorum, ac scelerũ quæ admisissent, & malorum quibus iure oppressi essent, enumeratione consumitur. Est etiam extremo libro Hieremiæ epistola, qua vt vates Dei prædicit captiuis Hierosolymitanis, eos abductum iri in Babyloniam à Nabuchodonosore rege Babyloniorum, eósque hortatur, vt cùm ibi fuerint, ne deos quos visuri essent, colerent, sed Deum. Baruch autem tanta familiaritate & necessitudine cum Hieremia coniunctus erat, vt cùm capta vrbs

Hierosolyma esset, abductique essent in Babyloniam & Sedechias rex, & optimates ac populus, præter eos qui ex diuersis regionibus in Iudam reuersi, ibi iussu Nabuchodonosoris regis Godolia præfecto remanserant, Godoliáque ipso interempto, reliqui Hieremiam rogassent, vt Deum consuleret, num in AEgyptum migrarent, atque is non illis migrandum Dei iussu dixisset, negarent hoc Deum vetare, sed Baruch vnum esse, qui illum in ipsos concitaret. Quoniam verò non paruerũt Dei præcepto, in AEgyptum duces cum reliquis Hieremiam & Baruch duxerunt: ibíque, vt arbitror, mortuus & sepultus est.

EZECHIELIS PROPHETAE VITA.

EZECHIEL *propheta, & sacerdos, Buzi patrem habuit. Is eodem tẽpore vaticinatus est, quo Hieremias: sed hoc interest, quòd Hieremias res futuras cœpit prædicere anno tertiodecimo Iosiæ regis Iudæ, hic autem anno quinto post abductũ Ioachin, siue Iechoniam, in Babyloniam: & Hieremias vaticinationẽ, prophetiámque suam perduxit vsque ad vndecimum Sedechiæ annum,*

quo captus est, & eo paulò amplius: Ezechias autem vsque ad quartumdecimum, post expugnatam & captam vrbem, quem quintum & vigesimum post abductum se vocat. Quod quò faciliùs intelligatur, Ezechielisque vita sit notior, libet paulò altiùs temporum ac rerum ordinem repetere. Ioacim quidē Iosia patre interfecto, qui præfuit regia potestate annis xxxi. & Ioachaz fratre, qui tantùm tribus mēsibus imperauit, abducto in AEgyptum, rex Iudæ pro fratre à Nechaone rege AEgypti cōstitutus est. Ioacim vndecimo imperij sui anno moriēs, Ioachin, qui etiam Iechonias appellatur, regni hæredem reliquit. Ioachin tertio mēse imperij sui expugnata vrbe & direpto templo captus est, & abductus Babylonem cum matre, vxoribus & spadonibus, aliísque permultis: in his Ezechiel. In Babylone autem vaticinari, vt ipse ait, cœpit, anno quinto post captum & abductū Ioachin in Babyloniam, id est, anno quinto Sedechiæ qui in eius locum suffectus est à Nabuchodonosore rege. Sedechias autem vndecimo imperij sui anno captus est, & coniectus in vincula. Ad hos annos vndecim Sedechiæ, quibus iam captiuus Ezechiel fuerat, si quatuordecim alios post captam Hierosolymam, captúmq; Sedechiam, addamus, quinque & viginti annos

reperiemus, qui vigesimus quintus annus est, eius migrationis, ad quem perduxit omnem vaticinationem suam. Igitur Ezechiel non in Iuda, sed in Babylone vaticinatus est, prædixítque primùm captiuitatem alterã, quæ Sedechia rege, vt dixi, euenit, totius populi, ob ipsius scelera & vetera, & noua, quæ illi Deus ex Babylonia monstrauit, eiúsque liberationem. Cùm vaticinandi initium fecisset, vt dixi, quinto anno post captũ, abductúmque in Babylonem Iechoniam, atque id quarto mẽse, quinto die, anno pòst, id est, sexto, quinto sexti mensis die ostensus est ei Deus, qui iußit illum oculorum aciem in viam, quæ ad Aquilonem pertinebat, intendere: quod cùm fecisset, aspexit simulachrum ad portam altaris in ipso templi Hierosolymitani introitu: quod oppidani colebant, vt hoc scelere suo Deum inde expellerẽt. Hoc magnum fuit scelus, sed alterum grauius ei ostendit. Eum introduxit in atrium templi, iußítque fodere & diruere parietem, quo diruto, apparuit ostium vnum, per quod cùm ingressus esset iussu eius, vidit in pariete vndique depicta omnium bestiarũ simulachra, & Iezoniam sacerdotem Saphan filium stantem in medio septuaginta senum, qui thuribula manibus tenebant, iámque fumus odorum incensorum egrediebatur. Gra-

uiora etiam his ei flagitia mõstrauit. Introduxit eum in templũ per ostium portæ, quod ad Aquilonem spectabat. Ibi aspexit mulieres, quæ lugebant Adonin. His quoque grauiora illi postea ostẽdit. Eum introduxit in interius tẽpli atrium. Inde in ostio templi inter vestibulum & altare vidit viros ad vigintiquinque, qui post templum intuentes orientem, ad ortum solis venerabantur, & vt nostri dicunt, adorabant. Quæ cùm ostendisset omnia, ei patefecit illorum futurum interitum. Dixit enim, quòd illi ea omnia perfecissent, vt ipsum concitarent, fore etiã, vt ipse furore & ira incitatus, parceret nemini, neque misericordia cõmoueretur, & cùm se precarentur voce maxima, minimè eos audiret. Eodem anno paulò pòst, spiritus Dei elatũ eundem, introduxit ad portam orientalem templi: In introitu portæ vigintiquinque viri erant, atque in medio eorum Iezonias Asur filius, & Pheltias Baraiæ filius, principes ac duces populi, siue Tribuni plebis: eíque dixit spiritus, illos esse, qui in illa vrbe, scelera mente tractarent, inirén tque sceleftum cõsilium, quòd iampridem ædificatum esse templum dicerent, hanc lebetem esse, se autem carnes. Itaque de illis vaticinari eum iußit. Is verò illis iussus est hæc prædicere: Quoniam plurimos occidißẽt in illa vrbe, stra-

uißéntque eius vias cadaueribus: eorũ quos interfecissent cadauera esse carnes, & lebetem: fore autem, vt ex ipsa vrbe educerẽtur, & gladius, quem metuissent, in eos incurreret, eiicerentúrque ex vrbe, & in manum hostium venirent. Hæc autem omnia illis euẽtura esse, quòd Dei præceptis non obtemperassent, sed Gẽtium instituta vitámque imitati eßẽt. Quæ cùm vaticinaretur Ezechiel, Pheltias Banaiæ filius, quem paulò antè dixi, mortuus est, cuius morte ita exanimatus est, vt reliquorum mortem subitò sequuturam existimaret. Sed Deus lugentem, & clamantem, consolatus est, promissa eorum, quos procul disperserat, renouatione, cùm facturus esset, vt præcepta sua obseruarent, eßéntque sibi populus, illis verò ipse Deus. Hæc cùm illi Deus prædicenda commisisset, ab eodem spiritu in Chaldæam reportatus est, sociísque captiuis omnia narrauit, quæ ipsi Deus ostenderat. Anno autem septimo, mense quinto, die decimo, venerant consultum Deum viri quidam ex senibus, iámque coram Ezechiele sederant, cùm illum Deus hæc eis iußit dicere, Deum, qui illos se consultum venisse optimè sciret, non esse eis responsurum. Quòd si eos iudicaret Ezechiel, primùm maiorum suorum eis scelera & impia facinora, principio ducto ab Ægyptiacæ seruitu-

tis liberatione, deinde sua ipsorũ narraret. Anno superiore consultum etiam venerant Deum viri quidam ex senibus, quibus in Ezechielis conspectu sedentibus, Deus iussit eum illis dicere, quòd, vt ei patefecit, de simulachris suis cogitarent, ipsum quotiescunque venirent se consultum per prophetam de illis cogitantes, aut alij tales, eis esse responsurum, non per prophetam, ídque pro scelerum suorũ multitudine. Ob eámque causam, hoc illum Israeli denunciare iussit, cùm præcepisset eis, vt redirent in viam, séque à deorum cultu abstraherẽt, & à flagitiis omnibus, Si quis Israelita ciuis aut peregrinus, abalienatus à Deo, peregrinorũ deorum religionem approbaret, venirétque cõsultum Deũ per prophetam, Deum ipsum ei per se responsum redditurum esse, facturúmq; vt homo ille sit exemplo cæteris, ac tandem perditurum. Atque hæc priuatim nonnullis iussus est Ezechiel dicere, quæ ad omnes pertinerent. Multa autẽ alia & omnibus Iudæis publicè, iussu Dei, in vtrãque partem prædixit, & AEgypti, aliorúmque imperiorum euersiones, sine legatione. Tam verò constans fuit & fortis in hoc munere, vt tandem dux populi, quòd ab eo ob simulachrorum cultum obiurgaretur, in Babylone interfecerit, quemadmodum scribit Epiphanius. In agro au-

tem Saur ſepultus eſt in ſepulchro Sem & Arphaxad maiorum ſuorum: quò maximum concurſum factum fuiſſe populorum, idem Epiphanius ſcribit, precationis officiíque gratia. Interfectus eſt autem iiij. Idus Aprilis, vt Oſualdus ſcribit.

DANIELIS PROPHETAE VITA.

DANIEL *ex tribu Iudaïna in vico Bethebero ſuperiore, non procul Hieroſolymis, vt ait Epiphanius, natus eſt. Is puer cùm etiã eßet, Ioacim rege, anno imperij eius tertio, Babylonem cum aliis abductus eſt: ſed primum locum obtinuit eorum, qui plurimum apud Nabuchodonoſorem, eiúſque hæredes reges, gratia valuerunt, cùm ob continentiæ pulchritudiníſque laudem, tum diuinationis quæ in ſomniorũ interpretatione poſita eſt, cauſa & nomine. Nabuchodonoſor enim, cùm multi eleganti forma, honeſtáque facie pueri abducti eßent Babylonem, Aſphenez præfecto ſpadonum imperauerat, vt pueros Iſraelis, qui genus à regibus & tyrannis ducerent, egregia forma, eruditos omni doctrina, omnibúſque diſciplinis & artibus, in palatiũ introduceret, vt ibi literis Chaldaicis,*

Chaldaicis, & sermone instituerētur tribus annis, quibus exactis in conspectu ipsius præsto essent. In his Daniel fuit, cui præfectus Balthasaris nomen dedit. Rex autē annonam ei atque sodalibus ex iis quæ capiebat, constituerat: sed Daniel sibi induxerat in animum, se non inquinare sacris escis. Itaque præfectum spadonum rogauit, vt hoc sibi per ipsius humanitatem liceret. Hoc ille primùm non concessit, quòd se regem dominum suum metuere diceret, qui cùm eadem esculenta & poculenta illi ac sociis, quibus vteretur, constituisset, si eos minus plenos animaduertisset, quàm æquales ipsorum, iure in ipsum animaduerteret. Deinde Daniel in proposito susceptóque consilio permanēs, facilè persuasit Malasari, quem præfectus spadonum ei ac tribus aliis præposuerat, vt decē diebus, quibus leguminibus tantùm vescerētur, & aquam biberent, contēplaretur os suum, num macilentior ipse aliis qui præscripto victu vterētur, euaderet. Decimo demum die, re obseruata, & tentata, os Danielis triúmque eius sociorū multò plenius, quàm aliorum, cum summa Malasaris admiratione apparuit, cùm tantùm eis legumina & aquam præbuisset. Danieli autem præter scientiam disciplinámque omnium librorum ac sapientiæ, quæ communis ei fuit cum tri-

bus sociis, Anania, Azaria & Misaele, dedit Deus interpretationis omnium somniorũ scientiam: qua duce plurimum, vt dixi, apud Nabuchodonosorem, eiúsque hæredes, gratia valuit. Nam cùm in palatium introductus esset, secundóque imperij sui anno rex somnium vidisset, quod nemo diuinus aut somniorũ interpres adhibitus interpretari potuisset, sed Daniel solus, maximo in honore cœpit esse. Atque hoc quale fuerit, & qua occasione Daniel consultus fuerit, non alienum erit exponere. Secundo, vt dixi, imperij sui anno, somnium rex vidit, quo vehementer perterritus fuit, sed posteà nũquam ei in mẽtem elapsum venire potuit. Itaque conuocatis magis diuiníque omnibus regni, iubebat eos somnium, quod effugisset, primùm narrare, deinde interpretari. Illi regem rogabant, vt somnium ipse exponeret, quod interpretarentur: cùm rex vrgere cœpit eos, conditione proposita, nisi narrarent somnium, & interpretarentur, fore vt & ipsi perirent, & domus eorum publicarentur: si narrarent, & interpretarẽtur, præmia, munera, magnósque honores acciperent. Iterum siue admonuerant regem, siue rogauerant, vt somnium suum ipse narraret, ac tum denique illud interpretarentur: quod enim peteret, neminem hominem esse, qui posset efficere:

ſed ſolos Deos, qui cum hominibus non verſarentur: cùm rex ira & furore incitatus, lata ſententia præcepit Ariocho magiſtro militum, vt diuini & coniectores occiderentur. Iámque interficiebantur, quærebatúrque Daniel ad mortem cum ſociis, cùm ipſe, re tam crudeli comperta, adiens ad regem, eum, vt ſibi tèmpus daret ad rem quam quæreret, rogauit. Cõſtituto tempore, domum ſuam ingreſſus eſt, réque ſociis tribus expoſita, ipſe Deum rogauit in commune cum eis, vt ſibi ac illis myſterium enunciaret, ne cum Chaldæis interirent. Audiuit eos Deus, rémque Danieli noctu patefecit: qui nõ immemor tãti beneficij, ei gratias egit his verbis: Aeterna laus tribuatur nomini Dei, propterea quòd eius ſunt & ſapientia & fortitudo: mutat tempora & ætates, transfertque regna & conſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, ſcientiámque intelligentibus diſciplinam: idem enunciat myſteria, & quæ abſtruſa ſunt, nouítque ea, quibus tenebræ offuſæ ſunt, & cum eo lux verſatur. Tibi Deus maiorum meorum laudem tribuo, gratiáſque ago, quòd mihi ſapientiã & fortitudinem dediſti, mihíque indicaſti ea, quæ à te petiuimus, cùm ſomnium regis nobis enunciaueris. Actis Deo gratiis, cõtulit ſe ad Ariochum, cui rex vt coniectores interficeret, impe-

rauerat. Eum rogat, ne Magos perdat, sed se ad Regem introducat, cui somnium suũ & narraret, & interpretaretur. Is ad regem illum introducit, eique nũciat, adesse illũ, qui ipsi somnium explicaret. Cúmque rex ab eo quæreret, nũ posset sibi somnium interpretari: tum Daniel, Magos & coniectores posse mysterium, quod sciscitaretur, enunciare, negat: profitetúrque esse Deum in cœlo, qui enunciaret mysteria, & illi res futuras vltimis tẽporibus, aperiret. Somniũ autem quod vidisset, esse tale. Eum visum esse videre statuam vnam ingentem, quæ horribili aſpectu ante ipsum staret. Eius caput aureum fuisse, pectus & brachia argentea, aluum & femora ænea, tibias ferreas: pedum partem ferream, partem fictilem. Eam ipsum spectasse, quoad lapis abscisus est de monte sine cuiusquam manibus & opera, qui statuæ pedes obtriuisset: quibus obtritis, pariter reliquum corpus deiectum comminutúmque sit. Lapidem autẽ, qui statuam fregerat, versum esse in mõtem altissimum. Propositi autem narratíque ita somnij hanc esse interpretationem. Eum qui regibus cæteris præstaret, & cuius ditioni Deus cœli omnia subiecisset, caput eſse illud aureum: regem alterum, qui postea illo inferior esset exoriturus, eſse pectus & brachia argentea: aluum

& femora, tertium regem qui vniuerso orbi imperaturus eßet: quartum regem, qui, ferri instar, domaret subiugarétque omnia, tibias ferreas: pedum diuersitatem ex materia, significare imperiũ, quod postea diuideretur: admixtionem porrò materiæ significare, fore vt misceantur inter se, nõ tamen cohæreant: lapidem illum qui omnia visus esset obterere, eße Regẽ, quem illis temporibus Deus cœli excitaturus sit, qui nec dißipandus esset, nec ex regno expellendus, vt alteri traderetur: sed regem illum, sempiternum perpetuúmque imperium obtenturum eße, victurúmque omnia. Rex qui ita somniũ suum vt viderat, narratum, & verè explicatum intelligeret ac sciret, cùm proiecißet se pronum ad pedes Danielis, eúmque veneratus eßet, eique vt hostiæ cum thure immolarẽtur, imperauißet: ipse Deum Danielis Deum deorum eße professus est, dominúmque regum, qui mysteria enunciaret. Hinc eum ornatũ & donatum magnis multísque donis ac muneribus, cũctis prouinciis Babylonis præposuit, omnibúsque diuinis & cõiectoribus: eiúsque rogatu sociis illius trib. administrandam Babylonem tradidit. Idem rex somnium vidit postea, quo æquè exterritus, ac superiore, cùm fuißet, tamen formã & rationem eius memoriâ tenuit. Itaque conuocatis ex tota

Babylone ad se magis & coniectoribus, non, vt antea, formam illius ab eis requisiuit, sed cùm illud eis narrasset, eius tantùm interpretationẽ. Somnium autẽ fuit tale. Videbatur videre arborem excelsissimam, cuius & cacumen cœlum pertingebat, & folia pulcherrima erãt, & fructus vberrimi, ex quibus viuebant omnia: subter eam habitabant animalia, & in ramis eius aues insidebãt. Visus est etiam, eodem ferè puncto temporis, videre vigilem quendam & sanctum virum, qui è cœlo delapsus, magna voce præcepisset, vt arbor illa præcideretur cum frõdibus, foliáque excuterentur, & fructus dispergeretur, auibus ex frondibus fugatis, & bestiis quæ subter eam habitabant, ita tamen, vt radicum arboris germen in terra remaneret, quod vinculo ferreo & æneo in herbis deligaretur, aërísque rore aspergeretur, ac ferarum instar herbam depasceret, hominísque habitus ac sensus eius in pecuinum verteretur ad septennium. Hoc censuisse vigiles dicebat, hoc sanctos postulasse, vt mortales intelligerent esse excelsum Deum, qui hominibus in regnis imperaret, eáque daret, cuicunque vellet. Somnium hoc cùm cæteri auditum interpretari non possent, tãdem ventum est ad Danielem, quem, vt paulò antè dixi, magis coniectoribúsque præposuerat. Is

rogatus sentẽtiam, primùm tacitus per se rei interpretationem cœpit cogitare attentiùs, atque id cum̃ magna animi conturbatione, propter rei, quæ significabatur, euentum. Deinde cùm id rex animaduertisset (apparebant enim in eo non obscura signa cõsternationis) interpretationémque somnij eum soluto liberóque animo proferre iußisset: tum ipse precatus clara voce, vt somnij interpretatio illius hostibus eueniret, ita somniũ illud interpretatus est, vt diceret, arborem illam excelsam, regem ipsum esse, qui ita magnus esset ac potens, vt magnitudo eius ad cœlum pertineret, & ad fines orbis potentia: eum autem, qui talis ac tantus esset, tempore quod constituisset Deus, expulsum iri ex regno, atque ex hominũ societate, ac cum feris bestiis versaturum, fœnúmque bouis instar comesturum, ac rore perfusum iri in agris septennium, dum intelligeret excelsum esse Deum, qui regnum hominum administret, détque illud cuicũque velit. Regnum tamen nõ omnino illi ereptum iri, sed redditum, cùm Dei agnouisset potentiam. Hinc prudens ac vtile consilium regi dedit, quod si sequeretur, mala illa quæ sibi euentura ex his intelligeret, vitaret. Suasit enim, vt egentibus subueniens peccata sua redimeret. Deum enim fortasse peccatis eius propitium futurum. Hæc autem Na-

buchodonosori euenerunt omnia, duodecimo mense pòst, cùm Babylonem à se vno ædificatam esse iactaret, septennióq; expleto, & sensus ei redditus est, & regnum restitutum, maiórque gloria & dignitas, quàm superior fuisset. Neque verò tum ingratus fuit, sed multis præclarísque verbis gratias egit Deo, eiúsque potentiam se agnoscere professus est: nec puduit eum Epistolam scribere cunctis gentibus, qua & somnium illud suum narrat, & illius à Daniele solo datam interpretationem, & somnij ita, vt dixi, explicati euentum, & ad extremum, regni restitutionem. Quæ quidem omnia cùm omnibus ob oculos versari debent, tum vel maximè regibus, magnísque & potentia claris viris, ne sibi tribuant quæ Deo tribuere debẽt. Mortuo Nabuchodonosore, Balsasar eius filius illi successit in regnum. Is magnificũ conuiuiũ dabat primis regni sui mille, in quo, vt quisque ætate antecedebat, ita bibebat: vinolentúsque iam & ebrius iusserat pocula aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor pater eius ex templo Hierosolymitano asportãda curauerat, proferri, vt in eis biberent cõuiuæ omnes. Bibebat ille iam, bibénsque inter pocula deos suos aureos, argenteos, æneos, atque ex alia materia factos, laudabat, cùm ecce subitò conspicatur digitos hominis si-

miles, qui ſcribebant in pariete è regione candelabri in ipſo regio palatio. Eius rei tam inuſitatæ, ac nouæ, ſpectaculo rex perterritus, Magos & aruſpices introduci, quamprimùm cum clamore iubet: adhibiti, nec legere quod ſcriptum erat, potuerunt, nec interpretari, propoſito à rege eiuſmodi præmio, vt is qui legiſſet atque interpretatus eſſet, purpura indueretur, torquem aureum in collo geſtaret, tertiúmque locũ in regno obtineret. Hinc non modò rex maiorẽ animo dolorem cepit, verùm etiam principes: neque is dolor ac mœror mitigatus, aut depoſitus fuiſſet, niſi Regina Regem, vt bono lætóque animo eſſet, admonuiſſet, cùm dixiſſet eũ habere Danielem, quẽ pater illius Nabuchodonoſor, quòd excelleret laude diuinãdi, omnibus Magis præpoſuiſſet, cùm in maiore negotio eius præſtãtem artem expertus fuiſſet. Cùm ille iuſſu regis introductus eſſet, primùm ei rex narrauit, id quod ſcriptum videret, à Magis nec legi potuiſſe, nec explanari: deinde commemorauit quæ de artis illius laude & gloria in eiuſmodi rebus accepiſſet. Quæ ſi vera eſſent, legeréque illa quæ cerneret, ac interpretari poſſet, idem præmiũ eum eſſe conſequuturum, quod Magis propoſitũ eſſe dixi. Daniel, munera ſibi rex ſumeret reſpõdit, aut alteri daret: Nullo enim præmio inuitatum

se, id quod scriptura obscurè significaret, interpretaturum. Itaque, re altiùs vsque à Nabuchodonosore rege eius patre repetita, narrauit, quẽadmodũ ille à Deo regnum, gloriam, & potentiam tantam accepisset, vt ex eo omnes illũ metuerent, ipséque & eueheret, quem vellet, & affligeret: sed eum, quòd sibi illa omnia, nõ Deo, tribuißet, nutu Dei expulsum fuisse ex regno, & eiectum ex hominum societate, ac versatum figura feræ cum belluis, dum potentiam maiestatémque Dei agnouisset. Ipsum quoque illius filium, qui hæc sciret omnia, quòd non abiecißet animum suum, sed in Deum cœli moderatorem ac dominum spiritus sustulisset, in poculis eius aureis & argenteis bibens, laudánsque deos aureos & argenteos, qui non vident, nec audiũt, nec sentiunt, spreto contemptóque Deo, cuius in potestate illius essent omnia, status, vita, imperium: Deum ipsum misisse, qui illa scriberet. Eorum autem trium verborum quæ scripta erãt, hanc esse sententiã, Deum numerasse regni eius annos, & illum ab eo quasi in lance appensum esse: diuisumq́ue esse eius regnum, & datũ Medis atque Persis. Etsi autem hæc Danielis vera interpretatio exitiosa regi erat, tamẽ mercedem eodem pũcto temporis ei dedit. Ea verò ipsa nocte interfectus est, & Darius Medus regnum

occupauit. Hic Darius præfecerat regno suo centum viginti, atque illis tres, in his Danielē, quibus gesti negotij rationem referrent, quò liberius in otio viueret. Tanta autem regis fuit de Danielis prudentia opinio, præ cæteris præfectis omnibus, vt eum solum toti regno præficere constitueret. Quod cùm illi intelligerent, molestè acerbéque ferentes, se de gradu deiici, diligenter in eum inquirere cœperunt. De eius fide in munere, quod dixi, fungēdo, cùm nihil obiicere possent, nec tamen inuidia eorum conquiesceret, communicato consilio statuerunt, eum apud regem, ob religionem, qua Deum suum colebat, in odium adducere. Itaque ad regem adeuntes, ei persuaserunt, vt edictum faceret immutabile, si quis ad triginta dies aliquid à Deo vel homine, nisi ab eo, peteret, in lacum leonum conijceretur. Edictum à Dario factum est, confirmatum & scriptum illorum rogatu, nec tamen Daniel propterea destiterat precari, venerarique Deum supplex tribus temporibus quotidie, ídque faciebat apertis fenestris. Quod cùm illi diligentiùs obseruantes comperissent, tēpus exatiandæ inuidiæ se nactos esse rati, ad regem redeunt: ei edictum suum redigūt in memoriam: cuius cùm illum memorem vidissent, & supplicij, quod in violatorem constituisset, tum deni-

que Danielem illud violaſſe Dei ſui veneratione probauerunt. Rex, qui Danielem plurimi, vt dixi, faceret, ex eo nuncio maximum animo dolorem cepit primùm, deinde omni ratione ad ſolis occaſum contendit, vt eum à conſtituta pœna liberaret, ſed illis morem Medorum atque Perſarum, vt omne regis decretũ immutari non poſſit, proferẽtibus, nihil profecit. Itaque iuſſu eius productum, in lacum leonum coniecerunt. Rex autem eum Deo ſuo commendauit, à quo liberatum iri ſperaret, ac ne quid iniuriæ illi fieret, ſaxum quod annulo ſuo, annuliſque primorum regni obſignauit, ori lacus appoſuit. Támque grauiter tulit tã fidelis ſerui caſum, vt in regiam reuerſus, nec cibum ceperit, nec, cùm præ mœrore incœnatus cubitum iuiſſet, dormire potuerit. Prima luce ſurgens à lecto, properè ad locum ſe contulit, Danieléque nomine ſuo appellato, quærere cœpit, num eum Deus ſuus liberare potuiſſet. Daniel ex lacu ſaluus & incolumis reſpondit, Deum ſuum miſiſſe angelum, qui ora leonum ita obſtruxiſſet, vt nihil ipſi nocuiſent, quòd virtuti conſentaneas actiones in ipſo inueniſſet: quin ne ei quidem ſe vnquam peccaſſe dixit. Darius Danielis ſalute vehementer gauiſus, eum educi iuſit, in quo nihil mali, nullúmque vulnus inuentum eſt, cum ſumma & regis

& omnium admiratione. Accuſatores autem eius, eorúmque liberi & vxores, iuſſu regis, cùm in lacum eſſent coniecti, ſupplicij cauſa, puncto temporis deuorati, cõſumptique ſunt à leonibus. Hoc tam admirabili euentu adductus rex Darius, Epiſtolam ſcripſit cunctis nationibus, qua ſignificauit, ſe edictum feciſſe, vt omnes ſui metuerent & vererentur Danielis Deum, quippe qui Deus vnus & æternus eſset, cuius & regnum nunquam diſsiparetur, & poteſtas eſset ſempiterna: qui ſalutem daret, miráque opera & cœlo & terra ederet, Daniclémque à leonibus liberaſset. Narrabo etiam hoc loco alterum eiuſdem generis euentum, nõ minus mirabilem. Aſtyage rege mortuo, Cyrus Perſa regnum eius occupauerat, cui Daniele nemo erat familiarior, nemo charior, nemo denique apud illum in maiore honore erat & precio. Is ſimulachrum Babyloniorum, Belem nomine, cui quotidie ſimilæ artabæ duodecim, id eſt, ſextarij ſeptuaginta duo, oues quadraginta, viníque amphoræ ſex, quaſi ea omnia caperet ac deuoraret, dabantur, quotidie colebat: Daniel autem, Deum. Quod cùm rex animaduertiſset, quærere ex eo cœpit, quid ita Belem non veneraretur. Reſponderat ipſe, non ſimulachra manu & opere hominum facta venerari, ſed Deum viuum, qui cœlum

terrámque cõdidisset: cùm rex rursus ab eo quærere cœpit, an non illi Bel viuus videretur, quem tam multa comedere & bibere animaduerteret. Ad hæc subridens idem, regem monuerat, ne in errore diutius versaretur, credens viuere & comedere, qui intrinsecus luteus, extrinsecus æneus esset, cùm ira incitatus Cyrus, accersiuit sacerdotes Belis septuaginta, quibus mortẽ minatus est, nisi indicarent, quísnam illa, quæ Beli quotidie apponerentur, comederet ac biberet: sin docerẽt Belem esse, moriendum esse dixit Danieli, qui dixisset in Belem. Daniel conditionem accipit: venit in templum cum rege: sacerdotes, accepta etiam conditione, admonent regem, quò res esset testatior, vt ipse esculenta & poculenta apponat, fores occludat, obsignétque annulo suo, ac postridie ingrediatur, atque rem experiatur, vt obseruata compertáque veritate, vel ipsi interficerentur, vel Daniel. Erat autem mensa in templo, in qua illa omnia apponebantur, & subter eam cuniculos quosdam fecerant sacerdotes, per quos ingressi noctu cum liberis & vxoribus deuorarũt omnia, vt soliti erãt. Quod cùm Daniel resciuisset, antè quàm fores occluderentur, per pueros allatum cinerem coram rege sparsit, vt eorum fraus deprehenderetur. Prima autem luce, regem in templum, veri comperiendi cau-

ſa, euntem ſequitur: Rex, qui fraudis ſacerdotum ignarus eſset, aperto oſtio, cùm ex eo menſam inanem aſpexiſset, exclamat, Magnum Deum eſse Belem, atque eum fraude & dolo carere. Daniel, qui illorum fraudem, vt dixi, cognitam haberet, ſubridens, introire volentem regem arcet, monétque vt animaduertat, cuius veſtigia ſint quæ in cinere impreſsa cernat. Cyrus virorum, mulierum, ac puerorum, illa eſse reſpondet, acciti ſacerdotes cum mulieribus & pueris iuſſu regis, qui præ iracundia vix cõtinebat manus, introitus per quos ingreſsi noctu, eſculenta & poculenta ſumere ſoliti erant, oſtendunt, ac tum denique ex regis cõditione, quam, vt docui, acceperant, morte mulctãtur. Daniel traditum ſibi Belem eiúſque templum diruit. Erat ibidem draco miræ magnitudinis, quem Babylonij colebant. Cyrus autem, quòd is viueret ac coleretur pro Deo, cauſam ſe inueniſſe exiſtimabat, cur Daniel illum neceſsariò venerari deberet, quaſi verò hoc ipſo tantùm Belem colere velle ſe negaret, quòd non viueret. Itaque eum cõueniens, obiecit, nihil illũ habere iam, quin dracon̄e, qui viueret, veneraretur. Ipſe reſpõdit, ſe Deũ ſuũ, qui viuus eſset, colere: dracon̄e autem non eſse Deum, quem ipſe, qui homo eſset, ſi daretur poteſtas, ſine gladio interficere poſset. Data à rege

potestate, picem, adipem & pilos vnà coxit, & in os draconis ingessit, quibus statim diruptus est: túmque ridens Babylonijs dixit, illum esse deum, quem colerent. Babylonij hac re adacti penè ad insaniã, vniuersi clamare, Iudæum regẽ factum esse, qui Belem diruisset, draconem interfecisset, ac morte mulctasset sacerdotes. His verbis inter se alij alios concitantes, adeunt ad regẽ, cui, rei atrocitate exposita, minantur, nisi Danielem sibi traderet, & mortem, & familiæ exitium. Minis illorum coactus rex, Danielem dedit eorum libidini, quem in lacum leonum coniiciunt. Sex ibi diebus fuit, quibus nihil leonibus septem præbuerunt, quò ab eis auidius deuoraretur, cùm anteà semper quotidie duo cadauera, duæque oues darentur. Erat tũ Abacuc propheta in Iudæa, qui coctam pultem intritúmque panem rus ad messores ferebat, ei se angelus Dei ostendens, præceperat, vt prãdium quod haberet, Babylonem portaret ad Danielẽ, qui in fouea leonum esset: cùm ille nec Babylonem se vidisse dixit, nec foueam scire. Angelus autem apprehenso eius capillo, Babylonem transportatum, ad lacum posuit. Inde Abacuc Danielem nomine appellat, admonétque, vt prandium, quod ad eum Deus misisset, sumat. Daniel pro tãto Dei in se beneficio actis gratiis, comedit.

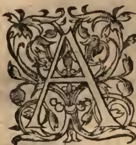
comedit. Septimo die, rex ad foueam lugendi Danielis causa venit, quem cùm saluum & incolumem ibi sedentem inter leones aspexisset, magna voce clamauit, Magnus es Domine Deus Danielis. Eo autem extracto & educto, eos omnes, qui exitij eius auctores fuerant, coniecit in foueam, iíque subitò deuorati sunt à leonibus. His duobus præclaris facinoribus sibi ac vitæ suæ benignitate Dei consuluit, Dei veri ac viui defendens cultum atque religionẽ: eo quod sequitur, proximum suum ab iniusta morte liberauit. Habitabat vir quidam Babylone, Ioacim nomine, acceperátque vxorem, cui nomen Susannæ erat, Helciæ filiam, honesta facie mulierem, & quod pluris faciendum est, verentem Deum ac colẽtem. Parentes enim eius cùm iusti boníque essent, lege Mosis eam instituerant. In eius virtutibus prima & maxima erat castimonia, quæ rarò cum pulchritudine corporis cõiuncta reperitur, nec vnquam adduci potuit obiecto dedecore, aut morte constituta ex lege, vt sibi stuprũ pateretur afferri. Nam cùm vir eius locuples esset, haberétque pomarium proximum ædibus, in quod, abluẽdi corporis causa, illa sæpè remotis arbitris secedere solebat, senésque duo, qui Iudices creati erãt, domum Ioacim plerunque venientes, eam semper in horto obseruassẽt,

tandémque aliquando, explendæ libidinis tẽpus nacti, vt sibi videbantur, ad eam solam soli accessissẽt, ac multis primùm illecebris pudicitiam eius tentassent, deinde, consuetudinem stupri penitus denegantem, eò perducere se posse existimarent, si stupri cum adolescentibus consuetudinem ei se obiecturos minarentur, quod ex lege crimen capitis erat: illa insemel suscepto propositóque seruandæ pudicitiæ consilio permansit. Siquidem in eo discrimine posita, vt vel Deo peccaret, amissa pudicitia, si constuprãdam se traderet, vel morte mulctaretur ex lege illorũ duorum testimonio, si eorũ libidini obsisteret, salua eadem: maluit in illorum manus, id est, in periculum vitæ huius incidere, salua retentáque pudicitia, quàm ea amissa, salua autem vita, Dei voluntatem offendere. Itaque magna voce clamare cœpit, idémq; fecerũt senes. Famuli exaudita dominæ voce, statim per posticum accurrunt: audientes senes, qui eam à se deprehensam in adulterio dicebant, quòd nihil vnquam tale de ea auditione accepissent, nõ solùm valde mirantur, sed etiam erubescunt. Ne rem protraham, postridie accusatur Susanna, illorum testimonio cõdemnatur. Illa quæ nihil iam sibi præsidij in hominibus constitutũ intelligeret, Deum vt sibi consuleret, his verbis precata est, Deus

æterne, qui consiliorũ animi es cognitor, omniáque scis, antè quàm fiãt, scis falsum esse istorum in me testimonium, & tamen rapior ad mortẽ, nisi tu sis innocentiæ meæ præsidio. Eam Deus audiuit, excitato in Daniele, tum etiam puero, suo spiritu, qui, cùm illa ad mortem duceretur, clamauit primùm in turba, se non affinem culpæ esse, qua Susannæ innocentis sanguis profunderetur: deinde cùm populus quæreret, quænam esset illa eius oratio, respõdit falsum esse illorum in eam testimonium, itaque redirent iudices ad iudicium. Iudices cùm ei fide habita, iterum de causa cognituri certiùs, eum, vt sessum secũ veniret, monuissent, ipse testes illos duos secernendos censuit. Secretos sigillatim rogat, subter quam arborem, adolescentem Susannæ stuprum inferre vidissent. Cùm vterque non eandẽ, sed diuersam nominasset, re cognita, omnes qui aderant, acclamare, ac laudare Deum, qui seruaret eos, qui in ipso spes suas sitas haberent. Hinc ex lege in senes illos duos pœna capitis animaduerterunt. Quo ex iudicio Daniel in posterum magnam apud populum cõsequutus est & gloriam, & auctoritatẽ. Multa ei Deus per Gabrielem angelum de regibus Persidis, Græciæ, & AEgypti, multa de Christi regno, multa de restitutione Hierosolymorum, Hierosolymita-

norúmque reductione enunciauit, quæ in libro, qui nomine eius inter sacrosanctos habetur, explanata sunt. Babylone autem mortuus est, ac sepultus in Regi[illegible] spelunca, vt scribit Epiphanius, qui ait etiam eius sepulchrum ætate sua omnibus notissimum fuisse.

ABACVC PROPHETA.



BACVC *Propheta, agri Bexzochereni ex tribu Simeonia fuit, vt ait Epiphanius, fugítque relicta patria in Ostracinam Ismaelitarum regionẽ, cùm Nabuchodonosorem infesto exercitu, delendæ vrbis Hierosolymæ causa, aduentare intellexisset. Ibi habitauit, quoad certior factus est, Chaldæos, capta direptáq; vrbe, cum spoliis & captiuis redire in patriam, & reliquos Iudæos, in his Hieremiã & Baruch, vt in eorum vita docui, in Aegyptum habitandi causa proficisci. Tum enim in patriam reuersus est. Seuerat post reditum, quoto anno incertum est, ordeum, ídque messe appetente messoribus decerpendum colligãdúmque locauerat. Cúmque prãdium paratum ad eos portaret, an-*

gelus Dei ei se ostendens, præcepit, vt illud Danieli, qui Babylone in fouea leonum erat, ferret. Ipse responderat angelo, se nec Babylonem vidisse vnquam, nec scire foueam, cùm ille eum capillo arrepto Babylonem transportatum, ad os foueæ collocauit. Ex ore foueæ appellato nomine Daniele, eum monuit de prandio, quod ipsi Deus mitteret. Cùm Daniel, laudato Deo, qui non immemor esset eorum, qui in se spē collocarent, actísque ei gratiis pro eiusmodi beneficio, pultem coctā, intritúmque panem ex Abacuc manibus sumpsisset, angelus Dei pūcto temporis eum in eundem locum reportauit. Sunt qui confirmēt, in his Epiphanius, eū qui antè quàm eò deferretur, rem futuram prænosceret, se suis procul profecturum esse prædixisse, atque mox rediturum: quòd si diutiùs abesset, messoribus pararent, quæ ad victum pertinebant: eum verò eo ipso die rediisse, atque interuenisse cœnantibus etiā messoribus. In sacrosanctis libris habetur liber perbreuis, qui inscriptus est eius nomine. Principio libri vehemētiùs cum Deo expostulat, quòd bonos improbi vincant & exagitent, sed aduentu Christi, qui bonos liberaturus & seruaturus esset, prædicto à Deo, æquior factus, in precibus, quæ Christi vim & potentiam indicant, desinit. In Iudæa autem, biennio

antè quàm Hierosolymitani ex Chaldæa reducerētur, vt ait Epiphanius, excessit è vita xvij Calend. Februarij: eiúsque corpus, Deo patefaciente, Archadio imperatore inuentum est.

SOPHONIAS PROPHETA.

SOPHONIAS *Propheta, Chusi patre, ex tribu Simeonia natus est. Is, Iosia Ammonis filio rege Iudæ vaticinat⁹ est quæ eo libro, qui eius nomine in sacrosanctis habetur, continentur. Terret primùm, deinde consolatur. Prædicit Hierosolymitanorum captiuitatē ob scelera quæ enumerat, cùm omniū, tum principum, & iudicum: diémque illum terroris causa nominibus appellat, quæ horrorē hominibus afferre solent. Prædicit etiā multarum nationum exitium, vt AEthiopum, Assyriorum, Moabitarum, atque Palæstinorum. Extremo libro, de Christi aduentu & resurrectione, Gentiúmque ad eum conuersione, disserit. Mortuus est, ac sepultus solus in agro suo, vt Epiphanius scribit.*

AGGAEVS PROPHETA.

AGGAEVS *prophetiæ munere, iussu Dei, admodum adolescens functus est anno se-*

cundo Darij Histapis, primùm apud Zorobabelem Salathielis filium, & Iesum Iosedeci filium sacerdotem, deinde apud sacerdotes. Eius prophetiæ causa fuit eiusmodi. Cùm Cyri regis iussu anno primo populus Iudaicus Hierusalem reductus, ædificandi tẽpli Dei causa, diceret, nondum venisse eius ædificandi tempus, Aggæus missus est à Deo, qui diceret Zorobabeli duci, & Iesu Iosedeci filio, populum hoc falsum dicere, nondum venisse tempus domus Dei ædificandæ, cùm venisset, ob eámque causam prætermissa structura, quæ magna copia seuissent, perexiguum fructum tulissent, retenta pluuia. Itaque diligenter opus instituerent, atque absoluerent. Hanc Aggæi, aut Dei potius, orationem duo illi approbarunt, & illorum opera populus omnis. Cúmque sexto mẽse eiusdem anni xxiiij die iam cœptum esset opus, rursum missus est ad duos illos, quos dixi, & ad reliquum populum, primùm, vt duos illos ad pergẽdum hortaretur, quòd ipsis opem ferret Deus: deinde nunciaret omnibus, templum illud nouum vetus superaturum esse gloria, propter aduentum Dei, qui immineret. Vicesimoquarto noni mensis die iterum missus est, qui diceret, confessione sacerdotũ extorta à simili & inductione, quæ in templo donaria Deo deferrent, ea illi minus grata & ac-

cepta esse: & tamen tam gratũ eidem esse opus iactorum iam fundamentorum templi, vt deinceps fruges aucturus esset. Eodẽ die rursum missus, prædixit, Zorobabelis nomine, Christi aduentum & gloriam. Aggæus hic, non solùm iussu Dei, Zorobabeli & Iesu sacerdoti, templi ædificandi venisse tempus nunciauit, verùm etiam cùm ei credidissent, eos in opere perficiendo iuuit, nec solùm vt opifex, sed etiam nouo genere canẽdi. Ibi enim primus omnium Allelu-ia cecinisse, cum Zacharia propheta dicitur, quod verbum hebraïcum idem quod, laudate Deum, declarat. Itaque Allelu-ia, hymnus & laus Aggæi Zachariæq; dicitur. Migrauit autem à vita ibidem, & ad sacerdotum sepulchra cum honore sepultus est.

ZACHARIAS PROPHETA.

ZACHARIAS *propheta, patrem habuit Barachiam Addonis filium. Is vaticinari cœpit eodem anno, quo Aggæus, id est secũdo Darij regis. sed octauo mense, cùm ille primo sexti mensis die cœpisset. Diutiùs autem, quàm ille vaticinatus est, & pluribus. Nam & quarto etiam Darij anno functus est prophetæ munere, & liber qui eius nomine inscriptus in sacro-*

sanctis habetur, multò plures versus cõplectitur. Principio libri, iussu Dei, populo Iudaico, qui iam reductus erat è Babylone, præcipit, vt ad eum reuertatur, quòd ita demum ipse ad eos reuersurus esset: ne ita viuant, vt eorum maiores, qui priorum prophetarum, ipsos à vita flagitiosa ad sanctam deducentium, præcepta semper contempsissent: ne mentiantur, sed, quod verum est, proximis suis dicant: verè atque amicè iudicent: ne malum animo proximis moliantur: ne iusiurandum falsum ament. hæc enim esse, quæ Deus odisset. Ieiunia etiam singula singulorum mensium, quarti, quinti, septimi, atque decimi, solennia voluit esse. Hæc si facerent, eos omnia quæ sererent esse percepturos cum fœnore & abundantia. Prædixit aduentum Christi Hierosolymã in asina, eiúsque proditionis precium. Ei ostẽdit Deus Iesum Iosedeci filium, sacerdotem magnum stantẽ coram angelo suo, Satanámque ad dextram stantem, vt ei aduersaretur. Quem cùm Deus obiurgasset, mutatione vestium condonata ei peccata esse significauit per angelum, eúmque iudicem futurum, si præceptis ipsius obtemperaret. Quarto Darij anno, quarto die mẽsis noni, id est Nouembris, quidam, in his Sarasar & Rogommelech, Hierosolymam miserãt, consultum sacerdotes ac prophetas, num flere

quinto mense deberent in posterum, & abstinere, vt iam superioribus tēporibus annísque multis fecißent. Deus autem Zachariam prophetico spiritu afflatum & permotum, iußit quærere à populo regionis, & sacerdotibus, num ipsi septuaginta annis, quibus exules fuissent, cùm seruarent ieiunium quinto & septimo mense, Deo ieiunassent: aut cùm caperēt cibum & biberēt, num eidem comedissent ac bibisent: his verbis declarans Deus sibi grata non fuisse eorum ieiunia, prandia atque cœnas, quòd cum benignitatis, misericordiæque operibus coniuncta non fuisent, quemadmodum eos admonuiset per superiores prophetas: eóque factum esse, vt in eos concitatus, in omnes ipsos regiones dispersisset. Multa etiam alia prædicit, quæ non sunt huius instituti. Idem & Iosedeco prædixit, vt ait Epiphanius, fore vt filium procrearet, qui Deo in templo sacerdos seruiret, & Salathieli, vt generaret Zorobabelem. Sunt, vt ait Hieronymus, qui volunt hunc esse Zachariam, quem Christus apud Matthæum inter templum & altare interfectum ese confirmat. Epiphanius autem hoc ad Zachariam Ioannis Baptistæ patrem refert in eius vita, húncque scribit senem admodum mortuum esse in Iudæa, sepultúmque ad Aggæum prophetam.

ESDRAS PROPHETA ET SCRIBA.

ESDRAS *propheta & scriba, ex tribu Leuina Saraia patre natus est. Is Artaxerxe rege Babylone, ut ipse ait, captiuus fuit, & tricesimo ferè anno post deletam Hierosolymam vaticinari cœpit. Mentionem in libro vaticinationis facit Malachiæ prophetæ, qui tamen reducto iam populo natus dicitur: Itaque hoc prophetico spiritu permotus prædixisse existimandus est. Sed quoniam vitam résque gestas Esdræ scribimus, ordo tẽporum in eis exponendis, quandiu licebit, nobis seruãdus est. Cyri quidem regis Persarum anno primo, quo septuaginta anni captiuitatis prædicti à Hieremia, expleti sunt, illius concessu, cum Zorobabele duce, & Iesu Iosedeci filio, sacerdote, ac cæteris qui eos sequi voluerãt, Hierosolymã, ædificandi templi causa, Esdras hic profectus est. Quandiu autem ibi fuerit, incertum est. Rediit enim Babylonem postea, septimóque Artaxerxis anno, inde Hierosolymã, illius cõcessu, cum multis reuersus est, ita vt cùm profecti essẽt Babylone primo die mensis primi, Hierosolymam primo quinti mensis die peruenerint. Quæ eius profectio vel reuersio, cur, et quẽadmodum eue-*

nerit, aut procurata sit, quoniã ad eius summam laudem pertinet, exponẽdum censui. Opus quidem templi Hierosolymitani, quod Cyri edicto cœptum, hostium Hierosolymitanorum odio & inuidia intermissum fuerat, Darij regis sexto anno, tertio mensis duodecimi die absolutum est. Anno autem septimo Artaxerxis Darij filij, cùm ipse benignitate Dei plurimum apud regem posset, cùm ob maximas virtutes, quibus erat præditus, tum quòd eum doctissimum legis Dei scribam sciret esse, petenti, vt Hierosolymã cum popularibus suis qui vellent, legis scribendæ explanandæque causa proficisceretur, non solùm concessit libentissimè, verùm etiam diploma ei dedit, ex quo, quàm apud illum gratiosus esset, facilè intelligi potest. Diplomatis autem illius exẽplum est eiusmodi. Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ doctissimo legis Dei cœli, Salutem. A me edictum factum est, vt tecum Hierosolymam proficiscatur qui volet, ex regno meo, de populo Israelitico, sacerdotibus, & Leuitis. A me enim de consilio & sententia septem consiliariorum meorum missus es, vt in Iudæa & Hierosolymis legẽ Dei tui, quam tenes, doceas & explanes, proponásque omnibus: ferásque aurum & argentum, quod ego cõsiliariique mei vltrò ac sponte obtulimus Deo Israe-

lis, cuius templum est Hierosolymis. Quòd si populus, qui est in regione, aurum & argētum dare voluerit, id omne tibi accipere per me licet, eóque emere vitulos, arietes, agnos, aliáque ad sacrificia necessaria, quæ in templo Dei tui offeras: ac si quid argenti aurive reliquū fuerit, tibi ac tuis, ex Dei vestri volūtate, quod placuerit faciatis. Vasa etiam, quæ tibi traduntur ad rem diuinam in templo Dei tui procurandam, ibi cura, vt præstò sint. Quòd si quid prætereà ibi desit, aut absit, id velim à præfectis meis, quos trans flumen fisco meo præposui, petas. Hoc enim eis edicto meo imperaui, ne fortè Deus tuus, & mihi succēseat, & liberis meis: itémque vt ij qui rem diuinā procurant, immunes omnino sint. Tibi quoque fas esto pro potestate statuere, ac dare iudices atque præfectos pro Dei tui sapientia, qua es præditus, qui ius dicant populo Dei tui. Eis autem, qui legi Dei tui non parebunt, neque huic edicto meo, ius tibi esto constituere pœnam siue exilij, siue capitis, siue carceris, siue mulctam dicere. Esdras hoc accepto diplomate, cùm regi coràm gratias egisset, Deo etiam per se gratias egit, quòd Regis animum ad honorādum honestādúmque templum suum flexisset, fecißétque pro sua in ipsum benignitate, vt apud Regem, consiliariósque eius ac prin-

cipes ea in re valuisset gratia. Ex hoc autem edicto, primo die mensis primi, anno septimo, rege ipso Artaxerxe, profectus Babylone Esdras, ingentem multitudinem popularium suorum, ad fluuiũ, qui in Ahauam flumen influit, conuocauit. Ibi triduum cum eis commoratus, cùm Leuitas in populo & sacerdotibus quæsitos non inuenisset, misit vndecim principes ac sapientes ad Eddo fratrésque eius, qui audita legatione eò cõuenerunt. Indicto autem omnibus ieiunio, ad Ahauam, vt precarentur Deum, vt sibi omnia in itinere prosperè euenire vellet, (neque ènim ausus erat ipse petere à Rege cohortem, aut equites qui omnes tutò deducerent, sed sibi ac suis præsidium Dei non defuturum dixerat) inde, duodecimo die, digressus est. Quod precatus erat cum cæteris à Deo, vt omnia sibi prosperè in via acciderent, id ita euenit, vt cùm quinti demum mensis die primo Hierosolymam peruenerint, tamen nihil mali senserint, neque hostiũ insidiis aut malis sint oppressi. Hierosolymam cùm venisset, quarto die, omnia in templo Dei, ex edicto Regis, perficienda curauit. Idem paulò pòst boni sapientisque ducis officio functus est. Contra Dei præceptũ, & legem, multi cum exteris coniugia contraxerant: quod cùm principes Esdræ narrassent, ipse discissa veste

& pallio, euulsisque pilis & capitis & barbæ, tristis ante templum sedebat: eóque in vultu & habitu permãsit, vsque ad sacrificium quod fiebat vesperi, cùm ad eum conuenissent omnes, qui Deum metuebant, & religiosè colebant, ob aliorum violationẽ & scelus. In sacro illo cùm surrexisset, flexis poplitibus, demisso vultu, passis manibus, professus est Deo, se pudore prohiberi, ne ad ipsum vultum attolleret, quòd scelera & maiorum, & populi qui tum esset, multitudine & grauitate infinita esset, eorúmq; causa iure eos deditos fuisse libidini nationum. Cùm hæc multáque alia Esdras Deo in precibus fateretur, conuenit ingẽs turba virorum, mulierum, puerorúmque flentium. In iis Sechenias vnus pro omnibus apud Esdram verba fecit, se atque cæteros omnes Dei legem violasse, & accepisse vxores alieni generis, sed tamen, si pœnitentiæ locus esset, se atq; illos fœdus cum Deo esse percussuros, quo promitterent se vxores cum liberis natis ex eis repudiaturos esse ex Dei consilio, & eorum qui eum religiosè colerent, vt legi Dei omnes parêrent. Itaque surgeret ipse, cuius esset de hoc toto negotio statuere. Cùm surrexisset, iureiurãdo adegit & obstrinxit sacerdotes ac Leuitas primos, omnémque Israelem, se ex Secheniæ verbis esse facturos. Cùm iureiurando con-

firmassent, nō antè cepit cibum, & bibit, quàm consensu omnium imperatum esset, vt intra triduum omnes tribus Iudainæ & Beniaminianæ Hierosolymam, vt statuerant principes & maiores natu, conuenirent, pœnáque esset, iis qui ad diem non venirent, facultatum priuatio, & ex cœtu populi Dei eiectio. Tertius dies incidit in vicesimū mensis noni, eiusdem anni, diem, quo, vt sancitum pœna fuerat, omnes conuenerunt Hierosolymam. Cùm sedißent omnes in area templi, Esdras surgens, exposuit eis tremētibus sceleris causa & nomine, quàm graue scelus admisißent, quòd vxores alieni generis accepißēt, sed tamen veniam à Deo, ita denique eos impetraturos esse, si vxores illas repudiarent, & à nationibus illis se disiungerent ac secernerent. Omnes magna voce ita se facturos dixerant, sed quoniam ingentem multitudinem esse scirēt, atque remillā nō esse vnius diei, præsertim cùm pluuia vrgeret, rogarunt eum, vt deligerentur principes, qui cū senibus, statis diebus, de iis, qui vocarentur, statuerent. Cùm hoc placuisset, eis dimißis, ipse cum delectis iudicibus primo decimi mensis die, sedere cœpit constitutis in locis, vt rem quærerent: eáque diligentia ab eis adhibita est, vt calendis primi mensis confectum sit negotium. Ita expiatis omnibus, se postea ad legem

Dei

Dei recitandam rogatu omnium contulit. Id factum est mense septimo, id est, Septembri, qui erat ferè totus apud Iudæos Dei religioni ac cultui, ob dies festos, dicatus. Igitur calendis eius mensis, cùm infinitus numerus virorum ac mulierum ex vrbibus ac vicis, vtriusque tribus, id est, Iudaicæ ac Beniaminiæ, Hierosolymam ad aream, quæ portæ aquarum adiuncta erat, conuenisset, Esdras omniũ rogatu, ex scripto legem Mosaicam, à prima luce ad meridiem stans, ex gradu ligneo, qui eius rei causa factus fuerat, facta audientia recitauit. Cùm lex ita clara voce, vt omnes exaudirẽt, ab eo recitaretur, omnes flebant. Quod intelligens Esdras, monuit eos, ne flerent, quòd dies ille Deo consecratus esset: itaque abirent, cibúmque caperent cum gaudio. Postero Die, principes familiarum vniuersi populi, sacerdotes ac Leuitæ, adeuntes ad eum, illum, vt sibi atque aliis verba legis interpretaretur, rogarunt. Quoniámque scriptum legerant, præcepisse Deum Moysi, vt Israeliticus populus die festo Tabernaculorum, qui septem dies complectebatur, contexeret sibi tentoria ex virgultis frondibúsque arborum, in quibus habitarent, iussu illius contexta sunt: ac tum denique quotidie ad septimum diem, ipse eis legis verba recitabat, & interpretabatur. Quo tempore di-

citur Psalmis Dauidis Inscriptiones, quas legimus, & quibus ad eum diem caruerant, addidisse. Dies autem festus Tabernaculorum, agebatur à decimoquinto Septembris die, ad secundum & vicesimum, octauúsque dies erat celeberrimus: quibus consumptis in recitanda, explanandáque, vt dixi, lege, quarto & vicesimo ieiuni, atque ciliciis amicti, opertíque puluere omnes conuenerunt, demisso vultu confitentes de peccatis, cum lachrymis, repudiatísque alieni generis vxoribus. Esdras multis verbis Deo & laudes tribuit, & egit gratias, & illius in populum suum beneficia exposuit, & maiorum atque eorum, qui tum erant, scelera commemorauit, quorum causa in populũ suum Deus semper animaduertisset, nec tamen pro eo ac potuisset, de eo sumpsisset supplicium: ad extremum eius cohortatione percusserunt fœdus cum Deo, quo se eius legem obseruaturos esse promiserũt, idque obsignarunt plurimi. Tricesimo anno post deletam, vt dixi, Hierosolymam, Babylone vaticinatus est, multáque vidit somnia, & visa illi obiecta sunt obscura, quæ Vriel angelus Dei explanauit, cùm eorum optaret & requireret interpretationem. His autem tot, támque præclaris rebus gestis, Hierosolymis excessit è vita.

MALACHIAS PROPHETA.



ALACHIAS propheta tribus Zabuloniæ. Is post reditum populi à Babylone natus est, postremúsque vaticinandi functus est munere. Præclaram honestámque vitam eum egisse à puero Epiphanius scribit, quódque populus illum vt pium & clementem coleret, ab eo appellatum esse Malachi, id est, angelum. Prædixit multa de Christi aduentu, & expiatione. Obiurgat acriter sacerdotes Iudæorum, quòd Deum honore nõ afficiant, hostiásque ei illo indignas immolent, quibus spretis, Gẽtium sacrificium Deo acceptum fore prædicit. Eum, cùm etiam tum iuuenis esset, mortuum esse, idem Epiphanius memoriæ prodidit.

Idibus Maij obiit.

LIBRI SANCTORVM

DEI PROPHETARVM

FINIS.

IOACHIMI PERIONII BENEDICTINI CORMOERIACENI, de vitis sanctarum mulierum veteris Testamenti, Liber.

Euæ primæ mulieris, & omnium parentis, vita.

EVA prima mulier & parens omnium, non, vt procreatio peruulgata hominum fert, patre & matre nata est, sed nouo miróq; modo, ex Adamo primo homine solo, cui postea nupsit, Dei procuratione duxit origině. Nam, cům Deus ex nihilo vi sua præpotěti principiò factis cœlo & terra, tăquam rerum seminario & cœlestium & terrenarum omnium, primóque die, quě Dominicum à Domini nostri resurrectione appellamus, luce creata: secundo, firmamento, quod cœlum appellatum est, cùm aquas, quæ subter firmamentum sitæ erant, ab iis quæ super illud erant secreuisset: tertio, terra & mari, cùm aquas quæ terram obruebant, vnum in locum contulisset: herbísque & arboribus omnium generum, quæ iussu eius subitò semen, fruges, fructúsq; protu-

lerunt: quarto, sole, luna, & stellis: quinto, piscibus atque auibus: sexto, primùm bestiis, deinde Adamo ex limo terræ, ad imaginem & similitudinem suam: cùm eum in paradisum hortúmque amœnissimum, eius excolēdi causa, introduxisset, neque ei adiutor similis & commodus, quo illum carere non æquum censebat, inueniretur, ob eámque causam faciendum decreuisset: fecit, vt ille graui somno opprimeretur, eóque dormiente, accepit costarum eius vnam, ex qua mulierem, quæ Eua appellata est ab Adamo, finxit. Eam Adamus, cùm ad illum Deus adduxisset, spiritus prophetici afflatu & permotione intelligens id quod factum fuerat, Euam dixit, os esse quod ex ossibus suis, ac carnem, quæ ex carne sua sumpta esset, ob eámque causam illam, vt interpretes dicunt, Viraginem vocatum iri, quòd sumpta esset ex viro. Atque hoc est nouum & mirum Euæ, quod dixi, genus originis. Deus ita fictis Adamo & Eua ad imaginem ac similitudinē suam, animi mentísque munere, Euam in horto amœnissimo, qui paradisus terrenus dicitur, & in quo Adamum iam, vt dixi, collocauerat, cum eo reliquit: voluítque ex omnium arborum fructu vtrunque victitare, præter quàm vnius, quæ arbor scientiæ boni & mali appellabatur, cuius fructu, vt

abstinerent, præcepit, morte pœna violati præcepti constituta. Hoc loco quàm fragile fuerit, ab exordio & initio suo genus hominum, facilè intelligi potest, quantáque iam tum in illud inuidia diabolus flagrare cœperit. Erat enim eis hoc præceptum facile obseruare, cùm in tanta arborum copia & abundantia, huius vnius vetitus esset fructus, præsertim tam graui supplicio, si violassent, cōstituto, nec vllas in animo & corpore sentirent illecebras voluptatis: & tamen diaboli inuidia sola, obliti & salutis suæ, & suorum, illud statim violauerunt. Nam diabolus serpētis specie & figura ad Euam veniens, cùm eā primùm rogasset, cur ipsi atq; viro Deus vetuisset, ne arboris sciētiæ boni ac mali fructu vescerentur, atque illa prudenter respondisset, sibi atque viro, cōcessu Dei, licere ex cæterarum arborum fructu edere, ex fructu autē illius, quam diceret, nō licere, ne morte mulctarētur, aut interirent: deinde hoc protulisset, eos nō esse morituros, Deum scire, quacunque hora comederent, fore, vt & eorum oculi aperirentur, & ipsi, vt Dij, bonum & malum scirent: hoc vno verbo, quo eis scientiam parem Dei scientiæ pollicebatur, illi facilè persuasit, vt hoc fructu contra Dei præceptum, morte etiam certa proposita, & animi, & corporis, vesceretur: nec sola ipsa ve-

sceretur, sed viro etiã persuaderet, vt vescere-tur, ne sola tanti boni, quod vtrique ille promitteret, fieret particeps. Quo quidem loco liberet deplorare generis hominum miserias, quæ ei hoc esu partæ sunt, si esset nostri instituti. Itaque iis tãtùm, quæ sunt huius loci propria, contenti esse debemus. Eua & Adamus, vt primùm fructum degustarunt, aliquas violati præcepti pœnas dederunt. Nam qui ad illud tempus nudi sine vllo pudore ex naturæ aspectu fuerãt, statim cõtextis ex foliis fici subligaculis, naturam operuerunt, & exaudita voce Dei in paradiso à meridie inambulantis, eius conspectum fugientes, inter arbores se abdiderunt. In quo mirari licet, eorum peccato inductam ignorationẽ, qui cùm tanta Dei rerúmque omnium scientia præditi essẽt, & ornati, tamen Deum ex hominum natura æstimabant, quasi ipse abditos ac delitescentes non videat, qui omniũ etiam animi consiliorum scrutator & contemplator est. Itaque multum eos fefellit opinio. Inuenit enim vtrunque, quem peccato vulneratũ, non, vt perderet, quærebat: sed, vt curaret, atque sanaret. Ac primùm quidem Adamum, qui, vt vir, cautior esse debuerat, aggreditur, & ex eo, vbi sit, quærit: non quòd quem in locum ille se abdidisset, ignoraret, sed vt respondendo eum haberet de pec-

cato confitentem. Deinde cùm respondisset, se, exaudita eius voce, timuisse, propterea quòd nudus esset, ob eámq; causam se occultasse: quæsissétque Deus, quisnam ipsi se nudum esse dixisset, nisi quòd ex fructu, quẽ vetuisset, comedisset: atque ille respondisset, non agnoscens culpã, sed in alterum conferens, mulierem, quam ipsi sociam dedisset, fructũ obtulisse, ex quo edisset: tum Euam rogat, cur id fecerit. Illa codẽ modo quo vir, in serpẽtem culpam conferens, se deceptam ab eo comedisse respõdet. Tũ Deus nõ, cur hoc fecerit serpens, quærit, sed primum vt totius mali auctorem cõdemnat: hoc ipso docens, quærendum semper esse mali & peccati auctorem, vt pœnâ primus, quippe qui principium eius sit & caput, ac sine quo malum omnino sequutum non fuisset, coërceatur. Pœnam statuit in serpentem, quòd eius specie, in fallenda captandáque Eua, diabolus vsus esset, id est, detestationem maiorem, quàm in quoduis aliud animans, & ingressum non pedum præsidio, sed pectoris, terræque deuorationem pro cibo. Supplicium aliud statuit in diabolum mali caput, æternas inter eum & mulierem, ac semen vtriusque, inimicitias: ita tamen vt Euæ semen, id est, Christus, eius caput obtereret. Euæ autẽ dixit Deus, fore vt supplicij causa eius conceptus

ac dolores multiplicaret, ipſaque cum dolore filios pareret, ac viri ſubeſſet poteſtati, qui ei dominaretur. In Adamum verò hanc tulit, pronunciauítque ſententiam. Quoniam vxori ſuadenti paruiſti, & ex fructu, quem vetueram, comediſti: & terra ex opere tuo execrationem ſumet, & tu ex ea per omne vitæ tuæ tēpus cum mœrore comedes, dum tibi vepres & carduos edet: & cum ſudore tibi ea parabis quæ ad vitam ſunt neceſſaria, quoad reuertare ad terram vnde ſumptus es. Priuata hæc Adami & Euæ ſupplicia, commune vtrique excepit. Contextis enim ex pellibus vtrique tunicis, amictos ex loco illo amœniſſimo, colendæ terræ cauſa, eiecit: ac ne eò redirēt, ante portā, Cherubim, qui viam illuc ferentem cuſtodiret, gladium micantem & verſatilem tenentem, locauit. Ita eiecti ex fœliciſsimo beatiſsimóque loco in hunc miſeriæ pleniſsimum, liberis operam dederūt, quàm mox incertum eſt, concepítque Eua ac peperit filium cui nomen Cain impoſuit, quòd diceret ſe hominem habuiſſe Dei benignitate. Alterum etiam Adamo peperit, cui nomen Abelis impoſuit. Hunc Cain inuidia incitatus occidit, quòd opera illius probari ac placere Deo cerneret, ſua verò diſplicere. Abel autem pecuariam colebat, opimóſque gregis ſui arietes Deo immola-

bat: Cain verò agriculturam sequebatur, nec Deo manipulos plenos offerebat. Cuius ex morte quantum doloris Eua ceperit, hinc intelligi potest, quòd cùm annos nata centum & triginta alium filium peperisset, memor etiam tum non sine dolore Abelis, eũ Seth appellauit, quòd Deus sibi aliud semen dedisset pro Abele, quem Cain interfecerat. Quanquã autem Deo tã grauiter, vt dixi, peccauit, tamen expulsa cũ viro, ex loco illo amœnißimo, in hunc miseriæ ac tristitiæ plenum locum, in quo Deus remedium salutis hominibus nunquam eripuit: eius munere ita vixit, vt partim illius cultu ac religione, partim præclara liberorum institutione & educatione, partim iustitia aduersus omnes seruanda, hinc ad cœlum tandem euolasse credatur.

Saræ Abrahami vxoris vita.

SARA *Thare Abrahami patre, ex altera vxore, vt nonnullis placet, vel Aram eiusdem Abrahami fratre, vt alij tradunt, nata est. Ea Abrahamo, cùm etiam tum Abram, id est, Pater excelsus, appellabatur, nupsit: Saraíque tũ etiam dicebatur, id est, Domina mea. Sara autem, id est, Domina, cur*

appellata sit, & Abram Abrahamus, id est, Pater multitudinis, siue multarum Gẽtium, dicemus idoneo loco. Ordinem enim temporum in scribenda illius vita, ne confusio perturbatióque rerum consequatur, seruabimus. Incolebãt quidem ipsa & vir eius Abrahamus, vrbẽ Chaldæorum Vram nomine, ex qua cùm migrare instituisset Thare Abrahami, vt dixi, pater, cum vtroque, & Lot Aram Abrahami patrui filio, id est, patruele, profectionem suscepit in regionem Chananæorum: cúmque Haran venisset, ibi cum eis habitauit. Eo autem ibi mortuo, cùm ducentesimum & quintum annũ ageret, Abrahamo annos nato quinque & septuaginta, per quietẽ & visum præcepit Deus, vt relicta patria, in regionem, quam illi mõstraret, proficisceretur. Sic enim fore, vt magnũ clarúmque eius nomen redderet, Gẽtésque eius causa & nomine, vt nostri loquuntur, benedicerentur. Abrahamum præcepto Dei parentem sequuta est Sara, séque ei non solùm comitem itineris, sed laborum quoque ac periculorum sociam præbuit. Obita magna ex parte Chananæorum regione, fame coacti in AEgyptum secedebant, cùmque ad eius fines peruenissẽt, rogauit aut monuit Saram vir suus, vt se ipsius sororem esse diceret, ne si AEgyptij vxorem esse cognouissẽt, forma

illius capti, eum ipsius causa, vt ea liberè potirentur, interficerent. Hoc cùm illi pollicita esset se esse dicturam, AEgypti fines ingrediuntur, AEgyptij animaduersa eius præstanti forma, statim cucurrerũt Regi nunciatũ, venisse egregia forma fœminam. Quo nũcio lætus Rex, primùm eam cum Abrahamo & Lot in Regiam introduci, deinde, ea retẽta, ibi in proximo illos habitare iußit, cùm intellexisset, qui essent, & vnde, & quò proficiscerẽtur, sed maximè cùm ex ipso illam eius sororem esse comperisset. Ita seruata viro fide, non solùm eum à mortis discrimine liberauit, id quod vnũ ille optabat, verùm etiam in causa fuit, vt humanè à Rege, qui eam vxorem accipere instituerat, haberetur, & ab eo beneficia acciperet. Oues enim, boues, asinos, seruos, famulas, asinas, & camelos ei dedit. Sed neque diu illa fuit in Regia Pharaonis, neque ei nupsit. Eius enim causa, id est, quòd eam Pharao rapuisset, Deus eum maximis malis, Regiámque illius affecit, quo maló coactus, cùm in quiete illi, vxorem Abrahami esse enunciasset, subitò accersitum illum acerbè obiurgauit, quòd illam sororem suam, quæ vxor esset, dixisset esse, redditáque illi Sara, deducẽdos illos, cum bonis omnibus, commisit suis. Illi reuersi eodem, vnde profecti fuerant in AEgyptum, in Cha-

nanæorum regione habitarunt, cùm Lot aliam delegisset. Deus nec ita multò pòst cum Abrahamo fœdus fecit, promisitque se daturum eius semini quicquid inter fluuiũ AEgypti & Euphratem sitũ esset. Quod cùm ille Saræ exposuisset, ipsa quæ sterilem se videbat, eum rogauit, vt Agar ancillam suam AEgyptiam, vxorem duceret, si fortè ex ea susciperet liberos. Duxit eam illius consensu & rogatu, decimo anno post quàm in regione Chananæorum habitare cœpissent. Ea ex Abrahamo grauidata, contempserat dominam: quod ipsa molestè ferens, questa est apud virum de iniuria, quòd cùm ei ancillam suam vxorem dedisset, illa tamen quæ se concepisse cognosceret, dominam suam contemneret. Itaque optabat, sibi dari Deum eius controuersiæ iudicem vel arbitrum. Abrahamus, ne illi maioris doloris causam daret, ea in re, quæ cõtra ius erat, hoc tantùm respondit, ei per se licere quod vellet statuere in ancillam, in quam imperium haberet. In quo, vtriusque in alterum fides & submissio mutua perspici potest: Saræ, quæ sine concessu viri nihil in ancillam ab officio discedẽtem voluerit statuere: Abrahami, qui dominæ in seruam, quam concessu illius in matrimonio habebat, ius violare noluerit. Sara ergo, quæ ius suum in ancillã saluum intelligeret, con-

ſenſu viri, in eam malè ac ſeuerè conſulebat, cùm illa, fugâ irã Dominæ, atque adeò verbera vitanda cenſuit. Eam cùm inueniſſet angelus fugientem, quæſita cognitáque fugæ cauſa, iuſsit redire ad Dominam, & erga illam ſe ſubmiſsè gerere. Quod cùm feciſset, placidiore & æquiore, quàm anteà, vſa eſt. Poſt vrbes Sodomorum & Gomorrhæorum de cœlo tactas & deletas, Abrahamus cum vxore in fines Geraræ, ex patria, habitãdi cauſa, profectus erat. Ibi Saram non vxorem priuatim & publicè appellabat, ſed ſororem. Quod cùm Abimelech Rex Geraræ auditione accepiſſet, eam rapuit. Antè quàm cum ea conſuetudinem haberet, Deus inquiete, mortẽ ei, mulieris quam viro rapuerat, cauſa, minatus eſt, quæ ſequeretur quamprimùm, niſi eam viro ſuo redderet. Cùm ille non malo animo, ſed ignarum & imprudentem ſe id feciſſe dixiſſet, quòd Abrahamus illam ſororem ſuam eſſe confirmaret, Sara Abrahamum fratrem: hoc ſe ſcire dixit Deus, ob eámque cauſam feciſſe ne peccaret. Nocte eadem ſurgens ſtatim Abimelech, ſuis omnibus hæc narrauit omnia, quibus vehementer perterriti ſunt: Abrahamóque, cùm eũ obiurgaſſet, reddita vxore, vtrunque cum muneribus dimiſit, facta, vbicunque vellent, habitandi poteſtate. Saræ autem præter-

ea dixit, mile argenteos Abrahamo dedisse, qui essent testes omnibus illius pudoris, eam monēs, vt quocunque perrexißet, se deprehensam esse meminisset. Sara erat, iam vt dixi, sterilis, tantúmque ætate processerat, vt ei fieri muliebria desineret, cùm Deus eo ipso die, quo eum Abrahamus, specie trium viatorū siue hospitum, exceperat, ei promisit fore, vt illa conciperet ac pareret filium. Ipsa autem hoc audiens, post ostium tabernaculi, clàm riserat, quasi hoc fieri nō posset, quòd & ipsa anus esset, & vir ferè centum annos natus esset. Ob eámque causam Deus, cui nihil occultū est, nihil incognitū, ab Abrahamo quæsierat, cur illa risisset, dicens secum in animo, anum párere non posse, quasi Deo aliquid esset difficile: ipsaq; timore perterrita egrediēs, se risisse negauerat, cùm Deus ipse eam refellit. Risum hunc eius, & verba, plerique ad illius diffidentiam referunt: sed qui ea admirationis esse dicet, non aberrabit. Ipsa quidem certè exemplo mulieribus esse potest, quas se erga viros gerere debeant, quemadmodum etiam Petrus Apostolus monet. Abrahamum enim virum, Dominum suum appellabat. Quod non solùm verbo, sed re etiam, exequebatur, ei in iis quæ virtuti consentanea sunt, obtemperās. Exemplum vnum proferam, ex quo de cæteris

licebit iudicare. Abrahamo Deus, vt paulò antè docui, specie trium peregrinorum se ostendit in conualle Mambræ sedenti meridie ante ostium tabernaculi sui. Cùm rogatu illius, se velle cibum capere dixisset, nõ ancillis, quas multas habebat, sed Saræ huic, vxori, præcepit vt panẽ, quem ei apponeret, faceret. Ipsa officium tam sordidum non detrectauit, se vxorem esse dicẽs, ancillásque nominãs, quibus eiusmodi negotium mandaret, non sibi, quæ ancilla non esset, sed vltrò ac sponte, & libenter munus impositum est executa. Ex quo intelligi par est, Abrahamum, qui virtute hospitalitatis excelluit, Sarã vxorem semper eius in colẽda illa habuisse in simili re sociam & participem. Cõstituto à Deo tempore, concepit, peperítque filium, cui Isaac nomen imposuit, cum summa & sua & omnium admiratione: Erat enim nonaginta annos nata, & Abrahamus ferè centum. Eidem Deus Ecclesiæ Gentium, testamẽtorúmque duorum mysterium enunciauit. Nam cùm Ismaelem Agar ancillæ filium, cum Isaac filio suo ludentem vidisset, atque adeò eum exagitantẽ, questáq; esset apud virum, egißétque cum eo, vt Ismaelem cum matre eiiceret: ille autem hæc verba eius grauiter tulißet, quòd Agar vxorem duxisset illius concessu, ex qua Ismaelem suscepisset:

Deus

Deus illum monuit, ne durum & asperum putaret, quod illa dixisset, quin ei illa in re obtemperaret, propterea quòd ex Isaac, semen, id est Christus, ei nasceretur. Itaque iussu Dei, vtrunque domo expulit. Hæc cùm gessisset, aliáque præclara permulta, centesimo vicesimo septimo ætatis anno, Sara in ciuitate Arbee, quæ Hebron dicebatur, excessit è vita. Eius mortis nũcio accepto Abrahamus venit, eámque luxit, ac sepeliuit in specu duplici, agri quem & antrum ab Hethæis quadringentis siclis, eius rei causa, post officium funeris emit, in qua etiam sepultus est.

Rebeccæ vxoris Isaac vita.

REBECCA *parentem habuit Bathuelem (neque enim matris nomen inuenio) Nachor fratris Abrahami ex Melcha filium. Ea nata est in Mesopotamia, diuinitúsque Isaac Abrahami filio nupsit. Nam cùm Abrahamus in senectutem, annos natus ferè centum & quadraginta, compulsus, Isaac filium iam quadragesimũ annum agentẽ, vxorem ducere nollet regionis Chananæorũ, in qua iussu Dei habitabat: seruum maximum natu,*

quem rebus suis omnibus præposuerat, accersitum, posita manu subter femur suum, iureiurando obstrinxit, non accepturum vxorem regionis illius Isaac ipsius filio, sed profecturum in Mesopotamiam, vnde illuc venisset: confirmauitque dubitanti ac diffidenti, sperare se angelum Dei ducem itineris ei futurum, quo duce omnia vtrique ex animi sentētia Dei nutu succederēt. Seruus hac domini oratione confirmatus, sumptis decem camelis, armillis & inaure, aliisque omnibus, quæ necessaria erant viatori, in tam longo difficilique itinere, se in viam dedit. Iam oppido, in quo Nachor Abrahami frater sedem rerum suarum delegerat, appropinquauerat vesperi, quo tempore mulieres solitæ erant egredi hauriēdæ aquæ causa, ex fonte qui ibi erat, cùm ipse quasi diuino afflatu permotus rogauit Deū, vt Abrahamum dominum suum respiceret, faceretque, vt virgo à qua peteret aquā ex hydria, & sibi & iumentis suis, ea esset, quā vxorem domini sui filio præparasset. Nondum hæc secum in animo dicendi finem fecerat, cùm venit Rebecca hæc, cuius vitam scribimus, virgo honestissima facie, gestans humero hydriam: hausit aquā ex fonte. Seruus ab ea petiit aquam, & sibi & camelis, quam libenter dantem, tacitus contemplabatur, experiundi causa, num ea

esset, quæ domini sui filio præparata esset Dei benignitate. Quod quasi auguraretur, prolatis inaure & armillis, primùm rogauit, cuius esset filia, & num domi patris sibi liceret commorari: deinde cùm Bathuelis, Nachor fratris Abrahami, filiam se esse respondisset, ac locum domi patris sui ad diuersandum superesse, dedit ei & inaures & armillas. Illa eis acceptis, statim domum paternam rediit nunciatum, quæ audierat & viderat. Interim seruus Deo egit gratias, quòd tam benignè fecisset Abrahamo domino suo. Laban Rebeccæ frater, qui domi tum erat, cùm inaures & armillas in manibus sororis vidisset, audißétque omnia, quæ vir ille exposuisset, egressus, eum rogauit, vt, quod bonum, fœlix, faustúmque esset, ingrederetur: paratum enim ei esse, & camelis, locũ. Introductus, cùm stragulis camelorum detractis, eis paleæ ac fœnum à Laban præberentur, illíque apponeretur panis, negauit se quicquam capturum esse, nisi antè negotium, quod ipsi mandatum fuisset, ac cuius causa venisset, exponeret. Facta dicendi potestate, se seruum esse dicit Abrahami, qui valde locuples esset: eiúsque vxorẽ, Saram nomine, senem seni filiũ peperisse, cui nomen Isaac impositum fuisset, & cui pater sua dedisset omnia. Se adactum iurisiurandi religione, mis-

sum esse, vt vxorem illi eius filio, generis sui ac propinquitatis, quæreret. Cæteráque omnia, quæ paulò antè narraui, exposuit. Quæ omnia cùm Bathuel & Laban, à Deo profecta & procurata esse dixissent, cui repugnare nefas esset: Rebeccam ostendentes, eam illi perducẽdi ad Isaac fecere potestatem. Seruus consequutus id quod dominus volebat, supplex Deo egit gratias. Vasáque argentea & aurea Rebeccæ muneri dedit, fratríq; eius & matri munera obtulit. Tum vnà, summa cum voluptate epulati, cubitum omnes ierunt. Prima luce surgens seruus eos rogat, vt se dimittant: quod cùm illi denegarent, nisi ad decimũ diem, sibi abeundum quamprimùm dixit, quòd Deus prosperè sibi in via omnia euenire voluisset. Illi cùm hoc impetrare non possent, accersendam virginem censuerunt, & interrogandam, num cum illo vellet proficisci. Illa interrogata, etiam se ire velle respondit. Ita ei beneprecãtes, omniáque prosperè euenire in via optantes, dimiserunt eos. Cùm perducta fuisset, Isaac in matris suæ tabernaculum introductam, duxit vxorem, eámque tam vehementer amauit, vt dolorem lenierit, quã morte matris ceperat. Sterilis quidẽ etiam illa fuit, sed Isaac precibus adductus Deus, ei, vicesimo anno pòst, conceptum dedit. Duos autem simul

concepit, qui in aluo quaſi colluctabãtur. Quod cùm illa ſentiret, dicebat, ſi ſic futurum erat, nihil ſibi opus fuiſſe concipere. Itaque ignara myſterij, conſulendum ſibi Deum cenſuit. Deus reſpondit, duas gentes eſſe in eius vtero, duóſque populos ex illius aluo diuidendos, & populum à populo ſuperatum iri, maiorémque minoris ſeruum futurum. Quod de populo Iſraelitico & Gentium eſt intelligẽdum, ſiue de Eccleſia & Synagoga. Cùm tẽpus pariendi veniſſet, inuenti ſunt gemini: qui prior prodiit, rufus erat, totúſque, pellis inſtar, hirſutus, ex eóque Eſau ei impoſitum eſt nomen: poſterior ſtatim poſt illum egrediens, manu pedem fratris tenebat, ob eámque cauſam Iacob appellatus eſt. Cùm adoleuiſſent, Eſau venator egregius euaſit, agriculturæ dans operam. Iacob autem ſimplex vitæ genus ſequutus eſt, habitãs in tabernaculis. Eſau Iſaac patri charus erat, quòd ex eius venatione veſceretur. Itaque cùm ita confectus ſenio fuiſset, vt eius oculi cæcutirent, illum accerſitum monuit, vt quoniam ſenuiſſet, ignorarétque mortis aduentantis diem, ſumeret venabula ſua, & arcum, ac ſi quid prædæ caperet, conditum & paratum cibum, ſicuti cupere ſe ſciebat, apponeret, ex quo cùm ediſset, omnia ei læta & proſpera ante mortẽ precaretur. Hoc cùm Rebecca reſci-

uiſset, Iacob quem amabat, (ferè enim fit, vt ſi quos pater liberos præcipuè diligat, non eos mater, ſed alios amet) cùm iam Eſau venatũ iuiſſet, accerſit: cùm veniſſet, ei exponit quæ audiuerat: conſiliúmque dat, vt ex grege duos hœdos optimos deligat, quos cùm attuliſſet, pararet ipſa cibum, quo pater ipſius libenter veſceretur, quem edendum illi cùm appoſuiſſet, proſperè ipſi euenire optaret omnia. Iacob primùm, vt patrem verens, reſpondet, cùm Eſau frater, vt ipſa probè ſciret, hiſpidus & aſper eſſet, ipſe autẽ læuis, metuere ſe, ſi pater ipſum tractaret, atque agnoſceret, ne ſibi factas inſidias putans, non ipſi bene, ſed malè precaretur. Deinde cùm mater addidiſſet, ſi quid malè precaretur pater, id quò minus ſibi eueniret, non recuſare ſe, atque adeò optare: itaque tantùm parêret conſilio ſuo: abiit ille, attulit hœdos, ac matri dedit. Ipſa eſcam paratam ex ſenis palato & guſtatu, quem nouerat, cum pane, Iacob ad patrem perferendum tradit, cùm eum veſtibus Eſau induiſſet, hœdiniſque pellibus manus eius, collúmque texiſſet, vt illius ſpeciem aſperitate ipſa præferret. Ingreditur ille ita amictus, patrem vocat, ei quærenti, quis ſit, reſpondet ſe eſſe Eſau maiorem natu filium. Pater eum tractat: cùm tractaſset, vocem quidem & ſermonem Iacob eſſe

dicit, sed Esau manus. Neque hoc tātùm facit, sed quærit etiam, nū esset Esau filius suus: cúmque se esse respondisset, ei escam vt afferat, præcipit, qua capta ei bene diceret, siue bene precaretur. Cùm ei pater fausta omnia precatus esset, atque in iis fratres suos illius seruos esse voluisset, discessit. Vix autem absoluto patris sermone, Iacob egressus erat, cùm Esau intrans, patrem appellat: pater quis sit, rogat: cùm se Esau maiorem natu illius filium esse respōdisset, Isaac obstupescit, & supra fidem admirans, quærit, quísnam ille sit, qui paulò antè, per fraudem & per insidias, illius, vt nostri dicunt, benedictionem præripuisset. Vt breue faciam, ex hoc facto, Iacob tanta apud Esau inuidia flagrauit, vt de interficiēdo eo iam tum cogitare cœperit. Consilij illius tā nefarij certior facta Rebecca mater, Iacob filiū accersit, eique & illud exponit, & suadet, vt ad certum tempus, dum illius ira deferbuisset, & conquieuisset, ad Laban auunculum in Mesopotamiam fugeret, vnde eum postea, sedato fratris furore, reuocaret. Quod quò commodius fieret, viro suo confirmat se nolle viuere, si Iacob regionis ac loci illius vxorē acciperet. Itaque Isaac accersitum Iacob filiū, misit in Mesopotamiam Syriæ domum Bathuelis patris matris suæ, vt ibi ex filiabus eius duceret

vxorem, vetans ne ex Chananæis duceret. Patris præcepto parẽs Iacob, eò profectus est, duásque Laban, Rebeccæ matris fratris, duxit vxores, quẽadmodum in eius vita diximus, & mox in vtriusq; vxoris eius vita docebimus. Quandiu autem postea Rebecca vixerit, inuenire non potui: certè non est mãdatum diuinis literis.

Liæ vxoris Iacob vita.

LIA Laban, fratre Rebeccæ matris Iacob, patre nata est in Mesopotamia. Quod de ea scriptum inueni ferè cum Rachelis vita coniunctum est: sed tamen separatim, quæ sunt vtriusque propria, narrabo. Lia quidem maior erat natu Rachele sorore, ac de eius forma aliquid lippi oculi detraxerant. In Mesopotamia autem in môre positum erat, vt maiores natu filiæ priores nuberent, & vt quæque ætate antecedebat, ita collocaretur. Cuius moris ignarus Iacob, pro Rachele suppositam ea de causa Liam habuit, quod quẽadmodum acciderit, commemorandum est. Iacob quidẽ vitandi Esau fratris odij causa, cõsilio matris primùm, deinde patris præcepto, vt aliquam Laban filiam, qui Rebeccæ eius matris frater erat,

vxorem duceret, domum illius in Mesopotamiam profectus est. Ibi cùm triginta dies commoratus esset, Laban cognita causa itineris, eũ seruire sibi nolens sine mercede, ab eo quæsiuit, quam mercedem exigeret. Iacob, qui Rachelem formæ causa sibi dari mallebat, pro ea se in illius famulatu annos septem futurũ respondit. Laban accepit conditionẽ, malle se dicens illi tradere, quàm alteri. Confecto annorum septẽ curriculo, Iacob cum socero agit, vt sibi nuptui tradat filiam minorẽ, quemadmodum promiserat. Inuitat ille ad conuiuium nuptiarum amicos: vesperi cùm cœnati essent opiparè & lautè, vt illis tẽporibus, pro Rachele in tenebris supposita est Lia, quam cùm manè animaduertisset, fraudis ignarus, egit cum socero iniuriarum. Is autem nihil aliud causæ dixit, nisi quod paulò antè dictum est, non esse moris ibi minores natu filias ante maiores, nuptui tradere. Itaque expleto septem dierũ spacio cum Lia, se illi alteram quoque traditurum spopondit, dum modò pro ea septem aliis annis seruiret. Exacta hebdomada, Rachelem ille quidem accepit vxorem, accepta conditione: sed quoniam eam Liæ anteponebat, chariorẽque habebat, fœcũdam Liam Deus esse voluit, sterilem Rachelem. Quatuor enim liberos, Ruben, Simeonem, Leui, atque Iudam

intra paucos annos peperit, eísque hæc imposuit nomina ex causis, quas in partu cuiusque afferebat. Ruben enim, videns, siue videns filium, dicitur: eiúsque nominis impositi hanc afferebat causam, quòd Deus ipsius humilitatem respexisset. Simeon autem, audiens appellatur: eúmque ita vocauit, quòd audita esset à Deo. Leui, copulatus vocatur: quo eum appellauit nomine, quòd diceret fore, vt rursum cũ ipsa Iacob congrederetur & copularetur. Iudas verò, idẽ quod confeßio aut laudatio, efficit: & quia in eo pariendo se iam Deum laudaturam esse dixit, ipsi nomen hoc imposuit. Cùm hos quatuor peperisset, párere desiit. Die dicto nuptiis, ei pater Zelphan dederat. Eam, cùm se desiisse párere sentiret, exemplo sororis, quæ Balam ancillam suam Iacob viro vxorem dederat, ex qua filium Dan nomine suscepisset, illi vxorem dedit, quæ conceptum filium edidit, quem Lia Gad, quòd in eius partu, Feliciter, dixisset, vocauit. Ipsa quintum peperit postea, hac occasione. Ruben eius maximus natu filius, rus, cùm triticum meteretur, concesserat. Ibi mandragoras reperit, dedítque matri. Ea, cùm partem earum Rachel soror petiisset, denegauerat, expostulans cum ea, quasi non satis ei esset, quòd maritum ipsi præripuisset, nisi etiam mãdragoras filij auferret, cùm illa pe-

pigit concubitum viri cum ea noctis consequentis, pro mandragoris. Accepta conditione, viro Lia rem exposuit vesperi rure redeunti, qui cum ea congressus illa ipsa nocte, ipsam grauidam reliquit, statóque tẽpore ea filium peperit, quem appellauit Issachar, dicẽs, Deum sibi mercedem dedisse, quòd viro vxorem dedisset ancillam suam. Sextum prætereà peperit, manente etiam sterili Rachele, eúmque Zabulon nuncupauit, quòd diceret secum etiam vna habitaturum virum suum. Filiam quoq; peperit, Dinam nomine: de qua aliquid dicendum est, quod matres, in custodiẽda filiarum pudicitia, reddet cautiores. Iacob rediens cum vxoribus suis ac liberis, iussu Dei, ex Mesopotamia, in patriam suam, cùm Salem Sichimorũ vrbe transisset, aliquandiu ad oppidum habitauit. Interea Dina hæc Liæ filia, inscia matre, egressa, vt loci illius mulieres videret, rapta à Sichem Hemor filiò, vique oppressa est. Quæ si domi ipsa se continuisset, aut mater eam retinuisset (quãquam hoc ei vitio vertendum non puto) profectò integra ei sua pudicitia mansisset. Sed ad historiæ ordinem reuertamur. Liæ & sororis eius consensu, Iacob, cùm à Deo oraculum accepisset, in patriam ad Isaac patrem redire constituerat. In itinere traiecto vado Iaboc, eminus conspicatus Esau fra-

trem venietem, diuisis suis omnibus in tres turmas, Liam ac liberos eius in secundo ordine locauit. Peruenerũt tandẽ in regionem Chananæorum, ibiq; Lia mortua est, & sepulta in spelunca duplici, quæ est in agro Ephronis Hethæi, quẽ cum antro ipso, ab illo Abrahamus emerat.

Rachelis vxoris Iacob vita.

RACHEL *Laban, Rebeccæ vxoris Isaac fratrem, patrem habuit. Ea Iacob Isaac filio nupsit, ex eóque grauida duos liberos peperit, Ioseph, & Beniamin, illum in Mesopotamia, hunc haud procul ab oppido Bethleem, cùm Iacob relicta Mesopotamia, iussu Dei, in patriam reuerteretur, cuius partus difficultate & dolore mortua est. Sed melius est, sigillatim & ordine omnia, quæ de illa mandata sunt diuinis literis, exponere, quò facilius & planius res tota intelligatur. Iacob vetuerat Isaac pater, partim querelis impulsus Rebeccæ vxoris, partim diuino admonitu, ne vxorem loci, quem incolebat, id est, Chanaan, duceret: sed ad Laban auunculum suum profectus, in Mesopotamiam, aliquam illius filiam. Is præcepto patris obtemperans, cùm oppido in quo Laban*

habitabat, appropinquasset, de via fessus, ad puteum quendã constitit, ad quem opiliones greges suos aquatum solebãt ducere: sed nisi omnes greges conuenissent, saxum quod semper ori putei, aquatis ouibus, admouebatur, detrudi non solebat. Itaque iam eò tres greges ouium conuenerant, quorum pastores, qui alios expectabãt, cùm animaduertisset Iacob, propius accedens quæsiuit ex iis, vnde essent. Cùm respondissent, oppidi siue vici Haran, et rursum rogasset, nossént ne Laban, & num valeret, responderant & se illum nosse, & eum valere, cùm Rachelem gregem suum ducentem videntes, eam illi Laban filiam esse dicunt. Iacob hoc nuncio lætus, ad puteum accessit, detrusóque lapide ex ore, adaquauit eius gregem primùm, deinde eam osculatus cum clamore flere cœpit, indicauítque se Rebeccæ sororis illius patris esse filium. Rachel hoc etiam nuncio læta, properè domum rem iuit patri nunciatum. Laban cùm rem accepisset, ei prodiit obuiã, illúmque amplexus & osculatus, domum suam officiosè deduxit. Ibi cognita profectionis eius causa, quam exposui, respõdit Laban, illũ os suum esse, & carnem. Expletísque triginta diebus, ei dixit, quanquam propinquus ipsius erat, tamen non gratis eum fore in famulatu. Itaque eum iussit dicere, quid mercedis ac-

cipere vellet. Erant Laban filiæ duæ, maior natu Lia, quæ lippis erat oculis, ex eóq; deformior, & Rachel minor, sed honesta & elegãti facie. Eam alteri anteferens, septem annis pro illa se seruiturum esse promisit, qua cõditione accepta, exactis annis illis septẽ, egit cum Laban, vt filiam daret. Ille, constituto die nuptiis, inuitat amicos, die ipso vesperi in lecto non Rachel cubat, sed Lia pro ea supposita. Mane cùm eam lucis munere agnouisset, quâ cum iã, Rachelem esse putãs, concubuisset, partim erubuit, partim iratus, socerum grauiter obiurgauit, quòd se ita fefellisset. Laban nihil aliud causæ dixit, nisi non esse ibi in more positum, vt minores natu filiæ, ante maiores collocarentur. Quòd si hebdomada illa solenni transacta, se aliis septem annis seruiturum ac ministraturum esse promitteret, nuptui etiam traditum iri minorẽ, quam posceret. Spondet ilico, expletísque septem illis diebus solennibus, Rachelem ducit vxorem. Ea, quòd Liam præ illa cõtemneret Iacob, diu sterilis fuit, quod cùm molestè ipsa ferret, inuidere cœpit sorori, quæ iam quatuor pepererat filios. Itaque minaciter virum monuerat, nisi sibi liberos daret, fore, vt moreretur: cùm ille se negauit esse Deum, qui eam sterilem esse voluisset. Ipsa Balam ancillam, quam ei pater suus dederat, se ha-

bere dixit, qua ducta vxore, cum ea congrederetur, vt ex ea haberet filios. Bala ex concubitu Iacob concepit, peperítque filium, quem Rachel Dan appellauit, quòd ipsi Deus iudicaßet. Dan enim hebraïco sermone, iudicium, siue iudicãs dicitur. Nec verò ancillæ filio dolor, quem ex sterilitate capiebat maiorẽ, propter æmulam sororem, lenitus aut mitigatus est. Itaque Deũ, vt non iam ancillæ, sed sibi liberos daret, precabatur: & tantisper in eo officio fuit, quoad eam audiuit, dans illi filium, qui fratres sapientia & potentia longè multúmque superauit: Ioseph dico, qui à fratribus proditus & vẽditus, in AEgypto propter diuinandi artem, qua instructus fuit, secundum locum tenuit, plurimúmque duris aduersisque rebus cùm fratribus profuit, tum patri seni. Ei autem nomen illud, quod acceßionem declarat, imposuit, propterea quòd optaret vt sibi Deus alterum daret. Iacob cùm Ioseph ei Rachel peperisset, egerat cũ socero, vt sibi in patriam cum liberis, vxoribus, rebúsque omnibus, redeundi potestatem faceret. Ille qui agnosceret, ac fateretur, sibi eius causa prosperè euenisse, & amplificata esse omnia, dabat operam, vt eum retinere posset. Itaque ab eo quæsierat, quid mercedis exigeret, cùm ille nihil se petere respõdit, sed tantum vt quæ variorum colorum oues

párerent, ea pro mercede acciperet. Cùm Laban conditio placuisset, atque Iacob arte quadam fecisset, vt oues variorum colorum agnos ferè párerent, qua ratione locupletißimus euasit: tum ex eo Laban Iacob cœpit inuidere. Quod cùm ille animaduertisset, rem totam Liæ & Racheli exposuit, Deique præceptum de repetenda patria. Ita de earum consilio & sententia, absente socero, se dat in viam. Rachel autem deos patris clàm furata erat. Itaque Laban cùm domũ tertio die rediens, omnes abiisse, ac deos suos surreptos esse cognouisset, accitis fratribus, eos septẽ diebus persequutus est, atque in mõte Galaad assequutus, primùm cùm Iacob expostulauit, quòd clàm se absente ita discessisset, vt nõ licuisset filias et nepotes osculari, eísq; fausta omnia optare: deinde quòd idola sua furatus esset. Iacob se de clandestino discessu purgauit, quòd vereretur, ne si adfuisset, vi auferret filias suas: de furto, respondit, se quominus is apud quem inuenirentur dij eius, necaretur in conspectu fratrum, nõ recusare. Itaque ei scrutari licere. Neque enim à Rachele raptos sciebat. Laban facta potestate, primùm in Iacob & Liæ, ac vtriusque famulæ tentorium ingressus, scrutari cœpit: cùm ibi non inuenisset, intrauit in Rachelis tentorium: ipsa properè sub stramento cameli deos patris abdiderat,

derat, in quo ſedens ſcrutantem patrem, nec inuenientem, rogauit, ne moleſtè ferret, quòd ſibi ipſa, quæ muliebria pateretur, nō aſſurgeret. Sic re infecta diſceſsit. Rachel autē paulò pòſt, antè quàm in patriā ſuam eā Iacob perduxiſſet, in loco qui fert Bethleem cùm parturiret, dolore ipſo partus edidit ſpiritum. In dolore tamen prodeūtem filium, Benoni, id eſt, filium doloris mei, nūcupauit: cui Beniamin, id eſt, filiū dextræ, nomē impoſuit pater. Sepulta eſt autē eodem in loco.

Mariæ Moſis & Aaronis ſororis vita.

MARIA *Aaronis & Moſis ſoror, Amram & Iochabed parentibus tribus Leuinæ ſiue Leuiticæ nata eſt. Nam Amram pater eorum, Caath Leui filiū patrem habuit. Ea prophetis in diuinis libris appellatur, maiórque natu fuit Aarone & Moſe fratribus. Id quod ex principio libri, qui Exodus inſcriptus eſt, intelligere poſſumus. Ibi enim & Aaronem Moſe fratre maiorem tribus annis fuiſſe ſcriptum eſt, & ſororem Moſis, cùm tres mēſes natus à matre expoſitus fuit in flumine, ſtetiſſe procul euentum rei conſiderantem, & quæſiſſe ex Pharaonis filia, quæ infantis miſerebatur,*

num vellet pueri matrem, quæ illum educaret, accerseret: quæ quidem interrogatio maioris est filiæ, quàm tertium annum agētis. Sororem autem illā Mosis fuisse Mariam hanc, hinc sciri potest, quòd & hæc sola eius soror fuisse dicitur, & Iosephus illā fuisse scribit. Itaque quoniam hoc facinus ad eius laudem pertinet, pluribus exponendum censui. Mortuo Ioseph, qui secundum regem in AEgypto plurimum poterat, & Iacob patrem, fratrésque suos vndecim cū vxoribus & liberis, in AEgyptū ex regione Chananæorum, Dei nutu, habitandi causa, euocauerat, rex alius, qui Ioseph eiúsque in maiores suos reges atque populū beneficia ignoraret, ob eámque causam, populum Dei, qui iam tum Israeliticus à Iacob, qui Israel, iussu Dei, appellatus est, dicebatur, acerbè molestéque ferret augeri, veritus ne cum hostibus suis cōiungeretur: conuocauerat populum suum, eíque hæc cùm exposuisset, primùm oneribus grauissimis illi imponendis in opere quod instituerat, persuaserat facilè impediri posse tam magnum numerum: deinde cùm intellexisset, rem minus ex animi sui sententia procedere, sed hoc ipso magis Israelitarum numerum crescere, aliam rationem inire cœpit. Obstetricibus enim imperij sui præcepit, vt si mares Israeliticæ gentis mulieres parerent,

eos quamprimùm interficerent: sin fœminas, seruarent. Cùm verò obstetrices, quæ Deum metuerent, tã immane facinus detestatæ, Regi non parêrent, réque comperta, ipse cur imperata non facerent, rogasset, atque illæ officioso mendacio vsæ, Hebræorum mulieres sibi esse obstetrices, ac párere solitas antè quàm ipsæ venirẽt, respondissent: tum edictũ fecit æquè crudele, quo præcipiebat suis omnibus, vt mares omnes qui nascerentur, in flumen proiicerent, seruarent fœminas. Iochabed mater huius, vt dixi, in vtero Mosem gestans, stato tẽpore eum pepererat, tum cùm tam crudele edictũ promulgatum est. Ipsa autem, quæ quid ageret dubitaret, num proposita certa morte, filium materno amore impulsa contra edictum regium seruaret, an cõtra maternam charitatem viuum proiiceret in flumen, id est, interficeret: in hac tanta animi dubitatione, primò edictum negligit, abdito seruatóque filio, quem elegantem videbat: deinde expletis post natum illum tribus mensibus, mortem quæ impenderet verita, cùm diutiùs eum occultari posse diffideret, quin Rex comperiret, init rationem, qua & sibi parẽti edicto, & filio consuleret. Nam contexuit ex scirpis siue arculam siue caueam, in qua oblita pice & bitumine positum puerum exposuit in flumine, relicta hac

Maria eius sorore, quã monuerat, vt si quis eum fluitantem animaduertisset, ipsa sedulò & officiosè ex eo quæreret, nũ vellet, infantis matrem educandi causa euocaret. Maria tam pium matris mandatum curauit diligenter. Nã cùm paulò pòst Pharaonis filia, abluẽdi causa, cum comitibus suis descendisset in flumen, animaduersáque cauea illa misisset vnam è suis, quò illam afferret, atque in ea, cùm illam aperuisset, viso infante qui vagiebat, miserta illius, eum esse ex Hebræorum pueris dixisset: ipsa hæc audiens, illam rogauit, vellétne pueri matrem educandi causa accerseret. Cùm præcepisset, vt iret, dici nõ potest, quàm læta matri tam gratã, faustámque rem nunciatum profecta sit. Mater celeriter tam læta redit ad flumen, quàm tristis paulò antè iuerat & reuenerat. Eam rogat Regis filia, num illius pueri mater sit: verè mater sum, inquit. Eum ergo, inquit illa, pro meo educato, & mercedem à me feres. Illa filiũ maiore cum animi lætitia recipit, quàm peperisset. Cùm enim eum peperit, illum paulò pòst periturũ, vel certè se ipsam sciebat: cùm autem eum recepit, & se & illum saluos atque tutos fore videbat. Cuius gaudij Maria hæc, vt mœroris ac doloris fuerat, socia & particeps fuit. Præclarum etiam alterum eius facinus exponam. Morte eorũ qui

primi nati erãt apud AEgyptios, coactus Pharao, populum Dei, id est, Israeliticum, emiserat: sed paulò pòst molestè tulit illam eius liberationem. Itaque cõparato ingenti exercitu, eum insequi cœpit: quẽ cùm vidisset, mari rubro diuinitus in duas partes diuiso, per medium fugientem, sperans eadem via se eos consequuturum, ipse & se & exercitum in eandem viam dederat, persequens fugiẽtes: sed cùm iam dimidiam viæ per mare partem confecisset, Deo aquas reducente, submersus est. Hebræi autem cùm, traiecto mari, mortuos AEgyptios ad littus maris vidissent, Deo ac Mosi eius seruo crediderunt. At Moses, qui agnosceret illud Dei in se ac populum beneficium, laudare eum, illique gratias agere cœpit, pluribus magnificisque verbis, quæ cecinit cum viris. Maria verò hæc illius soror, sumpto in manum tympano, omnibus eam mulieribus sequentibus cum tympanis & choris, idem carmen prima, quasi viris respondens canebat, & cæteræ succinebãt. Anno pòst, mense Aprili, ad viij. Calend. Maij, ipsa, quæ tantum Mosi, vt modò exposui, tribuebat, eum cõtemnere cœpit: nec ipsa sola, sed, quod magis mirum videtur, Aaron quoque, propter vxorem eius AEthiopissam. Dicebant enim non per eum solùm, sed per se etiam loquutum Deum esse, hoc

ipso Dei præscriptioni obsistentes, qui Mosem omnibus præfecerat. Quod, vt illis temporibus necesse fuit, non negligendum censuit Deus, sed pœna coercendum, ne ij qui in imperio aliorum sunt, temerè murmurare aduersarique eis audeant. Non tamen in vtrunque animaduertit, sed in Mariam tantùm, elephantia eam inquinans. Nam cùm iratus tres ipsos, Mosem, Aaronem, & Mariam, conuenisset, eis præcipiens, vt ad tabernaculum fœderis venirēt soli, egressisque illis, vocasset Aaronem & Mariā, quibus tātùm inter eos et Mosem interesse dixit, vt si quis esset inter eos propheta, ei ipse in visione appareret, aut per quietem cum eo loqueretur: cum Mose autem, quem haberet seruum fidelissimum, coràm in os, eique se palàm ostenderet: itaque eos timore perterritos de illius potestate detrahere minimè debuisse: his verbis visus discessit, statimque in Maria elephantia apparuit. Sed non diu morbo illo afflictata est, sed tantùm septem diebus. Moses enim, qua erat humanitate & clementia præditus, Aaronis precibus adductus, ne sibi ac sorori scelus, quod imprudētes admisissent, deputaret, Deum, vt eam curaret, precatus est. Quæ cùm eius præcepto ex castris septem diebus exclusa & expulsa esset, incolumis reuocata est septimo. Ita eam Deus ad tem-

pus dare pœnas sceleris, maximè cùm eius illam atque fratrem pœniteret, quàm in perpetuum, maluit. Mortua est autem in solitudine Sin in Cades, anno quadragesimo post eductos Hebræos ex AEgypto, Martio mense, maior annis centũ viginti sex: quo etiam in loco sepulta est.

Deboræ prophetidis, siue vatis, vita.

DEBORA *Prophêtis, siue vates, vxor Lapidoth, Hebræis ius dixit, Aod Iudice mortuo: cuius rei causa ad eam, subter palmam, quæ eius nomine appellabatur, sita inter Rama & Bethel, in monte Ephraim, sedentem conueniebant, si quid inter eos intercessisset controuersiæ. Ea prophêtis ex eo dicitur, quòd ei Deus enunciauerit, liberatum iri Hebræos è potestate Iabin regis Chananæorũ, Barac duce, cui hoc Deus ipse per illam & prædixerat, & præceperat. Nam cùm Iudæi, Aod Iudice mortuo, Deo neglecto deos falsos colerent, eiúsque concessu ob eam causam in illius potestatem venissent: iam eos viginti annos vehementer oppresserat, cùm Dei fidem implorarũt, qui eos audiẽs, Deboræ huic negotium dedit, vt Barac accerseret, eiq; exponeret, hoc se illi præ-*

cipere, vt compararet decem milium armatorum exercitum ex tribu Nephthalina & Zabulonia, quem ad torrentem Cison educeret, quò ipse Sisaram Iabin regis exercitus ducem, cum nongentis falcatis curribus suis, & ingenti multitudine, quam secum haberet, perductū ei traditurus esset. Barac Abinoen filius, qui Lapidot etiam nōnullorum sententia dicebatur, Deboræ hoc Dei ad ipsum mandatum narrāti, responderat, se, si illa secum proficisceretur, profecturum esse: sin minus, non esse profecturum: cùm ipsa, vt vates, se quidē cum eo iturā prædixit, sed illi non tributum iri victoriā: fore enim vt Sisara mulieri traderetur, Iahel significans, vt mox docebimus. Cōtractis copiis Barac vnà cum Debora in montem Thabor profectus est, quod cùm Sisaræ nunciatum esset, mouit ad torrentem Cison: túmq; rursus Dei spiritu permota Debora, Barac eum diē esse dixit, quo Sisaram cum suis omnibus ipsi Deus, qui eius dux esset, traderet: itaque iam descenderet. Illo ex monte cum suis descendente, ita Deus Sisaram, eiúsque exercitum perterruit, vt exercitus dilapsus sit: quem persequutus Barac, ad vnū interfecit: ipse autem ex curru desiliens, pedibus fugerit. Fugiēti Iahel Haber Cinæi vxor ei prodiit obuiā, rogans eum, vt ad se veniret, neque timeret.

In tentorium illius ingressus, & opertus pallio, ei præcepit, vt staret ad ostium tabernaculi sui, & cùm aliquis præteriens quæsisset, nunquis ibi esset, non esse responderet. Illa autem cùm eum somno graui oppressum intelligeret, illum clauo tentorij malleo clàm & ex insidiis adacto per tempora interfecit. Barac ex bello Sisaram, vt ducem belli, magnis itineribus contentóque cursu sequebatur. Eum cùm Iahel ex tabernaculo suo animaduertisset, egressa obuiam, monuit, vt quem quæreret, videret. Ille cùm eum ita mortuum aspexisset, ad Deboram lætus hoc nunciatum quamprimùm se contulit, qui cōiuncti, non tam corporibus, quàm animis, Deo gratias egerunt, ordine canentes, ac narrãtes & prælij nouum genus, & victoriæ, nominatim expressis tum ducibus exercituum, tum tribubus, tum Iahel, summa cum & laude eorum qui vicerant, & eorum qui victi fuerant, dedecore ac vituperatione. Hortabatur enim ipsa primùm Iudæos omnes, qui vltrò ac sponte vitam suam periculis pro patria obiecissẽt, vt Deo gratias agerent: deinde reges ac principes, vt audirent, ac intelligerẽt, se esse quæ Deo caneret, laudémque tribueret Deo, quē Iudæi colerent: tum auersa ad eum oratione, eius laudes canebat, dicebátque, cùm ipse ex Seir exiret, transirétque per

regiones Edom, terræmotum factum esse, cœlumque ac nubes effudisse aquam: cùm montes omnes, tum Sinai fluxisse. Samgar filij Anath, & Iahel temporibus neminem ausum esse iter facere viis publicis, & qui iter faciebant, deuia itinera sequutos esse: in Iudæa defuisse viros fortes, dũ ipsa ibi exorta sit tãquam mater. Deum & noua bella delegisse, & diruisse portas hostium: cùm interea nec scutum nec hasta visa sint quadraginta Iudæorum milibus, se ex animo duces Iudæorum amasse. Rursus eadem repetens, hortatur eos, qui se vltrò in discrimen obtulissent, vt Deum laudent, & qui in equis fulgentibus sedent, & qui incedunt, vt loquantur. Tum pro suo iure & potestate præcipit, vt vbi sunt collium currus, hostiúmque exercitus deletus est, ibi Dei præclara facinora narrẽtur: hinc se ad laudandum Deum hortatur, & Barac ad capiendos captiuos suos. Deinceps laudes Dei, quas in hoc prælio consequutus est, canit, eásque cum viris fortibus communicat. Ait enim, populum, qui reliquus erat, seruatũ esse, ac Deum per viros strenuos dimicasse: eorum qui tribus Ephraiminæ erant, opera deleuisse in Amalec hostes: & secũdũ eos, illorũ q̃ui Beniaminæ erãt, fortitudine Amalecitas: ex Machir descendisse duces, & ex tribu Zabulonia, qui exercitum ad

bellum educerent: duces Iſſacharinæ tribus ſecum fuiſſe, & Barac ſequutos eſſe veſtigia, qui ſe maximis obieciſset periculis, cùm interim Rubenienſes Iordane diſiuncti nō adfuerunt: ocio torpentibus trans Iordanem Galadinis, & Danienſibus cum nauibus rem habentibus, Aſeriniſque littus maris incolētibus, Zabulonianos ac Nephthalinos vitam ſuam in Merome obieciſſe diſcrimini. Veniſſe in eos infeſtis animis reges, ac bellum geſsiſse: regéſque Chanaan pugnaſse in Tanach ad aquas Mageddo, & tamen nihil prædæ egiſse & abſtuliſſe. Ex cœlo aduerſus eos dimicatū eſse, ſtellas pugnaſse contra Siſaram manentes in ordine & curſu ſuo. Torrentem Ciſon cadauera eorū excepiſse: vngulas equorum decidiſse, fugiētibus magno impetu, & in præceps fortiſſimis hoſtium corruentibus. Tum vult præcepiſse angelum Dei, vt regioni Meroz eiúſque incolis omnes malè precarentur, quòd Deo eiúſque ſeruis auxilium non tuliſsent: hortatur omnes, vt laudent Iahel præter mulieres, quæ Siſaræ aquā petenti lac dediſſet, eúmque clauo per tempora trāsfixo occidiſſet. Extrema oratione optat, vt ſic pereāt omnes Dei hoſtes: qui autem eum amant, ſolis inſtar fulgeant. De eius autem morte ac ſepulchro, nihil inueni ſcriptum.

NOEMI VITA.

NOEMI vxor Elimelech. Ea cum viro ac duobus liberis fame coacta, cùm Iudices praeſſent, Bethleem Iudæ reliquit, vitandæque eius cauſa, in regionem Moabitarum profecta eſt. Ibi mortuo Elimelech, de illius conſilio liberi duo, Mahalon & Chelion, vxores Moabitanas duxerāt, quarum altera Orpha, altera Ruth vocabatur. Cùm autem liberis quoque amiſsis decennio poſtquàm eò migrauerāt, vbertatem quaſi poſtliminio rediiſſe in patriā Dei benignitate accepiſſet, conſtituit eò ſe recipere cum vtraque nuru ſua, iámque aliquantum itineris confecerant, cùm ipſa eas oſculata monuit, vt domum matris redirēt, optans illis fauſta omnia, atq; adeò rogans Deū, vt eas humanè haberet, ſicuti & ſe & viros mortuos, liberos ſuos, habuiſsēt, darétq; illis viros, quibuſcū ex virtute in pace viuerēt. Illæ autem, quæ ſocrus in ſe benignitatem, etiam mortuis viris ſine liberis, ſenſiſſent ac ſentirent tantam, vt matris amorem requirendum ſibi minimè putarent, cum clamore flere cœperant, eíque dicere, ſe cum illa in patriam ſuam profecturas eſſe: cùm ipſa rurſus monere cœpit, vt reuerte-

rentur: neque enim esse, cur secum venirent, præsertim cùm iam filios habitura non esset in vtero, ex quibus viros sperare possent: se enim iam senectute confectam esse, nec aptam coniugio: quòd si illa ipsa nocte concipere & párere posset filios, expectaréque vellent, dum illi ad pubertatis annos peruenissent: tamen eas antè anus futuras, quàm nuberent. Itaque ne hoc facerent, præsertim cùm eorum mœror & luctus ipsius dolorem augerent, liberorum suorum, virorum eorum, quos ipsis Deus ante tempus eripuisset, recordatione. Rursum illæ, quæ socrus ita obstinatum animum viderent, magna voce edita, flere cœperunt. Orpháque osculata illam discessit. At Ruth nullis nec precibus, nec monitis adduci potuit, vt abiret, sed eam officiosè sequebatur, cùm ipsa admonere cœpit, vt propinquam sequeretur, quæ ad populum suum, & ad deos suos rediret. Rogauit tum illa socrum, vt iam sibi ne aduersaretur, aut suaderet, vt se desereret & abiret. Se enim quocũque proficisceretur, profecturam esse, & vbicunque habitaret in posterum, esse habitaturam: populum eius, populum suum esse, & illius Deum, Deũ suum: quæ terra eam morientem exceptura esset, in ea se esse morituram, accepturámque sepulturæ locum. Se optare sibi mala omnia, si quid præter

mortem, ſe ab illa vnquam diſiungeret. Ex his Noemi intelligens ſe nihil proficere, ei iam obſiſtere deſtitit. Clariſsima hæc exempla prodita ſunt omnibus, mutuæ ſocrus & nurus charitatis, nullis etiam extãtibus liberis, viríſque mortuis: ex quo intelligi par eſt, maiorem extantibus illis omnibus & in illis futuram fuiſse, & in omnibus earum exemplo eſse oportere. Vt igitur ad propoſitum reuertar, Noemi, cùm nurui iam fruſtra ſe ſuaſuram intelligeret, deſtitit: profectáque eſt cum illa Bethleem. Quò ſimul atque peruenerunt, celeriter apud omnes fama aduentus earum percrebuit, dicebántque mulieres: Hæc eſt illa Noemi. Quibus ipſa vetabat, ne ſe Noemi, id eſt, pulchram, appellarent: ſed Mara, id eſt, amaram, propterea quòd amarore completa fuiſset à Deo, qui ipſam, quæ plena abiiſset, inanem reduxiſset. Redierant autem tum, cùm primùm hordea metebantur. Itaque Ruth ſibi ac ſocrui ſeni paranda, quæ ad victum pertinebãt, cenſebat, conceßúque illius ad agrum Booz locupletiſsimi hominis diuina prouidentia venit, vt ſpicas, ſi quas meſſores imprudentes, vt fit, reliquiſsent, colligeret. Booz autem cùm eò veniſset ad meſsores, intellexiſsétque ex eis, illam eſse Moabitidem, quæ Noemi, quam Elimelech eius propinquus duxiſset vxorem, comitem ſe

itineris præbuisset: eis præcepit, vt de industria spicas relinquerẽt: Ruth autẽ vetuit, ne ad alias segetes diuerteret. Ita factum est, vt multò plura collegerit quàm sperasset, quæ cùm socrui attulisset, ipsa admirata spicarum multitudinem, cùm quærendo cõperisset, Booz in eam humanum & benignum extitisse, optare cœpit ei à Deo fausta omnia euenire, qui eandem, qua in viuis vsus esset, in mortuis coleret, retinerétque benignitatem. Ei etiam indicauit, Booz ipsum iure propinquitatis ad se attinere, cùm illa dixisset, sibi ab illo præceptum esse, vt tandiu se cum ipsius messoribus cõiungeret, dum segetes omnes collectæ essent. Quæ eius verba ipsam impulerunt, vt illi suaderet aut præciperet, vt cũ Booz puellis semper se iũgeret. Collectis autẽ frugibus, acceperat Noemi, Booz certo die aream hordei constituisse purgare. Quod commodum futuris nuptiis intelligens, præcepit Ruth, vt eò se conferret vestibus elegantioribus amicta, clámque ad illum post captũ cibum accederet, qui ipsam admoniturus esset, quid agere deberet. Parentem Ruth socrus præceptis, Booz ad pedes suos sentiens, monet se quidem propinquum esse, sed quoniam ipso alter esset propinquior, postridie, si eam accipere nollet, se illam accepturum vxorem esse: datísque sex hordei modiis dimittit,

monens, videret ipsa, ne quis se eò venisse resciret. Noemi cùm hæc narrãtem nurum audisset, monet expectãdum esse, dum, quem res exitum habitura esset, viderẽt. Booz autem cùm Bethleem rediisset, sedit ad portã, animaduersoq́ue illo, quem se propinquiorem Ruth dixerat, accersiuit ac sessum recepit, adhibitisq́ue decem viris ex senioribus vrbis exposuit, Noemi quæ reuersa esset ex regione Moabitarum, partem agri Elimelech, vtriusque propinqui, velle vendere, quod ei illis præsentibus narrare voluisset, vt ipse, qui vnus esset propinquior, iure propinquitatis, si vellet, emeret. Ille se emere velle dixerat, cùm Booz eum monuit, ipsi, cùm emisset, ducẽdam esse Ruth vxorem, quæ demortui fuisset. Quæ Booz posterior oratio fecit, vt ille coram senibus, se de suo iure decedere diceret. Horum omnium testes & decẽ illos, & vniuersum populum se habere Booz dixerat, & emptionis, atque coniugij, cùm omnes, non solùm se testes esse clamarunt, verùm etiam precati sunt Deũ, vt Ruth eius vxori liberos daret, sicuti Racheli & Liæ dedisset. Ita ductam Ruth Booz amauit, ex eáque suscepit puerum, Obed nomine, qui Isai siue Iessæ Dauidis patrem procreauit. Huius rei factæ certiores mulieres, ad Noemi adeuntes, coram ei gratulabantur, Deúmque laudabant,

dabant, qui non passus esset eius familiam penitus deleri: sed ei dedisset generis propagatorem, qui eius senectuti præsidio esset. Ipsa porrò puerum præ gaudio in sinu suo reponens, nutricis ac gerulæ officio fungebatur.

Annæ matris Samuëlis vita.

ANNA *altera vxor Elcanæ Ephrathæi, tribus Leuiticæ, diu sterilis fuit. Quod cùm ei vxor altera, Phenenna nomine, vt probrum obiiceret, cùm semper, tum vel maximè quotannis stato tempore, quo Elcana vtrãque cum Phenennæ liberis in Silo, vbi tum arca Dei locata erat, venerationis religionísque causa ducebat: ipsa flebat, nec capiebat cibum. Itaque illam vir suus, cùm hoc cum maximo dolore (eã enim valde amabat) animaduerteret, cur fleret tristis, nec cibum caperet, semper rogabat. Sed tandem aliquando præterea, hoc eius consolãdi causa addidit, se ab illa pluris fieri oportere, quàm decem liberos. Ipsa tum his viri verbis aliquantum recreata, cùm cibum cepisset, sedẽte Heli sacerdote in sella ante postes tabernaculi, animo tristi cùm esset, cum lachrymis multis Deum precata est, voto nuncupato, si ipsam tristem famulam suam ille respexisset, nec ipsius*

oblitus esset, ipsique dedisset marē, fore, vt eum illi toto vitæ ipsius tempore consecraret, neque caput eius raderetur. Hæc autem secum in animo dicebat, nec vox eius penitus audiebatur. Itaque Heli, qui hoc ipso vinolentam eam existimaret, ab ea quærere cœperat, quousque ebria esset, ac monere eam, vt vinū, quo obruta esset, edormiret: cùm ipsa, ebriam se esse negauit, bibisseque vinum, aut quicquam eorum quæ ebrios facere solerent. Proinde ne de se famulam ipsius perinde, vt de liberis malorum existimaret: se enim magnitudine doloris ac mœroris coactam, ad illud tēpus verba fecisse. Aequior tum Heli factus, optauit, vt Deus ei, quod petierat, concederet. His ita gestis, rediit Anna cum viro suo domum, concepitque paulò pòst, ac peperit puerum, cui nomen Samuelis imposuit, quòd eum à Deo postulasset. Elcana autem quotannis ante ablactationis tempus in Silo solennem profectionem suscipiebat, immolandæ hostiæ gratia, eóque suos omnes ducebat, præter Annam, quæ vtebatur excusatione, quòd nondum ablactatus esset: quā ille non solùm accipiebat, verùm etiam Deum, vt promissum faceret, precabatur. Peracto verò ablactationis tempore, eum ipsa cum hostiis illuc portauit, atque Heli obtulit, indicās ei, se illam esse mulierem, quæ non ita pridem

in conspectu ipsius Deum rogasset, vt sibi puerum daret, quem dedisset, vt videbat. Itaque eum se Deo per omne vitæ ipsius tempus consecrare dixit: eique multis verbis egit gratias. Dicebat animum suum gaudio planè diuino gestire, Deique benignitate elatam esse gloriam suã: apertum esse iam os suum, quod anteà occlusum esset, propter obiectam sibi sterilitatem ab inimicis, quòd lætata esset accepto à Deo tam singulari beneficio. Non esse quemquam ita sanctum, vt sit Deus, neque alium præter eum verè esse, nec æquè fortem & potentem. Itaque ne iam multa magnificáque verba facerent ij, qui gloriarentur, & ea quæ anteà proferebant, ne ex illorum ore exirent: præsertim cùm Deus sciret omnia, etiam cogitationes. Arcũ enim fortium hominum superatũ esse, & imbecilles fortes esse factos. Eos qui satiati prius erant, locasse operas suas pro pane, & satiatos esse eos, qui fame enecti erant, dum ea quæ sterilis erat, peperisset plurimos, & quæ multos liberos habebat facta esset imbecillis. Deum vitam dare, & adimere: ad inferos demittere, atque inde reuocare. Eundem diuitias dare, & paupertatem: efferre, & affligere. Efferre ex puluere egentẽ, & ex stercore pauperem, vt sedeat cum principibus, soliúmque gloriæ plenum occupet: quan-

doquidem eius sunt vertices terræ, & in eis orbem locauit. Eum pedes bonorum seruaturum esse, malos autem mansuros esse in tenebris: neque enim quēquam hominum per se, víque sua, firmum futurum. Fore, vt Deū aduersarij ipsius metuant, tactíque de cælo intereant. Eum fines terræ iudicaturum, daturúmque imperium regi suo, & elaturum Christi sui gloriam. His verbis cùm Deum laudasset Anna, relicto Samuele, domum rediit. Quoniam autem in eius vita, quàm magnus clarúsque fuerit & iudex, & propheta, id quod ad matris laudem pertinet, longo sermone docui: non necesse putaui, hoc loco eadem dicere. Hoc autem exponendum existimaui, Annam matrem eius ipsi puero contexuisse cōfecisséque tunicam, quam quotannis in Silo afferebat, cùm solennis hostiæ causa eò statis diebus cum viro proficiscebatur. Heli autem ei bene precabatur, optabátque, vt Elcanæ Deus daret liberos pro Samuele, quem ei consecrasset. Hinc factum est, vt posteà Dei benignitate filios tres, duásque filias páreret.

Michol vxoris Dauidis vita.

MICHOL *Saulis primi regis Iudæorum filiam, Dauid iam rex à Deo creatus, & à*

Samuele consecratus, hac occasione, patris concessu & cōsensu, duxit vxorem. Saul, cùm Dauide, interfecti à se Goliæ gigātis caput Hierosolymam, quasi signum victoriæ, gestante, mulieres quæ ex cunctis regni vrbibus ipsi obuiam prodibant, choróśque agebant cum tympanis & sistris, præcinentes audiret, Percussit Saul mile, & Dauid decem milia: adeò acerbè molestéque tulit carmen illud earum, vt dixerit, nihil ei restare, nisi regnum, ex cóque die deinceps nō benè in eum animatus fuerit. Itaque cùm postridie Saulem malus Dei spiritus occupasset, atque in regia vaticinaretur, Dauide canente fidibus, vt ipsius malum leniret, lanceam iaculari cœpit, qua illum confoderet, ídque fecisset, nisi semel atque iterū, ictum loci mutatione vitasset. Et quoniam eum suspectum habebat, propterea quòd Deum cū illo esse, deserto se, videret, eum à se abegit, tribunúmq; mile militibus præfecit. Quo in munere cùm ita se gereret, vt & Deus cum ipso esset, & à cuncto populo amaretur, Saul qui hoc cerneret, sibi ab eo metuere cœpit. Itaque Merob filiā suam maiorem se ei nuptum daturum esse promisit, dummodo ipse virum se præstaret in Dei bellis, hoc ipso cōsilio suo Palæstinis illum interficiendum volens obiicere. Dauid autem, etsi submißè se gerēs, cùm indignum

se Regi, qui eius gener fieret, dixisset, cum spe filiæ accipiendæ, eius cõfirmatione adductus, ad bellum se contulerat, tamen eam cõstituto tempore non accepit, sed Hadriel Molathita, patris voluntate. Ita delusus falsusque spe sua, animum suum ad Michol minorem natu adiecit, eámque valdè amauit. Hoc Sauli, cùm ei nunciatum fuisset, placuit, misitque qui Dauidi hãc suam sententiam exponerent. Ille generis obscuritatem afferens, se tenuem, atque adeò inopem esse respõderat, cùm ex legatis hoc audiens rex, illis dedit negotium, vt Dauidi renunciarent, se non egere alia donatione ad futuras nuptias, nisi quinquaginta præputiis Palæstinorum, sperãs, si cum Palæstinis eius rei causa bellum gereret, fore, vt occideretur. Dauid tamen siue gnarus, siue ignarus tam scelesti Saulis consilij, accepta conditione paulò pòst eduxit milites suos, cæsisq; Palæstinis ducentis, eorum præputia ei attulit. Ita Michol filiam suam Rex Dauidi nuptũ dedit. Ea vicissim Dauidem amauit, quod re ipsa in certo mortis discrimine comprobauit. Nam cùm Saul eius pater, Dauidem virum, partim ob illius in eum amorem, ita suspectum haberet, vt quoad vixit, æternas inimicitias cum illo sibi gerendas cẽseret, statímq; daret negotium Ionathæ filio suo ac suis, vt eum interficerent, ac Ionathæ

verbis placatus, eum in regiam reuocasset, nec ita multò pòst malo spiritu furiisque agitatus, lancea confodere conatus esset, cuius ictu declinato, ille noctu fuga elapsus, domũ se recepisset, quò idem stipatores misit eadem nocte, qui arreptum prima luce interficerent: Michol hæc eius vxor, consilium & præceptum illud patris viro enuncians, auctor ei fuit, vt per fenestram se demitti pateretur. Cúmque stipatores illi domum ingressi, vbi esset Dauid, quærerent, ipsa ægrotare eum responderat, cùm illi reuersi hoc renunciatum, à Rege iterum missi sunt, qui illũ in lecto comprehensum, interficiẽdum ad ipsum perducerent. Michol dum nuncij eunt & redeunt, statuam in lecto viri locarat, pellibúsque caprinis eius caput obuoluerat, superiecto stragulo. Quem eius dolum patefactũ sibi, cùm Regi patri aperuissent, ille accitam filiam acerbè obiurgauit, quærens, cur se ita delusisset, inimicúmque suum passa esset elabi. Ipsa alia excusatione vsa non est, vt patris in se iram placaret, nisi Dauidem minatũ sibi esse mortem, si retinuisset. Eam posteà illi contra ius diuinum ademptam, inimicitiis impulsus, Phalti cuidam Laïs filio Gallimano tradidit, quã nõ ante ipsum mortuum recipere potuit. Quod quẽadmodum acciderit, exponendum est. Sic enim inuitam illam Dauidi

ereptam eſse à patre ſuo intelligemus, cùm, ſi non fuiſſet inuita Pſalti tradita, Dauidis regis iram metuens, nunquam ad eum quaſi poſtliminio redire voluiſset. Abner quidem Ner filius, dux Saulis exercitus fuit. Is interfecto domino, Iſboſeth eius filium annos natum quadraginta in Iſraele regem cōſtituit, quod regnum biennium occupauit, quo Dauid Iudæ tantùm regia poteſtate præfuit. Pellex autem fuerat Sauli Reſpha nomine, cum qua Abner cōgreſſus eſt: quod cùm Isboſeth reſciuiſset, illum obiurgauit. Abner, id acerbè ferens, reſpondit, niſi ipſe fuiſset, eum Iſraeli minimè præfuturum fuiſſe. Itaque ſe deinceps coniuncturum cum Dauide, eiúſque amicitiam eſſe initurum. Hoc ſuum conſilium Abner Dauidi ſignificauerat, ſed ille ei renunciauit, ne ſe viſeret, niſi Michol vxorem ſuam adduceret. Quod quò commodiùs faceret, miſit ad Isboſeth, qui cum eo agerent, vt illam remitteret. Ille ademptam Phatieli remiſit, qui eam cum lachrymis ſequutus eſt, quoad Abner ipſe qui eam ducebat, ei imperauit, vt rediret domū. Ex quo intelligi poteſt, id quod paulò antè dixi, Michol inuitam Phatieli traditam fuiſse, quæ tanta cum voluntate, flente etiam marito, reuerſa ſit. Ex ea autem liberos nullos Dauid ſuſcepit, ſupplicij cauſa, quòd eum ſaltantem nu-

dato corpore ante arcam Dei, cùm illã domum suam portandam curaret, spreuisset.

Abigail vxoris Dauidis vita.

ABIGAIL *prudentißima & honesta facie fœmina, primùm Nabad, qui genus à Caleb duxerat, deinde illo mortuo Dauidi nupsit. Quod quemadmodum euenerit, dicendum est. Nabad quidem solitudinem Maon incolebat, vir locuples, quippe qui ouium tria milia, & capras mile haberet. Is tondebat oues in Carmelo: quod cùm Dauid, qui tum vitans Saulis furorem in solitudinem Pharan se receperat, resciuisset, misit decem ad eum, qui primùm suo nomine illi salutem dicerent, optaréntque prospera & fausta omnia: deinde commemorarent sua in ipsius opiliones beneficia, quandiu in illa solitudine greges eius pauissent: postremò eum rogarent, vt ad se esculenta & poculẽta, quasi relaturus gratiã, mitteret. Quæ cùm decem illi exposuissent, Nabad contemnere cœpit Dauidem, illiúsque comites se ignorare dixit, & prætereà exortos esse seruos, qui dominorum conspectum fugerent. Itaque nec carnes pecorum quæ occidisset, tonsoribus suis, nec panem, nec vinum se dempturum esse, ac daturum iis, quos ignoraret.*

Dauid hæc illius verba cùm legati renunciaßet, ita molestè tulit, vt statim quadringentos gladiis accinctos, ducentis ad sarcinas relictis, in eum infestis animis eduxerit. Dum hæc gerũtur, Abigail hæc Nabal vxor, quæ facta esset certior à famulo suo, quæ extitissent officia Dauidis in ipsum & socios, in solitudine, cùm greges pascerent, quámque durum responsum vir suus legatis ea illi commemorantibus, résque ad victum pertinentes petẽtibus, dedisset, celeriter asinos sterni, et eos onerari quinque arietibus coctis, ducentis panibus, duobus vtribus vini, aliísque rebus ad victũ necessariis, iubet, atque pueros cum eis antecedere. Ipsa in asino sedens, sequebatur: iámque ad radicem montis peruenerat, cùm Dauid cum suis descendens ei factus obuiam, exprobrauit primùm sua in virũ illius beneficia, deinde optauit & sibi & suis mala omnia, si quid eorum quæ illius essent, reliqui faceret. Tum Abigail descendens ex asino proiecit se ad pedes Dauidis, rogans eum ne impetu animi ferretur in Nabal, qui se stultum consonans nomini suo præstitiset, ne sanguinem effunderet, neque iniurias suas vlcisceretur. Sic enim fore, vt & Deus ipsum seruaret, si qui in eum impetum facerent, & cùm ab ipso Rex Israelis constitutus esset, non caperet animo dolo-

rem ex recordatione effusi sanguinis sui, quæ non esset in culpa, cùm eius legatos nõ vidisset. Itaque acciperet munuscula, quæ libenti animo ipsa deferret, ac sui cùm rex esset, meminisset, seque bonis afficeret. Dauid audita eius oratione, tantùm abest, vt vel eius munera respuerit, vel eam & virum illius interfecerit, vt acceptis muneribus, gratias ei egerit, quòd prohibuisset, ne ipse cædem faceret, vlcisceretúrque iniurias suas. ita eam dimisit. Ipsa cùm domum rediisset, eo die hæc omnia viro non exposuit, quòd eum ebrium videret: prima autem luce, cùm ea illi narrasset, adeò acerbè tulit, vt emortuum sit eius cor vi doloris: decimóque die, Dei nutu mortuus est. Quod cùm Dauidi nunciatum fuisset, misit, qui eam ad se ducerent, vt vxorem duceret. Ipsa se indignam tanto honore & dicens, & sentiens, sed dignam quæ illius pueris pedes ablueret, in asina ad Dauidem cum quinque pedisequis venit. Ita ei Abigail paulò pòst nupsit, cùm iam Michol Phaltieli esset tradita. Ex ea Dauid in Hebron, vbi septem annis, ac sex mensibus regali potestate Iudæ præfuit, Cheleab, qui etiam Daniel dicitur, suscepit.

Bethsabee vxoris Dauidis vita.

BETHSABEE, *etsi turpi iniustáque de causa Dauidi nupsit, tamen in sanctis fœminis ha-*

benda eſt, præſertim cùm vita eius poſterior honeſtè iuſtéque acta, ſuperiorem culpā correxiſse videatur. Ego vtrunque narrare conſtitui, quò faciliùs res intelligatur. Igitur Bethſabee Eliā, ſiue Amiele, patre nata eſt. Ea eleganti forma erat, primúmque nuptum data eſt Vriæ Hethæi, deinde Dauidi, cùm iam Iſraeli atque Iudæ regia poteſtate præeſſet, hoc modo. Dauid in regia à pomeridiano ſomno inambulans, Bethſabee hanc, quam ignorabat, ſe abluentem domi ſuæ è regione viderat, eiúſque forma captus & illectus, miſit, qui primùm quænam eſſet, quærerēt, deinde eam adducerent, cùm renunciatum eßet, eam eſſe Bethſabee Eliam filiam, Vriæ Hethæi, qui tum in caſtris erat, vxorem. Cùm veniſset, cum ea concubuit, eóque concubitu cōcepit mulier: quod ipſa, cùm rediiſſet domum, ſentiens, regi ſignificauit, fortaßis ne re comperta, ex lege lapidibus obrueretur. Rex, ne ex ſe grauidata videretur, quamprimùm ex caſtris Vriam eius virum euocat, vt eum ad vxorē mitteret, atque ita conceptus filius illius eſſe diceretur. Sed contrà atque ſperabat, Deo ita rem procurante, accidit. Nam etſi cùm venißet, primùm cohortatione, deinde etiam iuſſu, miſſurum ſe illum ad vxorem ſperabat, tamen nunquam hoc ei, etiam de induſtria bene poto, perſuadere potuit. Affe-

rebat enim semper, nefas esse, nec licere sibi in lecto molli cubare, cùm illius exercitus humi iacêret. Itaque scelus scelere cumulat, Vriæ dat epistolam ad Ioab ducem exercitus perferẽdam, in qua scriptum erat, vt eum in loco locaret, in quo interficeretur ab hostibus. Eò interfecto, Bethsabee cùm nuncius mortis viri perlatus esset, eum luxit. Cùm eluxisset, accersiuit eam Dauid, & duxit vxorẽ. Expletis autem mensibus constitutis partui, filium peperit, qui septimo die, supplicij stupri causa, vt Deus per Nathan prophetam regi prædixerat, excessit è vita. Ex eius morte Bethsabee maximum animo cepit dolorem, quam rex consolatus est. Ea paulò pòst alterum peperit, Salomonem nomine, quo nemo vnquam homo sapientior fuit ad tempus, nemo prudentior. Dauid Bethsabee promiserat, hunc regia potestate secundum se esse præfuturũ. Itaq; cùm Adonias, eius ex Haggith vxore filius, palàm & publicè post mortẽ patris regnum se administraturũ dixisset, nec eum ille propterea obiurgasset: ipsa, auctore Nathan propheta, qui eam sequuturus, & sermonẽ quem instituisset absoluturus erat, ad regẽ senectute cõfectum adiens, ei hoc in mentem redegit, cuius tamen voluntati obsisteret Adonias ipso inscio, qui iam regnaret, mactatis bubus & arietibus, inuitatis

liberis regiis præter Salomonem. Quod ſi fieret, fore, vt ipſa & Salomon in obſcuris, infimæque conditionis hominibus haberentur. Itaque dum viueret, indicaret Iſraelitis omnibus, qui hoc ab illo expectarent, quem potiſsimùm vellet ſibi in regnum ſuccedere. Nondum finem dicendi fecerat, cùm Nathan, ſicuti pollicitus fuerat, adeſſe regi nunciatur. Introductus, quæſiuit ex eo, cùm iam Bethſabee ſeceſsiſſet, ne res ab eis compoſita videretur, num Adoniam vellet, poſt ſe, imperium tenere, ac ſedere in ſolio ſuo. Eum enim illo ipſo die boues & arietes immolaſſe, inuitaſséque omnes regios liberos, præter Salomonem, vniuerſóſque principes, præter ſe & Sadoc, atque Banaïam Ioïadæ filium. Num hæc omnia iuſſu eius facta eſsent, nec ipſi quis poſt ſe ad regni gubernacula ſeſſurus eſſet, indicaſſet? Dauid cùm hæc accepiſſet, Bethſabee accerſiri iubet. Ei rurſum iurauit, ſe id illo die perfecturum eſſe, quod iam de Salomonis imperio facturum eſſe iuraſſet. Itaque Nathan, Sadoc ſacerdoti & Banaïæ imperauit, vt adhibitis ſeruis ſuis Salomonem filium in mulam ſuam impoſitum in Gihon ducerent, ibíque eum Sadoc ſacerdos, & Nathan, regem vngerent ac cõſecrarent, & canente buccina prædicarẽt, Viuat rex Salomon. Hæc cùm geſta eſſent omnia, Ado-

nias certior factus, non modò de spe regni deiectus est, verùm etiam, spe salutis & vitæ penè amissa, ad aram quasi ad asylum cõfugit, eámque tenens, hoc optabat, vt Salomon ne se interficeret. Ille autẽ eum inde eductum dimisit domum suam, cùm dixisset iis, qui illum ad aram ea quæ commemoraui optare, nunciauerant, si ex virtute degeret, non moriturum esse, sin iniustè viueret, moriturum. Itaque cùm ille, mortuo iam patre rege, Bethsabee eius matrem rogasset, vt à rege filio impetraret, vt Abisag Sunamitidem acciperet vxorem, atque illa ad eum in solio sedentem veniens, cùm eam vt matrem ad dextram in solio sedere voluisset, hoc ab illo peteret, tantum abest, vt hoc impetrarit, cùm ei antè quàm rem exponeret, nefas esse dixisset, se quicquam denegare, vt iusserit eam illi etiam regnũ petere, iurauerítq; eũ illo ipso die esse moriturũ. Id quod iussu eius Banaias exequut⁹ est.

Saræ vxoris Tobiæ filij vita.

SARA *Raguele & Anna parentibus optimis nata est. Eam parentes vnam procreauerant, ob eámque causam charissimam habebant. Itaque spe propagandæ posteritatis ac generis sui, eam septem viris ordine nuptum de-*

derant, sed eos sigillatim dæmonium quoddam Asmodæus nomine, simulatque die nuptiis dicto concumbere cum illa conabantur, cum maximo & illius & parentum dolore, interfecit. Hũc eius dolorem auxit ancilla, quæ, cùm illam ob culpam suam obiurgaret, ei cædem virorum suorum septem ita obiecit, vt quæreret ex ea, num se, quemadmodum illos, interficere vellet. Ipsa his ancillæ verbis impulsa, conscendit superius cubiculum domus suæ, ibique triduum nihil cibi capiens, in precibus coniunctis cum lachrymis, consumpsit. Tertio die absolutis precibus, Deum laudauit, qui iratus, tamen misericordiæ recordaretur, afflictioniśq; die, peccatis eorũ qui se appellarent, & inuocarent, ignosceret. Itaque se ad eum confugere, aciémque mentis intendere: petere se, vt sibi probrum obiectum elueret, aut certè mortem inferret. Eum probè scire, nunquam se appetiuisse virum, animúmque suum semper seruasse incorruptum omni libidine: nũquam se adiunxisse ludentibus, neque iis, qui leuia & inania sequerentur, sociam se præbuisse. Viro non libidinis explendæ causa, sed metu eius ac religione ductã, se nuptum dari voluisse: atque aut se illis septem indignã, aut illos se fuisse, quòd fortassis alij viro se destinasset, vel reseruasset: neque enim esse in hominum potestate

potestate eius consilium. Hæc atque alia eiusdem generis dicentem audiuit Deus. Tobias enim pater, qui, consumptis facultatibus suis in pauperum vsum ac præsidium, Gabelo propinquo duris rebus decem talenta argenti, chirographo accepto, mutuò se dedisse recordaretur, Tobiæ filio rem indicauerat, præceperátque vt eò proficisceretur argenti repetendi causa, illéque paratum se esse dixerat, sed viam scire se, ac propinquum nosse, & qua ratione argentum repeteret, intelligere negauerat, cùm pater dato chirographo eum monuit, vt tantùm fidelem ducem itineris quæreret, cui mercedē daret. Egressus, vt quæreret, statim angelum Dei, Raphaelem nomine, inuenit, specie & figura adolescentis parati ad profectionem, qui se & viam scire in vrbem Medorum Rages, & Gabelum nosse rogatus respondit, perductúsque ad Tobiam patrem, filium eò promisit se saluum & incolumem & ducturum esse, & reducturum cum argento. Ne longè abeam, Tobias pater vtrique in via prosperè omnia optat euenire. Illi profecti, primo die vesperi ad Tigrim flumen peruenerant. Tobias autem cùm in flumen lauandi causa descendißet, grandis piscis ex profundo emergens absorbere eum conabatur, cùm ille, se ab illo inuadi, Azariam appellans, (sic enim se vocari

derant, ſed eos ſigillatim dæmonium quoddam Aſmodæus nomine, ſimulatque die nuptiis dicto concumbere cum illa conabantur, cum maximo & illius & parentum dolore, interfecit. Hūc eius dolorem auxit ancilla, quæ, cùm illam ob culpam ſuam obiurgaret, ei cædem virorum ſuorum ſeptem ita obiecit, vt quæreret ex ea, num ſe, quemadmodum illos, interficere vellet. Ipſa his ancillæ verbis impulſa, conſcendit ſuperius cubiculum domus ſuæ, ibíque triduum nihil cibi capiens, in precibus coniunctis cum lachrymis, conſumpſit. Tertio die abſolutis precibus, Deum laudauit, qui iratus, tamen miſericordiæ recordaretur, afflictioníſq; die, peccatis eorū qui ſe appellarent, & inuocarent, ignoſceret. Itaque ſe ad eum confugere, aciémque mentis intendere: petere ſe, vt ſibi probrum obiectum elueret, aut certè mortem inferret. Eum probè ſcire, nunquam ſe appetiuiſſe virum, animúmque ſuum ſemper ſeruaſſe incorruptum omni libidine: nūquam ſe adiunxiſſe ludentibus, neque iis, qui leuia & inania ſequerentur, ſociam ſe præbuiſſe. Viro non libidinis explendæ cauſa, ſed metu eius ac religione ductā, ſe nuptum dari voluiſſe: atque aut ſe illis ſeptem indignā, aut illos ſe fuiſſe, quòd fortaſſis alij viro ſe deſtinaſſet, vel reſeruaſſet: neque enim eſſe in hominum

poteſtate

potestate eius consilium. Hæc atque alia eiusdem generis dicentem audiuit Deus. Tobias enim pater, qui, consumptis facultatibus suis in pauperum vsum ac præsidium, Gabelo propinquo duris rebus decem talenta argenti, chirographo accepto, mutuò se dedisse recordaretur, Tobiæ filio rem indicauerat, præceperátque vt eò proficisceretur argenti repetendi causa, illéque paratum se esse dixerat, sed viam scire se, ac propinquum nosse, & qua ratione argentum repeteret, intelligere negauerat, cùm pater dato chirographo eum monuit, vt tantùm fidelem ducem itineris quæreret, cui mercedē daret. Egressus, vt quæreret, statim angelum Dei, Raphaelem nomine, inuenit, specie & figura adolescentis parati ad profectionem, qui se & viam scire in vrbem Medorum Rages, & Gabelum nosse rogatus respondit, perductúsque ad Tobiam patrem, filium eò promisit se saluum & incolumem & ducturum esse, & reducturum cum argento. Ne longè abeam, Tobias pater vtrique in via prosperè omnia optat euenire. Illi profecti, primo die vesperi ad Tigrim flumen peruenerant. Tobias autem cùm in flumen lauandi causa descendißet, grandis piscis ex profundo emergens absorbere eum conabatur, cùm ille, se ab illo inuadi, Azariam appellans, (sic enim se vocari

dixerat) clamauit. Angelus eum monet, vt branchiis arreptum, in terram extrahat: extractus cùm fuisset, vt exosset & exenteret, eiúsque & cor & fel & iecur sibi reseruet: eas enim particulas prodesse, adhibitas in remediis. Hoc cùm fecisset, quod reliquum erat, salsamento conditum est, eóque vsi sunt in via, dum ad vrbem Rages venirent. Tobias autem, angelum, vt sibi diceret, quis vsus esset earum particularum, quas reseruari iusserat, rogauerat, cùm ille indicauit, si cordis particulam prunis adhiberet, fumum eius profuturum esse contra dæmonium, ídque expulsurum siue ex viro, siue ex muliere: sic, vt nunquam postea accessurum esset ad eos: fel verò oculis adhibitum, curandæ albuginis vim habere. In via ab eo idem quæsierat, vbi noctu diuersarentur, eique ille responderat, ibi in proximo habitare Raguelem propinquum suum, eiusdem tribus cuius esset, ad quem rectè diuerterent: eique esse filiam vnam tantùm, cui Saræ nomen esset, quæ illi vxor ducenda esset, itaque illam peteret: cùm Tobias dixit, hoc se auditione accepisse, illam datam esse nuptũ septem viris, quos interfecisset dæmonium. Proinde timere se, ne idem sibi eueniret: quod si eueniret, ipse qui vnus esset parentibus, eis causam mortis afferret. Angelus eum vt se

audiat, monet: ſe enim indicaturum, quos ſolitus ſit malus genius vincere. In eos dixit, qui ita inirent coniugium, vt Deũ à ſe & à mente ſua abalienarent, libidiníque ita darent operã, vt equus ac mulus, in quibus mens non ineſset, nec ratio, dæmonium habere imperium & poteſtatem. Ipſum autem, cùm illam accepiſset, oportere triduo ſe ab ea continere, & tantùm precari Deum cum illa: ita enim fore vt prima nocte, incenſo piſcis iecore, dæmonium fugaretur: altera nocte, in ſanctorum Patriarcharum ſocietatem admitteretur: tertia, vt munus conſequeretur procreãdi liberos ſaluos & incolumes: qua tranſacta, tum denique virginem acciperet, timore, ac religione Dei ductus, non amore explendæ libidinis. Quod cùm facturum ſe promiſiſset Tobias, ingreſsi ſunt Raguelis domum. Raguel etſi eos ignorabat, tamen hilari vultu excepit. Cùm Tobiæ, propinqui ſui, filiũ eſse didiciſset, cum lachrymis eum oſculatus eſt, habitóque vltrò citróque variis de rebus ſermone, occidi arietem, & conuiuium apparari iuſsit. Cùm apparatis omnibus eos ad prandium inuitaret, tum Tobias negauit ſe ibi quicquam cibi antè capturum eſse, quàm ille ipſi filiam ſe nuptum daturum promitteret. Raguel, qui meminiſſet, quid ſeptem ſuperioribus contigiſset, veritus, ne

idem propinquo eueniret, nutabat, nec habebat, quid respõderet. Itaque Raphael confirmauit eum, monuítq; ne illi qui Deũ timeret ac coleret, filiam dubitaret nuptum dare. Alium enim eã, ob eam causam, nõ potuisse habere. Raguel cùm dixisset, iam sibi non esse dubium, quin Deus preces suas cum lachrymis audiuisset, atq; propterea se credere procuratum ab illo esse, vt illi ad se venirent, vt virgo alicui generis sui, ex lege Mosaica daretur, Tobiam hortatus est, ne eam sibi datum iri diffideret. Itaque acceptam filiæ dextram dextræ illius tradidit, optans, ac rogans, vt Deus Abrahami, Deus Isaac, & Deus Iacob eis adesset, eósque coniungeret, ac beneficiorum suorũ cumulum ad eos vellet accedere. Acceptáque charta, tabulas cõiugij conscripserunt. A cœna paratum est eis aliud cubiculum, introductáq; Sara flebat, quòd, ne idem Tobiæ accideret, quod prioribus, vehementer pertimesceret. Eam Anna mater iussit esse bono animo, orans, vt Deus illi gaudium afferret, pro molestia superiorum temporum. Ad eam posteà intromissus est Tobias, qui memor præcepti Raphaelis, iecoris particulam incẽdit, túmque demum angelus dæmonium comprehensum vinxit in AEgypti solitudine. Hinc Tobias virginem ex Raphaelis præscripto hortatus est,

vt surgerent, & illa ipsa nocte, atque sequenti, & tertia, Deum precarentur. Se enim atque illam tribus illis noctibus cõiungi cum Deo oportere: transacta autem tertia, in coniugio suo esse mansuros. Se nanque & ipsam natos esse probis parentibus, nec posse ita copulari, vt gẽtes quæ ignorarent Deum. Surgentes autem pariter, in commune precabantur Deum, vt se saluos & & incolumes seruaret. Sara verò priuatim, vt sui atque viri misereretur, seruarétque incolumes. Parentes autem virginis, ante lucem fossam parandam curauerant, vt in ea Tobiam, si idem ei quod aliis accidisset, sepelirent: sed cùm mane vtrũque saluum & incolumem esse comperissent, primùm Deo gratias egerunt, pro tanto in se beneficio, deinde fossam terrâ complendam curarunt: postremò instruxerunt lautissimum conuiuiũ, ad quod vicini inuitati & amici, eis gratulati sunt, Deóque egerũt gratias. Interim rogatu Tobiæ Raphael, adhibitis quatuor ex seruis Raguelis, duobúsque camelis, syngrapham ad Gabelum pertulit, acceptáque pecunia, eum ad nuptias domum Raguelis adduxit. Is cùm accumbentem mensæ Tobiam inuenisset, gestiens gaudio eum osculatus est cum lachrymis, illique & vxori optauit fausta & prospera omnia in coniugio. Rogabat generũ Raguel,

vt diutiùs secum maneret: quod cùm impetrare non posset, ne quid aduersi patri & matri accideret, Saram ei tradidit, dimidiámque partem omnium quæ habebat, atque ita vtrunque dimisit. Sara autem, septimo tantùm die post virum cum pueris & impedimẽtis venit: túmq; , vtriusque causa, parẽtes Tobiæ, propinquis atq; amicis inuitatis, septẽ diebus maxima cum lætitia conuiuium dederũt. Suscepit verò ex ea Tobias septem filios, quos vidit Tobias pater, qui vixit post receptum aspectum quadraginta duos annos. Parentibus autem mortuis ac sepultis, sicut pater iusserat, migrauit ad socerum & socrum, cum Sara vxore & liberis, quos saluos & incolumes inuenit in senectute, ad quam sanctè iustéque viuentes peruenerant. Ii cùm priores excessissent è vita, reliqua pars ad eum & Saram vxorem venit. Tobias quidem nouem & nonaginta annos agens, mortuus est: Sara autem quandiu vixerit, inuenire non potui.

Oldæ prophetidis vita.

OLDA *prophetis, vxor Sellum Thecuath filij, qui Hasram, vestium siue sacerdotaliũ, siue regiarum custodem, patrem habuit, semel tantùm, quantum ex diuinis libris intelligi po-*

teſt, vaticinandi munere functa eſt, atque id Ioſia optimo rege Iudæ. Anno enim octauodecimo imperij ſui (vnum autem & triginta annos regia poteſtate præfuit) cùm templum Dei Hieroſolymis ſarciendum, reſtituẽdúmque Saphan Eſellæ filio, & Maaſiam vrbis præfecto, atque Ioha Ioachaz filio, qui erat à commentariis, mandaſſet, atque ij efferrent pecuniam, quæ in templum illata fuerat: Helcias pontifex Saphan, qui ſcriba erat, expoſuit ſe in tẽplo librum legis Dei reperiſſe, qui per Moſem populo datus fuiſſet, eúmque illi tradidit. Saphan ſcriba cùm hoc regi nunciaſset, Rex, libro iuſſu ſuo recitato, diſcidit veſtem, præcepítque Helciæ pontifici, & Saphan ſcribæ, aliiſque tribus ex ſuis, vt irẽt precatum Deum pro ſe, atque vniuerſo populo, conſultúmque de iis, quæ volumen illud complecteretur. Deum enim in ſe, & illos, atque populum, vehementer concitatũ eſſe, propterea quòd maiores non ſeruaſſent, quæ liber ille profiteretur. Habitabat tum Hieroſolymis Olda hæc, in ſecunda vrbis parte, cui cùm illi hæc narraſſent omnia, ipſa reſpondens, iuſsit eis renunciare illi qui ipſos miſiſſet, Deum hoc dicere & cõfirmare, ſe vrbẽ Hieroſolyma eiúſque incolas oppreſſurum iis malis, quæ in eo libro ſcripta eſsent, quem regi Iudæ recitaſſent: eum enim furore in

locum illum ita concitatum esse, vt minimè sedaretur, quòd ipso deserto, diis peregrinis immolassent, vt eorum operibus ira excandesceret. Ei autem, à quo missi essent, Deum ipsum hoc significare dicerent: quòd verba legis audisset, eiúsque animus mollis ac tener factus esset, atque ipse in conspectu suo se summissè gessisset, iis auditis, quæ in locum illum, eiúsque incolas, scripta essent, atque ipsum veritus, & vestem lacerasset, & profudisset lachrymas, se ab ipso auditum esse sciret. Iam enim eum excessurum è vita esse, nec aspecturum mala illa omnia. Quæ cùm regi renũciassent, ipse conuocatis vniuersis senibus Iudæ atque vrbis, cum eis in templum ingressus est, recitauítque in conspectu omnium verba omnia illius voluminis, (Deuteronomium autem fuisse dicitur) pepigítque fœdus cum Deo, promisitq́ue se eius præceptis omnibus obtemperaturum, perfecturúmque omnia, quæ libro illo continerentur: nec tantùm ipse, verùm etiam omnes, qui aderant iurisiurandi religione obstrinxit, se eadem esse facturos. Ita Olda hæc prædixit excidium Hierosolymitanùm, quod paulò pòst, Ioacim & Sedechia regibus, euenit.

IVDITH VIDVÆ, SANctissimæ fœminæ, vita.

IVDITH *Merari, tribus Rubeninæ, filia, vxor autem Manassis eiusdem tribus, in oppido Bethulia, cuius ciuis erat, mortuo viro suo, locuplete homine, in summa contignatione domus suæ, precandi causa, secretum cubiculum sibi fecerat, in quo cum virginibus suis clausa manebat, amictáque cilicio ad renes, ieiunabat quotidie, præter quàm sabbatis, & noua luna, diebúsque festis Iudæorum. Ea, quæ & honestissima facie erat, & quod pluris faciẽdum est, religionem in Deum tantam cum eiusmodi forma coniunxerat, vt nemo de ea vnquam, nisi vt de sanctissima fœmina, loqueretur: cùm triennio & sex mensibus post viri mortem in tali proposito, susceptóque consilio permanens, audisset, Oziam tribus Simeoninæ hominem, qui præfectus erat siue princeps oppidi cum Charmi, vniuersi populi querelis ac penè conuiciis coactum, vt plebem tumultuantem in officio contineret, promisisse, nisi intra quintum diem Deus, quem colerent, auxilium mitteret, fore, vt oppidum dederetur Holoferni, qui missus à Nabuchodonosore rege*

Aßyriorum, anno eius imperij duodecimo, cum centum viginti peditum milibus, & equitum duodecim, obstructis fontibus, ex quibus Bethulini aquam hauriebant, postero die oppidum obsessurus erat: accersiuit Chabri & Charmi presbyteros siue senatores, eisque exposuit, iniquè egiße Oziam, qui populi tumultuantis querelis impulsus, ad quintum diem se oppidum Aßyriis promisisset dediturum, nisi Deus auxilium mitteret, quòd hoc ipso omnes, qui nulli essent, Dei potentiam tentare viderentur. Itaque factum illud eiusmodi esse, vt nō misericordiam eius commoueret, sed potiùs concitaret iracundiam, cùm ita eius commiserationi tempus constituissent arbitratu suo. Quoniam autem, vt ita dicam, patiens esset cleménsque Deus, qui non hominis instar minis moueretur, nec ira concitaretur, omnes eius sceleris pœniteret, profusisque lachrymis eum, & ipsa & illi rogarent, abiectis demisisque animis, vt pro humanitate clementiáque sua ipsos respiceret atque tueretur, vt quemadmodum superbia arrogantiáque hostium ipsorum animi fracti conturbatique erāt, sic abiectione & summißione suorū spirituum gloriarentur, qui non maiorum suorum scelera & flagitia imitarentur, à quibus, ipso vero Deo deserto & abiecto, peregrinis diis cultus

tributus esset ac veneratio, quam ob causam obiecti fuissent ab eo hostiũ gladiis, direptionibus, & probris atq; ignominiis, sed ignorarẽt alium Deum. Itaque se summißè gerentes expectarẽt ipsa & illi Dei consolationem & auxilium, qui afflicturus esset gentes, quæ in ipsos exorirentur, impetúmque facerent. Illos autem, qui presbyteri essent populi, & ex quibus animi omnium penderent, oportere sermone suo animos eorum labentes erigere & confirmare, vt meminissẽt maiores suos atque ipsorum probatos esse multis variísque modis, num verè Deum colerent: vt Abrahamum, qui multis calamitatibus rebúsque aduersis probatus, amicus Dei effectus esset: sic Isaac, sic Iacob, sic Mosem, & omnes qui Deo grati acceptique fuissent, in multas miserias incidisse: eos autem, qui pericula & approbationes non metu & reuerentia Dei excepissent, sed mollitia animi in eum murmurassẽt, & à profligatore deletos esse, & interiisse morsu serpentium. Quapropter, ne ipsa & illi vlciscerentur, aut acerbè ferrent ea, quæ ipsis accidissent: sed cogitantes, illa Dei flagra, quibus quasi serui corrigerentur, leuiora esse supplicia, quàm pro sceleribus suis, non internecionis causa, sed emendationis, euenisse crederẽt. Illi, cùm finem dicẽdi fecisset, veram esse eius orationem

dixerant ita, vt non haberent, quod possent improbare. Itaque rogabant, vt ipsa, quæ mulier sancta esset, Deúmque timeret ac coleret, pro se Deum precaretur. Ipsa tum eos hortata est, vt quemadmodum id quod dixisset, Dei esse intelligerẽt, sic quod facere cogitaret, num à Deo profectum esset, experirentur: ac si Dei esse cognouissent, orarent eum, vt stabiliret consilium suum. Monuit ergo eos, vt illa ipsa nocte starent ad portam, per quam cum ancilla sua egrederetur, Deúmque rogarent, vt sicuti polliciti essẽt, auxilium mitteret ad quintum diem: ipsi autem ne quærerẽt quid factura esset, dum eis ipsa nunciatum veniret, tantúmque omnes Deum pro ipsa comprecarentur. Illi cùm abiissent, orantes Deum, vt ei adesset, ipsa in cubiculũ, quod precandi causa parauerat, ingressa, cilicio ad renes præcincto, aspersóque capiti cinere, se proiecit, strauítque in faciem, Deúmque rogauit Simeonis progenitoris sui, vt qui ei præbuisset gladiũ, quo vlcisceretur stuprum oblatũ à Sichem Dinæ sorori suæ, dedissétque mulieres Sichemitarum, earúmque filias supplicij causa, capiendas & rapiendas, bonáque illorum diripienda seruis suis, qui ira incitati, & studio impulsi, ipsius honorem defendissent, sibi viduæ subueniret. Eum enim & illa excogitasse, & eis superio-

ra ac priora fecisse, & id factum esse quod voluisset: nãque vias eius paratas esse, eúmque iudicia sua conclusisse prouidentia. Itaque Aßyriorum castra illa ipsa hora aspicere vellet, sicuti illa AEgyptiorũ tum aspexisset, cùm curribus suis, equitatu, ac multitudine sua freti, cursu seruos ipsius illi quidem sequebãtur: sed quoniam eos aspexisset, tenebris cæcos se in mare submersissent, cùm aquas ipse retorsisset: idem etiam Assyriis eueniret, qui multitudine hominum, gladiorum, cõtorum, scutorum, iaculorũ, lancearúmque confisi gloriarentur, ignoraréntque ipsum esse Deum, qui post conditum orbem bella solus frangeret. Erigeret ipse brachium suum, sicut iam inde ab initio fecisset, víque sua vim illorum exhauriret ac reprimeret: concideret ira sua vis eorum, qui se iactarent sancta eius violaturos, diruturósque aram ipsius. Faceret idem, vt Holofernes gladio suo iugularetur, caperetúrque per ipsam laqueo oculorum suorũ, & labris siue verbis ipsius eum feriret. Daret sibi & in animo constantiam, vt eum eiúsque vires contemneret, & vires vt eundem deleret. Hoc enim ei laudi datum iri, si posterorum memoriæ proderetur, Holofernem deletũ esse manu fœminæ: præsertim cùm non in multitudine eius vis & potentia cerneretur, neque in equo-

rum viribus ipsius voluntas, neque ab initio superbi ei fuissent probati, sed eorum qui abiecto essent animo, semper gratæ preces fuissent. Ipse ergo, qui Deus cœlorum esset, cōditor aquarum, dominúsque rerum omnium, quæ conditæ fuissent, se indignam ancillam ipsius audiret, precantem, ac multa sibi pollicētem de ipsius misericordia. Veniret ei in mentem testamenti sui, suggereretq; verba ori ipsius, & in animo confirmaret consilium, vt domus eius in sanctimonia ipsius permaneret, omnésque gentes eum esse Deum, nec alium præter ipsum esse, cognoscerēt. Quæ cùm perorasset, quasi se à Deo auditam intelligeret, surgens accersiuit ancillam suam, descendénsque domum, detracto cilicio, detractísque vestibus lugubribus, corpus primùm abluit, perfudítque vnguento optimo, calamistratóque capillo, ac delibuto myrrha capite, induxit in pedes sandalia, in brachia brachialia & armillas, in aures inaures, in digitos annulos, omníque mundo muliebri se compsit: quinetiam Deus eam splendore quodam formáque tanta honestauit, propterea quòd non libidinis causa, sed fortitudinis hæc omnis ab illa assūpta esset compositio, vt omnium in se oculos conuerteret. Deinde datis ancillæ iis omnibus, quæ ex lege ad vitam necessaria erant, venit ad portam oppidi,

vbi Oziam presbyteróſque reperit, qui eius formam incredibilem mirati, illam egredi paſsi ſunt, cùm tantùm precati eſsent, vt Deus illam gratioſam faceret, atque omne conſilium, quod ſuſcepiſset, confirmaret ita, vt & ipſi laudi, & Hieroſolymis gloriæ cederet. Cùm cæteri qui aderant, ita euenire ſe velle dixiſsent, ipſa, ſubſequente pediſequa, egreſsa, prima luce in ſpeculatores Aſſyriorum incidit, cùm ex monte oppido proximo deſcenderet. Illi captam rogant, vnde veniat, & quo proficiſcatur. Ipſa Hebræam ſe eſſe reſpondet, ſéque propterea transfugiſſe quòd intellexiſset futurum, vt ciues ſui in eorum venirent poteſtatem, qui illos cõtemnentes, ſe ſponte ſua ipſis dedere noluiſsent, ſpe alicuius humanitatis. Se hac cauſa ductam, id conſilij cepiſſe, vt ad Holofernem tranſiret, eíque indicaret qua ratione, ſine vllius ſuorum ſanguine, eos ſe dedere cogeret. Speculatores audita hac eius oratione, cõtemplabantur eius formam, in eámque defixis oculis, cum ſtupore & admiratione maxima, primùm confirmauerunt, hoc ſibi perſuaderet, ſe non ſolùm illo conſilio ſibi ac vitæ ſuæ conſuluiſse, verùm etiam duci exercitus futuram gratiſsimam, atque ab eo inituram gratiam: deinde eam ad Holofernem in tabernaculum duxerunt, qui, vt primùm illam vidit,

eius amore captus est. Stipatores autem sui, ei dixerunt, non esse qui contemnere deberet Hebræos, qui tam formosas mulieres haberent, ne pro illis iurè ac meritò cum eis bellum gerere deberent. Ipsa proiiciens se ad pedes illius, eum venerata est, quam cùm iussu illius sui erexissent, primùm iussit eam bono animo esse, quippe cùm nemini vnquam nocuisset, qui Nabuchodonosori seruire voluisset. Quòd si ab illius popularibus contemptus non esset, nunquam se contra eos signum aut lanceam sublaturum fuisse: deinde, cur illis desertis ad se transisset, exponere. Iudith tum ita orsa est. Rogauit eum, vt verba sua benignè audiret, quæ si probaret, fore dicebat, vt Deus auxilium ferens, perfectam rem quam instituisset, daret. Testem enim esse Nabuchodonosorem regem orbis, testémque eius & vim, & potẽtiam, quam eò in illo integram esse vellet, vt eorum qui sceleribus se contaminarẽt, animos emendaret ac corrigeret, ipsius opera illi non modò homines seruire, verùm etiam feras bestias obtẽperare. Eius enim industriæ ac prudentiæ famam peruagatam esse ad omnes nationes, memoriæque posterorum proditum esse, ipsum vnum bonum ac potentem esse in toto illius imperio, eiúsque disciplinam in prouinciis omnibus prædicari. Neque hoc latere, quid ei

Achior

Achior dixiſset: neque ignorari, quid illi præcepiſſet. Conſtare enim Deum, quem coleret, ſceleribus ſic offenſum & concitatum fuiſse, vt per prophetas ſuos populo denunciauerit, fore, vt propter ſcelera ſua affligendus aliis nationibus dederetur. Qui quoniam ſcelerum ſuorum ſibi conſcij eſſent, ipſum ab illis metui: præterea fame ac ſiti ſic illos iam confectos eſse, vt non in viuis haberentur, ſed in mortuis: ob eámque cauſam inſtituiſſent pecora ſua interficere, vt ſanguine eorum ſitim ſuam reſtinguerent ac ſedarent. Poſtremò ea omnia, quæ nefas eſset tractari, conſtituiſse cõſumere. Itaque cùm hæc facerent omnia, non eſſe dubium, quin tradendi eſsent ad internecionem. Quæ cùm cognita haberet, ſe diſceßiſſe ab illis, mißámque à Deo illi nũciatum. Se enim etiam tũ, apud ipſum, Deum colere: quæ, ſi ei videretur, exitura eſſet eũ precatum, qui ſibi quando de illis ſumpturus eſſet ſupplicium, enunciaturus eſset: quod ipſa poſteà nunciatum veniret. Túmq; fore, vt ille per mediam Hieroſolymam, ab ipſa ductus, Hebræos omnes, quaſi oues ſine paſtore, ſubigeret ſub Nabuchodonoſoris imperium. Hæc enim ſibi prouidentia Dei enunciata eſse: quæ, quoniam Deus eis infenſus eſset, ipſi miſsa eſset nunciatum.

Placuit Holoferni, eiúsq; exercitui, hæc Iudith oratio: omnésque illius sapientiam adeò admirabantur, vt alij aliis dicerent, non esse mulierem in orbe simili forma & facultate dicendi præditam. Holofernes autem primùm ei respondit, bene factum esse à Deo, qui illam præmisisset, vt populum manibus suis traderet: quoniámque illud eius promissum, bonum faustúmque esset, si Deus ipsius id faceret, fore, vt & ipse eum coleret, & illa in regia Nabuchodonosoris plurimum posset, sic vt nomen eius in orbe terræ celebraretur. Deinde eam iussit, introire in locum, siue cellam, in qua thesaurum habebat reconditum, atque ibi manere. Præscripserat autem quid illi ex mensa sua quotidie apponeretur: sed cùm ipsa ei significasset, nihil sibi fas esse capere eorum quæ præscripsisset, ne quid sceleris admitteret, ex iis autem quæ attulisset, se capturam: atque ille quæsiuisset, cùm ea quæ attulisset consumpta essent, quid ipsi præberet: eadémque respondisset, se illa omnia consumpturam non esse antè, quàm ea quæ cogitaret, perficeret: eam arbitratu suo facere passus est. Cùm in tabernaculũ illud interius introduceretur, Holofernes ei petenti concesserat liberum egressum triduo, noctu, & ante lucem, precatio-

nis gratia: itaque noctibus ipsis in vallem Bethulinam exibat, seque ibi in fonte abluebat: rediens autem, in ascensu montis Deum, vt sibi dux esset ad liberandum populum suum, rogabat. Cùm redierat in tabernaculum, munda manebat, dum vesperi cibum caperet. Quarto die, Holofernes cum domesticis suis cœnabat, occasionémque se nactum putans explendæ cum Iudith libidinis, Bagoæ spadoni negotium dederat, vt ei persuaderet, vt cum ipso cœnaret. Ipsa cùm Holofernis volũtatem accepisset, indignam se respondit, quæ illius voluntati obsisteret. Itaque amicta ornatáque mundo muliebri, intrauit in illius tabernaculum. Ille autem coniectis in eam oculis, vehementer animo permotus est: eámque læto animo accumbere, ac iucundè bibere iussit, hoc ipso, quòd iniisset ab eo gratiam. Cùm respondisset, se sanè bibituram, quippe quæ maiorem gloriam eò die, quàm vnquam in vita esset consequuta: & ipsa comedit ac bibit, quæ ancilla parauerat: & Holofernes ob eam lætus, tantum vini bibit, quantum nunquam in cœna vna in vita hauserat. Vesperi, Holofernes primus cubitum iuit, domesticique eius se properè in tabernacula sua, quòd onusti essent vino, receperunt, &

Bagoas, occluso cubiculi ostio, abiit. Iudith sola in cubiculo obseruabat insidiarum cædisque tempus, dato negotio pedisequæ, vt staret extra, ante cubiculum, & obseruaret. Cúmque Holofernem alto somno oppressum animaduertisset, stans ante lectum, Deum cum lachrymis solo motu labrorum precabatur, vt se corroboraret, iuuarétque in ea re perficienda, quam instituisset, quòd eius præsidio illam se posse facere speraret, vt, sicut promisisset, Hierosolymam vrbem suam efferret. Quæ cùm dixisset, accessit ad columnam lecti, sicámque eius, quæ ad eam deligata pendebat, soluit, districtóque gladio, arrepto capillo, cùm rursus Deum, vt se corroboraret, precata esset, vno atque altero ictu ei præcidit caput. Paulò pòst egressa, caput ancillæ in pera condēdum dedit: túmque profectæ, tanquam, pro more, precandi causa, per castra & vallem subiectam, ad portam oppidi perueniunt. Ipsa eminus vigilibus magna voce, vt intelligerent, dixerat, vt actutùm aperirent: Deum enim secum esse, & cum ancilla, qui se fortem in Israele præstitisset. Vigiles cognita eius voce, presbyteros oppidi conuocarunt, omnésque ad vnum ei obuiam prodierunt cum facibus ardentibus. Ipsa cùm in æditum locum

ascendisset, indicto silentio, omnes hortatur, vt Deo laudem tribuant, qui non defuisset iis, qui in ipso spem collocarent, atque per ipsam ancillam suam perfecisset beneficium, quod Israelitis pollicitus fuisset, interfecißétque illa ipsa nocte hostem populi sui. Prolatúmque è pera caput ostendens omnibus, Holofernis ducis exercitus Assyriorum caput esse dicebat. Testem etiam Deum citabat pudicitiæ suæ. Omnes tum ei gratulari, eam laudare amplißimis verbis, sed maximè Ozias, qui eam mulieribus omnibus laudans anteponebat. Suasit autem Iudith populo, vt prima luce caput Holofernis ex muro suspenderent, armatíque facto impetu excurrerent foras. Sic enim fore, vt & speculatores cogerentur fugere ad ducem suum ad pugnam excitandum, & tribuni cùm eum in sanguine suo truncum inuenißent, timore perterriti se in fugam coniicerent. Ipsi ergo eos cùm fugere cognouissent, sine metu sequerentur, propterea quòd Deus illos pedibus ipsorum obtriturus & deleturus esset. Bethulini sequuti consilium quod Iudith dedisset, suspendunt caput, armatíque cum magno strepitu excurrunt. Quos cùm speculatores animaduertissent, cursu contenderunt ad tabernaculum Holofer-

nis. Ii verò qui iam in tabernaculo erant, antè cubiculi vestibulum perstrepentes, illius excitandi causa, de industria tumultuabantur. Nemo enim pulsare fores aut intrare audebat. Duces & tribuni tandem coacti venire, cubicularios imperabant, vt introirent, eúmque excitarent, nunciantes, Mures ex cauernis suis exisse, qui ipsos ausi essent ad prælium prouocare. Bagoas ingressus, non audebat propiùs accedere, quòd dominum cum Iudith consuetudinem habere ac dormire suspicaretur, sed ante cortinam stans, manibus strepitum edebat. Cúmque nullum motum iacentis aurium sensu acciperet, accedens propiùs, cortinam erexit, animaduersóque trunco corpore sine capite, exclamare cœpit cum lachrymis, & vestem discidere. Ingressus inde in Iudith tabernaculum, cùm eam minimè offendisset, excurrens foras, omnibus palàm & publicè dixit, Vnam Hebræam mulierem in domum Nabuchodonosoris regis dedecus intulisse: iacere enim Holofernis cadauer truncum sine capite. Hoc nuncio duces & tribuni exterriti, lacerarunt vestes suas, timoréque ac tremore consternati sunt. Ingens etiam in castris clamor excitatus est. Cúmque exercitus omnis causam tanti clamoris cædem Holo-

fernis accepisset, omnes mẽtis & consilij expertes, se alij aliò palantes coniecerunt in fugam, tanta cum trepidatione, vt nemo cum proximo verbum faceret, sed demisso vultu omnes relictis sociis summa cum festinatione, ex manibus Hebræorum, quos in se infestis animis venire audierant, conabantur elabi. Quod cùm illi cognouissent, eos, clangentes tubis, clamantésque, sequuti sunt. Et quoniam Assyrij palantes dispersíque fugiebant, Hebræi autem vno agmine eos persequebantur: omnes, quos assequi poterant, delebant. Itaque Ozias, hoc cùm intellexisset, misit qui in oppidis regionibúsque Israelis nunciarent. Quo accepto nuncio, delecti milites educti sunt ex cunctis vrbibus & regionibus, qui eos persequendi & interficiendi non antè finem fecerunt, quàm ad extremos fines suos peruenirent. Qui autem Bethuliæ remanserant, ingressi in castra Assyriorum, prædam & spolia, quæ illi fugientes reliquerant asportauerunt. Erat tum Hierosolymis pontifex Ioachim. Is accepto huius victoriæ nuncio, cum sacerdotibus Bethuliam, vidẽdæ Iudith causa, venit. Iudith eis obuiam prodiit, quam tam magnis laudibus ornarunt, vt eam & gloriam Hierosolymorum, & Israelis lætitiam, & po-

puli sui honorem esse prædicarent. Hanc verò victoriam Dei benignitate ab ea partam eße dicebant, quòd pudicè castéque viuens, virum, præter suum, semper ignorasset. Populus porrò, ne ingratus iurè ac meritò dici posset, quicquid auri, argenti, gemmarum, vestium fuerat Holofernis, reliquámque eius supellectilem Iudith dederunt. Ipsa illa omnia Hierosolymis Deo dedicauit, cùm ei maximas & laudes tribuißet, & egißet gratias pro tam magno per se in populum collato beneficio. Dies festus tantæ victoriæ actus est ab vniuerso populo, cum ipsa, tribus mensibus continuis, institutúmque est, vt quotãnis maxima cum lætitia omnium celebraretur. Vixit autem Iudith castè ac pudicè ad centesimum quintum annum, sepultáque est cum viro suo: mortuam luxit populus omnis diebus septem.

Ester Abihaïl filiæ vita.

ESTER *Abihäil patre, tribus Beniaminæ, nata est. Ea cum Mardochæo patruo, qui illam, patre ac matre mortuis, adoptauerat, Babylonem à Nabuchodonosore rege, cùm Iechoniam regem Iudæ ab-*

duxit, captiua ducta, posteà Artaxerxis regis Aßyriorum vxor fuit, hoc modo. Artaxerxes tertio anno imperij sui magnificum dabat conuiuium in vrbe Susan, regni sui capite, cunctis principibus ac ducibus Persidis ac Mediæ: eiúsque exẽplo, Vasthi regina fœminas clarißimas excipiebat conuiuio. Septimo conuiuij die, Artaxerxes cùm paulò hilarior esset, incaluißétque mero, septem spadonibus, qui ipsi ministrabant, præceperat, vt Vasthi, quæ forma excellebat, introducerent diademate redimitam, vt principes illi præstantem eius pulchritudinem cognoscerent, atque spectarent. Quod eius mandatum cùm illa contempsisset, iratus Rex, rogauit sententiam septem Sapientum, quorum de consilio omnia agebat, quid sibi faciendum esse censerent. In iis Mamuchan iram regis iustam esse dicebat, propterea quòd, si id in Vasthi ferret, futurum esset, vt omnes Persarum Medorúmque mulieres, illius exẽplo, virorum suorum imperia contemnerent. Itaque censebat, ei lege sanciendum esse, vt virorum in mulieres imperium valeret, regnúmque Vasthi adimendum eße, tradendúmque præstantiori. Quod consilium cùm regi probaretur, ac principibus qui aderant, seruíque illius quærendas virgines

in prouinciis præstanti forma dixissent, quæ cùm adductæ fuissent, Rex ex eis formosissimam deligeret, Artaxerxes rem maturari iussit. Itaque aliæ ex aliis prouinciis, ex mandato regis, præstantissima forma virgines, quotidie adducebantur: in his Ester, quæ producta in conspectum Artaxerxis, ab illo cæteris prælata & antepòsita est, ac diademate ornata septimo anno imperij sui. Mardochæus, illius (vt dixi) patruus, pro foribus regij cubiculi sedebat. Is cùm spadones duos regis, qui ianitores erant, in Artaxerxem coniurasse, eúmque interficere velle comperisset, hoc Ester reginæ indicauit, Ester autem regi: qui, habita de coniuratione quæstione, conuictos in crucem agi iussit, atque hoc totum in Annales referri. Quod Mardochæo causam, non salutis modò, verùm etiam maximi honoris, attulit. Nam cùm Aman, Amadathi filius, à rege ita elatus fuisset paulò pòst, vt & principes omnes ei concederent, & iussu illius eum etiam cæteri venerarentur, nec Mardochæus, seruis regis illum monētibus, hoc facere in animum induceret: atque Aman, qui non solùm hoc audisset, verùm etiam obseruasset, iracundia incitatus, non modò de illius morte, verùm etiam de totius gentis inter-

necione cogitare cœpisset, eóque rem iam deduxisset, vt rex, illius falsis accusationibus impulsus, literas de vniuersa Iudæorum gente, vbicunque reperiretur, delenda, diripiendisque eorum bonis, ad omnes prouincias scripserit, & antequam dies eius delendæ venisset, Mardochæus ei factus obuiam non assurrexisset, qua de causa, tanto in illum furore exarsit, vt ipse qui primus esset in regia, tamen nihil se esse, aut habere, quandiu videret Mardochæum, putare, diceret amicis, quorum de consilio, exatiandi animi causa, crucem ei parari iußit: tamen nec gens deleta est, & Aman ipse in crucem, quam Mardochæo erexerat, actus est, cùm anteà eum iussu regis in equo illius sedentem, atque ornatu regio amictum, & coronatum, per aream vrbis antecesßisset. Quod quemadmodum gestum sit, non alienum erit fusiùs, ac sigillatim exponere. Artaxerxes quidem, certis quibusdam causis ductus, Aman ita, vt dixi, extulerat, imperaueràtque seruis suis, qui in foribus palatij versabantur, vt ei genu inflecterent, illúmque more Persico venerarentur. Huic edicto Regis solus Mardochæus, qui se Iudæum esse iam dixerat, parêre, etiam à collegis admonitus obiurgatúsque, nolebat. Con-

temptum illi hoc interpretati, rem Aman nunciant, vt scirent, num permaneret in sententia: Aman, re non solùm ab aliis audita, verùm etiam per se comperta, acerbè tulit, tantáque in eum ira concitatus est, vt se iniuriam eiusmodi non vlturum existimaret, si illum solum affligeret ac malè perderet. Itaque Iudæos omnes ad vnum sibi delendos existimat. Adit ergo regem: ei narrat, dispersam esse per totum imperium suum gentem Iudæorum, quæ nouis legibus vteretur, ipsiúsque decreta contemneret. Hoc autem scire eum, non esse è re sua & regni, gentem illam pati insolescere licentia. Itaque si ei videretur, decerneret eam esse delendam: quod quò faciliùs ei persuaderet, decem milia talentorum argenti gazæ regiæ pensurum se esse promisit. Rex annulo ex digito suo detracto, & in illius digitum inducto, argentum quod polliceretur, illi manere voluit, dixítque fas ei esse, quid de gente Iudæorum vellet, statuere. Accitis scribis, res ad sortem relata est, quo in mense ac die Iudæorum interitus constitueretur. Erat tum decimus tertius Ianuarij dies, & iam duodecim annos rex obtinuerat regnum, sortéque incidit Decembris tertius decimus dies. Hoc quamprimùm Rex

per literas, quas annulo suo obsignauerat, imperauit præfectis, ac iudicibus omnium prouinciarum, ac primùm Susis tam crudele edictum propositum & affixum est, conuiuium Rege & Aman vnà celebrãtibus. Prior Mardochæus, cùm rem accepisset, discissa veste, cilicium sumpsit, cinerémque capiti aspersit, significandi doloris gratia. Ester regina posterior, à virginibus, quas ei rex attribuerat, intellexit: quæ, qualis esset, per nuncios ex ipso Mardochæo, cui ita amicto in palatium intrare non licebat, exquirit. Re, reíque causa exposita, ei suadet, vt Regem pro popularibus suis precetur. Eam enim, Dei prouidentia, ad regnum peruenisse, vt hoc faceret. Ipsa morem Persarum, ne quis, nisi antè virga porrecta accitus, ad regem adire audeat, opponit primùm: deinde eum monet, vt Susis Iudæos, qui tum essent, conuocet, hortetúrque, vt pro se Deum rogent, triduóque abstineant cibo & potu, quod etiam cum ancillis suis factura esset: ac tum denique ad Regem, etiam inuocata, certo mortis periculo proposito aditura. Mardochæus diligenter & officiosè mandatum eius curauit. Ipsa tertio die ornatu regio amicta, stabat in interiore vestibulo regiæ, quam Rex, eo ornatu

conspicatus, extento bacillo aureo (ei enim valde placuerat) acciuit. Ingressa cùm esset, eam rex rogauit, quídnam à se peteret: se enim illi dimidiam etiam regni partem, si peteret, daturum esse. Rogat eum, vt ipse & Aman postridie veniant ad conuiuium, quod eo die apparasset. Hoc facilè à rege impetrauit. In conuiuio illo rursus ab ea idem quæsiuerat, cùm ipsa iterum inuitat vtrunque in posterum diem ad conuiuium, in quo illi mentem suam aperiret. Eò die à conuiuio Aman lætus & alacer redibat domum: pro foribus palatij Mardochæo sedenti factus est obuiam, qui non modò ei non assurrexit, sed ne motus quidem est ex loco, in quo sedebat. Ille dißimulata ira, cùm peruenisset domum, Zaræ vxori, amicísque omnibus narrat, & enumerat omnes opes suas, multitudinem liberorum, gloriam qua à Rege præ cæteris principibus elatus fuerat, nouum denique honorem, quo à Regina affectus esset, cùm ipsum secundum adhibuerat conuiuio: sed dicebat quandiu Mardochæum videret, illa omnia se pro nihilo ducere. Illi auctores sunt, vt ei crucem paret, in quam agatur postridie, iussu regis, ipsius rogatu. Curat de eorum consilio & sententia parandam crucem quinquaginta cu-

bitorum magnitudine. Noctem illam Rex insomnem duxit, prolatisque Annalibus, leuandi animi causa, cùm legerentur, ventúmque esset ad eum locum, qui patefactæ à Mardochæo coniurationis spadonum in ipsum, quam paulò antè commemoraui, mentionem faciebat: quærere cœpit, quid pro hac fide honoris ac mercedis Mardochæus consequutus esset. Cùm serui nihil mercedis eum accepisse respondissent, atque ille rursus quæsisset, quisnam staret, in vestibulo, & illi Aman stare respondissent (is enim iam in interiore vestibulo erat, vt rogaret regem, vt Mardochæum suffigi cruci, quam ei erexerat, iuberet) eum accersiri iubet. Cùm ingressus esset, eum rogauerat, quid faciendum censeret ei, quem ipse honestare vellet: cùm ille, qui regem hoc de se dicere putaret, respondit, eum quem honorare & honestare vellet, induendum esse ornatu regio, & imponendum in equum regis, atque diademate regio ornandum eius caput, túmque ei, qui primum locum obtineat in principibus regiis, tenendum & ducendum illius equum, ac per aream vrbis ita prædicandum, Sic honestabitur, quemcunque Rex voluerit honestare. Tum Rex, contrà atque ille sperabat, ei imperauit, vt

omnia quæ enumerasset, Mardochæo, qui pro foribus palatij sederet, faceret: nec, si saperet, quicquam eorum prætermitteret. Ita inuitus & coactus voluntate sua, Mardochæum, quem præ se contemnebat, ornatu regio sedentem in equo, iisdem verbis in vrbe prædicauit. Ille, qui hac re contemptum se duceret, operto capite tristis domum rediit, vxoríque & amicis omnibus rem ordine narrauit. Sapientes, siue magi, quos in consilium adhibebat, ei prædixerunt, id quod post paulò illi euênit, si Iudæus esset Mardochæus, quem ita veneratus esset, fore vt illi non posset in posterum obsistere, sed eo spectante corrueret ac concideret. Nondum enim Magi finem dicendi fecerant, cùm spadones Regis eum, vt iret ad conuiuium, quod in illum diem Ester vtrique, vt dixi, apparauerat, monuerunt. In conuiuio cùm Rex vino, vt fit, incaluisset, Reginam monuerat, vt quod vellet peteret: cùm ipsa eum rogauit, vt si quid gratia apud ipsum valeret, sibi & suam & popularium suorum vitam donaret. Se enim atque illos addictos, deditósque esse neci & internecioni. Qui si pro seruis, id quod optabat, venditi essent, malum illud, quod tolerabile esset, se æquo animo ac silentio laturam fuisse.

Quoniam

Quoniam autem in eum, qui Rex eſset, totum illud redundaret, ſe acerbè ferre hoſtis odium. Cùm rex quiſnam is eſset, rogaſset, reſpondiſſetq́ue eadem, Aman ſceleſtiſſimum, quem cerneret, eſse: Aman repentè obſtupuit, nec regis ac reginæ conſpectum ferre poterat. Rex iratus ſurgens, in ſubiectũ hortum arboribus conſitum ingreſsus eſt. Interim Aman ad reginam quæ in lectulo, leuandi doloris cauſa, iacebat, veniens, rogabat eam, vt ſaluti ſuæ conſultum vellet. Rogantem rex reuerſus cùm offendiſset, dicebat eum etiam reginam, ſe præſente, domi ſuæ comprimere velle: nec dum verba omnia ex illius ore exierant, cùm miniſtri faciem Aman operuerunt & obuoluerunt, vnúſque ſpadonum Harbona nomine, dixit eſſe ibi in proximo crucẽ, quam ille Mardochæo parauiſset. Rex ſtatim præcepit, vt in illam ageretur. Ita Aman iurè ac meritò accidit malum, quod iniquè & immeritò Mardochæo parauerat: contráq; ac ſperauerat, mutata ſunt omnia. Non enim ſolùm ille cruci ſuffixus eſt, quam Mardochæo, vt dixi, præparauerat: verùm etiã locum dignitatis, atque honoris, quem in regia ſecundum regem primum tenuerat, eo mortuo, beneficio Regis Mardochæus adeptus eſt cum

annulo, cùm illum reginæ patruum esse didicisset. Ester autem, accepta dono à rege Aman domo, ei præfecit patruum suum. Eadem, quæ interfecto hoste, id est, authore tam iniqui & crudelis edicti, facilè id abrogari posse intelligeret, à rege impetrauit, vt literas scriberet, annulo suo obsignatas, omnium prouinciarum imperij sui præfectis ac iudicibus, quibus superiores de nece Iudæorum scriptæ fuerant, vt scirent ac sibi persuaderent, illas fraude & scelere Aman, qui impulsus iniusto suo in Iudæos odio fuisset, esse scriptas. Itaque ne ex iis Iudæos interficerent, sed suis legibus viuere paterentur: multáque alia in eis scripta erant, quæ ad Mardochæi, Reginæque & Iudæorum laudem pertinebant. Cùm posteriores hæ literæ, mense tertio eiusdem anni datæ, superiores correxissent, atque adeò abrogassent: Iudæi cœperunt, vt superiores, vlcisci iniurias suas. Iámque Susis quingenti ex hostibus interfecti erant, cùm rex hoc reginæ nuncians, quæsiuit ab ea, quid prætereà peteret. Ipsa postulauit, vt quemadmodum illo die Susis factum esset, sic etiam postero fieret, decémque liberi Aman cruci suffigerentur. Is dies tertiusdecimus erat duodecimi mensis, quo die constituta fuerat

mors Iudæorũ. Cùm à rege hoc concessũ fuisset, postridie liberi decem Aman in crucẽ acti sunt Susis, & à Iudæis trecenti alij, in aliisque prouinciis iisdem diebus quinquaginta milia interfecta sunt. Hæc autẽ omnia visa sunt per quietem Mardochæo, anno secundo regnante Artaxerxe, calẽd. Ianuar. cuius somnij post rei euentum memor, narrauit, paruum fontem, qui creuisset in fluuiũ, & in lucem solémque versus esset, Ester esse quã Artaxerxes duxisset vxorẽ, & reginam esse voluisset: duos dracones, quos vidisset, se esse & Aman: gẽtes quæ conuenerant, eos esse, qui voluissẽt delere Iudæos: gẽtem autem suam, esse Israelem, quem Deus liberasset. Atq; hæc sunt, quæ de Ester scripta inueni.

Susannæ Ioachim vxoris vita.



VSANNA *Helciæ filia. Eam parentes, cùm boni essent, ita lege Mosaïca erudierunt, vt in primis Deum timere ac colere illam docuerint, ne eius voluntatem offendere, aut præcepta violare vnquam in animum induceret. Sic educatam, postquam apta coniugio fuit, Ioachim suæ tribus homini, cùm diuiti, tum bonis moribus prædito, nuptum*

dederunt. Babylone vir eius in ea captiuitate Iudæorum, quæ Nabuchodonosore rege, qui Hierosolyma cepit & diripuit, euênit, primum locum honoris & dignitatis inter populares suos obtinebat. Itaque ad eum quotidie Iudæi confluebant, Iudicésque duo, qui tum magistratus maximæ erat authoritatis, ibi ius dicebant iis, qui de re aliqua disceptabant. Susanna, quæ præstanti forma erat, cum virtute animi, corporis pulchritudinem ita coniunxerat, vt ne mortis quidem, aut ignominiæ, proposito certo periculo, vnquam alterutram ab altera voluerit, aut potuerit diuellere: id quod ex iis, quæ sequuntur intelligi poterit. Iudices illi duo, qui iam senes erant, cùm in Susannæ ædibus, iuris dicundi (vt dixi) causa, quotidie versarentur, eámque cernerent meridie, cùm iam populus discessisset, in pomarium, quod ædibus adiunctum erat, exeuntem, & ambulantem, forma illius capti, Dei metu deposito, obseruabant tempus, quo explere possent cum illa libidinem suam, cùm tamen principiò neuter alteri hoc se velle indicasset, quòd pudore prohiberentur. Nam postea mentem suam vterque alteri aperuit, cùm ad prandium venissent, & inde digressi, disiunctique inter se, rediissent. Ibi enim

causa reditus exposita, id est, libidine, qua vterque ad eum diem, neutro alteri indicante, toto impetu in Susannæ pudorem ferebantur, constituerunt tempus, quo eam solam inuenire possent. In tam fœdo turpique consilio suo cùm permanerent, dedita opera dicto die in pomarium, ignara & inscia Susanna, concesserant, contemplantésque illam, ex loco insidiarum, pro more eò ingredientem, nactos se occasionem explendæ libidinis ex eo putauerunt, quòd puellis duabus præcepisset, vt sibi oleum & odores, quibus se ablueret ac perfunderet, afferrent. Nam cùm per posticum occluso pomarij ostio regressæ essent, vt facerent quod domina iussisset: tum denique surgentes illi, ad eam cucurrerunt, conabantúrque illi persuadere, vt secum concumberet, primùm ab opportunitate loci, quòd soli essent, nemóque eos videret: deinde minis & metu, quòd nisi assentiretur, & concederet quod peterent, pro testimonio dicturi essent adolescentem ei stuprum obtulisse, ob eámque causam ab illa emissas puellas fuisse. Susanna, quæ in tanto vel pudoris, quo nihil ei carius erat, amittendi, si assentiretur, vel mortis, si non assentiretur, discrimine versari se videret, hoc tantùm illis respondit, quod ab

omnibus in tali re, vsurpandum est. Se quidem vtrinque in angustum locum compelli, propterea quòd si id quod vellent faceret, in mortem se præcipitem daret, mortem animi intelligens: sin minus faceret, ex eorum manibus non elaberetur: sed malle se sine opere in eorum manus incidere, quàm peccare Deo, & illius offendere voluntatem. Itaque magna claráque voce clamauit, vt ij, qui domi erant, intelligerent. Clamauerunt etiam senes, eorúmque alter currens horti ostium aperuit. Famuli audito clamore subitò accurrerunt, vt quid esset cognoscerent: senibúsque narrantibus non id quod res erat, sed quod confinxerant, erubuerunt, quòd nunquam de domina quicquam tale dici audiuissent. Postero die, populus domum Ioachim pro more conuênit. Conuenerunt etiam senes illi duo, qui populum admonuerunt, vt Susannam accerserent. Cùm venisset, deducta à propinquis & liberis omnibus, operto & obuoluto vultu, doloris causa, eius faciem senes primùm aperiri iusserunt, vt vel aspectu illius suam satiarent libidinem: deinde cùm flerent illius propinqui, & ij omnes qui eam norant, ipsa autem cœlum intueretur, spe sua in Deo collocata, admotis manibus eius capiti, pro testimonio dixe-

runt, cùm ambularent soli in horto arboribus consito, ingressam esse illam cum duabus puellis, quas cùm dimisisset, occlusißétque fores, adolescentem quendam, qui eset abditus, venisse & concubuise cum ipsa: se verò, qui essent in angulo pomarij, cùm scelus animaduertissent, ad eos cucurrisse, ac illum quidem, quem nō potuissent prehendere, quòd ipsis eset robuſtior, aperto oſtio effugiße: Susannam autem, cùm captam interrogassent, quisnam is adolescens esset, noluisse dicere. Eis multitudo, quòd senes eßent, iudicésque populi, crediderunt: Susannámq; pœna capitis, ex lege, cōdemnarunt. Ipsa exclamans voce magna, Deum precata eſt, vt ipse, qui sicut animi consilia intelligeret, ac sciret omnia antè quàm fierent, ita senes illos falsum teſtimonium in ipsam dixisse sciret, se reſpiceret, quæ morte mulctaretur, cùm tamen culpæ, quam illi maliciosè obiecissent, non eßet affinis. Insontem illam Deus audiuit. Cùm enim ex sententia illa, duceretur ad mortem, spiritum sanctum adolescentis, cui nomen Danieli erat, excitauit, qui cùm exclamaset, se non eße participem, nec socium sententiæ, qua Susanna iniuſtè condemnata, moreretur: coniectísque in eum oculis, omnes quærerent, quidnam diceret:

ipse stultos illos appellauit, qui non ex veritate æstimata eius causa, illam condemnassent. Itaque reuerterentur ad iudicium, quò rem diligentiùs exquirerent: falsos enim testes esse eos, quorum illam condemnassent testimonio. Omnes tum redire, senes eum rogare vt assideret, cui Deus adolescenti senilem dedisset sapientiam. Cùm assedisset, testibus inter se disiunctis ac secretis, ab altero quæsiuit, ita vt alter vocem non exaudiret, si Susannam vidisset in scelere, subter quam arborem vidisset. Cùm respondisset, subter Lentiscum, mentitum eum esse dixit periculo capitis. Dei enim angelum astare, qui, accepta à Deo sententia, illum medium discerperet. Eo dimisso, alterum iussit venire: qui rogatus, subter prinum eos se vidisse respõderat, cùm Daniel illum etiam mentitum esse dixit in perniciem suam. Manere enim angelum Dei, qui gladium haberet, quo ipsum medium secaret, & vtrunque interficeret. Omnes qui aderant, cùm hæc illorum tam contraria testimonia cognouissent, sublato clamore Deum laudauerunt, qui seruaret eos, qui in se spem collocassent: conuictósque senes falsi testimonij, ex lege, morte mulctarunt. Sic insons & innocens Susanna, Dei benignitate, cuius

fidem implorauerat, absoluta est, Helcia & vxore eius, Deo pro illius liberatione & absolutione, cum Ioachim ac propinquis omnibus, gratias agentibus.

MATRIS SEPTEM FRAtrum Machabæorum vita.

MVLIER *quædam, cuius nomen literis diuinis non est traditum, Antiocho rege Demetrij filio, in Iudæa, tanta constantia fuit, vt septem filios non solùm grauißimis cruciatibus, acerrimísque supplicijs interfici, quòd suilla carne vesci nollent, videre sustinuerit, verùm etiam patria lingua, ad perferenda illa omnia potius, quàm id facerent, cohortata sit: atque ipsa, quæ toleranda liberis censuerat, posteà forti animo pertulerit. Id quod quemadmodum & quo ordine gestum sit, narrare institui, vt ea laudata beata matre, matres exemplum documentúmque, quo liberis in tali re consulere ac dare consilium debeant, habere poßint & clarißimum, & optimum. Antiochus quidem, qui cuperet Iudæos à patriis legibus, id est, diuinis, ad eas quibus vtebatur, tra-*

ducere, vetuerat, ne quis Iudæus ſuilla carne abſtineret: multiſq; cōprehenſis, eos veſci cogebat grauiſſimis cruciatibus: in his, matrem hanc, ſeptémq; eius liberos. Sed nulla vi, nulliſque ſuppliciis, etiam exquiſitiſſimis & grauiſſimis, perficere potuit, vt illi nefario cibo ſe inquinarent, prudentiſſimæ matris & præceptis quondam inſtituti, & tū corroborati conſilio & authoritate. Ea enim etſi illos omnes vnius diei ſpacio ſibi eripi cernebat, tamen eorum mortem æquo animo ferebat ſpe immortalitatis, atq; adeò ad illam fortiter tolerādam cùm aliis verbis, tum his incitabat. Negabat quidem ſcire ſe qualis eorum ortus in vtero ſuo fuiſſet, quæ neque animum & vitam eis dediſſet, neque ſingulorum membra finxiſset. Hoc autem ſcire ſe, Deum mundi conditorem, qui hominis ortum molitus eſſet, omniúmque inſtituiſset originem, ſpiritum illis iterum, atque vitam, redditurum eſſe, quòd præ legibus ipſius ſe vitámque ſuam contemnerent. Hac eius oratione inflāmati ſex primi, & corroborati, non ſolùm in tormenta exquiſita, cum maxima & Antiochi, & omnium qui aderant, admiratione, ſe dederunt libentiſſimè, verùm etiam liberè in tormentis pœníſque ipſis, regis crudelitatem reprehenderunt. Quod acerbè

ille ferens, qui se contemni hoc ipso putaret, cùm septimum nec spe amicitiæ, opum & honorum, nec metu suppliciorum in sententiam suam posset traducere, ad extremum matrem ad se euocauit, eiq; suasit, vt postremi filij saluti consuleret. Ipsa, quã multis ille verbis hortatus fuerat, cùm suasuram se promisisset filio, eum patrio sermone rogabat primùm, vt sui misereretur, quæ mater illum filium in vtero nouem mensibus gestasset, quæ triennio lacte aluisset paruulum, quæ denique vsque ad illam educasset ætatem: deinde vt cælum, & terram, eáque omnia quæ complexu suo continerent, contemplaretur, Deúmque illa omnia & homines ex nihilo effecisse intelligeret. Sic enim fore, vt carnificem non timeret, sed dignum se fratribus suis suscepta morte præberet, atque ita illum cum eis in cœlo reciperet. Quibus ille matris verbis animatus, acriùs quàm cæteri in tyrannũ inuectus est: ob eámq; causam crudeliùs in eũ ille animaduertit. Mater autem ipsa, liberos septẽ, quos ita ad vitam gloriámque præmiserat sempiternam, ad extremum, suppliciis, quæ prodita non sunt memoriæ, magno animo toleratis, sequuta est.

Libri Sanctarum Mulierum Finis.

DE SIBYLLIS.

QVONIAM *Sibyllæ à Perionij argumento non sunt alienæ, siue in diuinorum vatum, siue in sanctarum mulierum veteris testamenti nomenclaturam referantur: de his nonnulla, chartæ inanitates repleturi, narrabimus: Nam & ante Christum vixerunt, & Paganis id fuerunt, quod Iudæis sancti Prophetæ: & in eorum numero deputandæ videtur, inquit Augustinus, qui pertinent ad Ciuitatem Dei, vt & nomen satis ostendit. Sibyllæ enim deflexio Laconum est, apud quos σιὸς dicitur Deus: & βύλλη, quasi βουλὴ, consilium. Sunt autem decem numero, vt Firmianus refert, tametsi recentiorum plerique libros omnes Sibyllinos, aut vnius, aut saltem pauciorũ esse contendant. Sed hæc ex ipsarũ historiis explicatiùs constabunt.*

Lib. 18. cap. 23. de Ciuit.

Lactant. lib. 1. ca. 6.

Prima nomine Sambetha Chaldæa seu Persica, ex stirpe Noë fuit, ac Alexandri Macedonis gesta, perinde atque Daniel, prædixisse fertur, vnde & eius meminit Nicanor, cùm res Alexandri conscriberet. Non dubium, quin ab Hebræis, quibus cum Chaldæis & Persis aßiduum fuit cõmercium, cognitione Dei, sine qua munus Propheticum cuiquam tribui non solet,

imbuta fuerit. Hanc nonnulli confundunt cum Erythræa, quòd ad finem libri tertij Oraculorum sibyllinorũ, quæ nuper Græcè reperta sunt, tradat se Nurum esse Noë, cúmque eo euasisse ex diluuio, & Babylone profectam vaticinari per Græciam, falsóque ex Erythra natam dici, aut etiam ex Circe & Gnosto.

2 *Altera Libyssa, cuius meminit Euripides in Lamiæ prologo. Eius cætera ignota sunt.*

3 *Delphica, quæ Delphis nata est, de qua Chrysippus locutus est in eo libro, quem de Diuinatione composuit.*

4 *Italica, ex Italiæ finibus. Huius filius Euander, vt scribit Liuius, Panis fanum, quod Lupercum appellatur, in Latio condidit. Cumæam ex Italiæ ciuitate, cuius Næuius in libris belli Punici, & Piso in Annalibus meminerãt, Lactantius nominat. Cum hac congressus Æneas traditur ab Ouidio in Metamorphosi, vbi* Metamor. 14. *Sibylla inquit sibi à Phœbo prorogatam esse vitam, séque iam septem sæcula, id est septingentos annos, vixisse, & adhuc trecentos esse duraturam. Ea ipsa esse videtur, quam Virgilius Deiphoben Glauci filiam facit.*

5 *Præcipuam & nobilem præter cæteras Erythræam fuisse commemorant Græcorum Ari-*

ſto Chius & Apollodorus Erythræus, Noſtrorum Varro & Feneſtella. Græcis Ilium petentibus prædixit & periturã Troiam, & Homerum mendacia ſcripturum. Eius carmina, quæ Romam Legati, Erythras à Senatu miſſi, deportarunt, à conſulibus Curione & Octauio, in Capitolio depoſita ſunt. Mira de Chriſto vaticinata eſt, de quo & Acroſtichidem, quam attigit Cicero 2. de Diuinatione, vbi diſputatio eſt de Rege appellando, ita compoſuit, vt primæ verſuum literæ has voces redderẽt, ἰησοῦς χριστὸς, θεοῦ υἱὸς, σωτὴρ, σταυρός. Ieſus Chriſtus, Dei filius, Saluator, Crux. Ariſtoteles libro de Mirabilibus narration. eandẽ cum Cumana eſſe exiſtimat. Cumis, inquit, in Italia, oſtenditur quoddam cõclaue ſubterraneum Sibyllæ vatis, quam diutiſſimè vixiſſe, & virginem permanſiſſe perhibent: quæ eſſet Erythræa quidem, ſed à quibuſdam incolis Italiæ Cumæa, ab nonnullis Melanchræna vocaretur.

6 *Samia nomine Phyto, de qua Eratoſtenes in antiquis Annalibus Samiorum reperiſſe ſe ſcriptum prodidit.*

7 *Cumana, quam nonnulli Cumæam etiam vocant, Amaltheæ nomen habuit, eadémque Demophila, vel Herophila, à quibuſdam Para-*

xandra nominatur. Ea est quæ Tarquinio Prisco Regi (Gellius Superbum fuisse ait) nouem libros obtulit, quorum tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati sunt. Ad eos, quasi ad oraculum, quindecim viri adibãt, cùm dij immortales publicè consulendi essent. Omnium autẽ Sibyllarum libri ita in Capitolium reconditi sunt, vt Cumeæ prorsus abditi sint, nec in vulgus prolati, quoniã quæ in Italia euentura essent apertè pronunciarent, alij fuerint omnibus cogniti, quòd Romani imperij statũ & fata minus tangerẽt. Extat in Bucolicis Virgilij Ecloga sumpta ex huius vaticinationibus, quæ ita placuit Euseb. Cæsariensi, vt extremo lib. de vita Constantini eius interpretationẽ susceperit. Ac certè in ea illa dicuntur, quæ non nisi de Christo accipi possunt.

Gellius lib. 1. cap. 19.

Ecl. 4.

8 *Hellespontia in agro Troiano nata est, vico Marmisso, aut Marpesso, (nam variãt codices) apud oppidũ Gergithium, quã scripsit Heraclides Ponticus fuisse Solonis & Cyri temporibus.*

9 *Phrygia vaticinata est Ancyræ.*

10 *Tyburtina nomine Albunea, Tyburi colebatur vt dea, iuxta ripas Anienis, cuius in gurgite simulachrum eius inuentum esse dicitur, manu librum gestans. Eius sacra Senatus in Capitolium transtulit.* FINIS.

1-6-

